

ТРЕТІ ЕКОНОМІКО- ПРАВОВІ СТУДІЇ

Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної
конференції
молодих
вчених

Одеса
15.05.2020
до 155-річчя
ОНУ імені І.І.Мечникова

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Економіко-правовий факультет

ТРЕТІ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ СТУДІЇ

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених,
присвяченої 155-річчю
Одеського національного університету
імені І.І.Мечникова**

15 травня 2020 року

м. Одеса

Одеса
Фенікс
2020

УДК 378.4(477.74):340(063)

С341

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (протокол № 6 від 19 лютого 2020 року)

Відповідальний редактор:

Смітюх А. В. – доктор юридичних наук, професор кафедри адміністративного та господарського права.

Редакційна колегія:

Кусик Н. Л. – кандидат економічних наук, завідувачка кафедри обліку і оподаткування; **Левенець А. В.** – кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права та правосуддя; **Литвиненко К. О.** – кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування; **Нігреєва О. О.** – кандидат юридичних наук, доцент кафедри загально-правових дисциплін та міжнародного права; **Савастєєва О. М.** – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування; **Степанова Т. В.** – доктор юридичних наук, професор кафедри адміністративного та господарського права.

С341 Треті економіко-правові студії : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, присвяченої 155-річчю Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (15 травня 2020 р., м. Одеса) відп. ред. А. В. Смітюх; ред. кол.: А. В. Левенець, О. О. Нігреєва, О. М. Савастєєва та ін. – Одеса : Фенікс, 2020. – 160 с.

ISBN 978-966-928-504-1

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених «Треті економіко-правові студії», що відбулася 15 травня 2020 р. з нагоди 155-річчя ОНУ імені І.І.Мечникова.

Видання призначене для наукових працівників і викладачів, практикуючих юристів, бухгалтерів і економістів, аспірантів і студентів спеціальностей юридичного та економічного напрямків.

Відповідальність за зміст тез несуть автори.

УДК 378.4(477.74):340(063)

ISBN 978-966-928-504-1

© Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020

Секція 1

ПРАВОВІ СТУДІЇ

І. О. Біла

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.ю.н., доц. А. В. Левенець

ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК У ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ

Момент заснування Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) став відправною точкою, яка дала поштовх розробки та впровадження на міжнародному рівні правових норм, які присвячені захисту прав жінок в усіх сферах суспільного життя. Саме Статут ООН є першим юридичним документом в якому було сформовано принципи рівності жінок та чоловіків. Надалі це положення отримало розвиток у Загальній декларації прав людини 1948 р., Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1966 р., та в інших міжнародних правових актів, норми яких, знайшли своє вираження на національному рівні багатьох держав.

Особливої уваги заслуговує сфера реалізації принципу рівності жінок саме у політичному житті, оскільки ступінь залучення жінок до політики та доступу до прийняття рішень може розглядатись як один із показників гендерної рівності суспільства. Так, ще у 1952 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Конвенцію про політичні права жінок, норми якої зазначають, що держави-учасниці зобов'язані дотримуватися принципу рівності чоловіка і жінки (резолуція 640 від 20.12.1952 (VII)) [1]. Новим етапом у розвитку принципу рівності прав жінок і чоловіків з урахуванням гендерного підходу до його реалізації стала Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1979 р. [2, с. 59–63]. У 2000 р. Рада Безпеки прийняла Резолюцію № 1325 «Жінки, мир, безпека», якою закликала держав-учасниць забезпечити більш активну участь жінок на всіх рівнях прийняття рішень в рамках національних, регіональних і міжнародних інститутів тощо [3].

Україна, ратифікувавши основні міжнародні документи, взяла на себе зобов'язання у сфері розбудови політики забезпечення рівних прав і можливостей для чоловіків і жінок. Так, на сьогодні, в Україні принцип рівності жінок та чоловіків у політичній сфері закріплений перш за все на

конституційному рівні, а саме ч. 3 ст. 24 Конституції України передбачено, що рівність прав жінки і чоловіка забезпечується наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності [4, ст. 24]. Дана норма знаходить свій прояв у низці законодавчих актів. Так, наприклад, Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» передбачено забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі, у сфері державної служби та служби в органах місцевого самоврядування [5, ст.ст. 15, 16]. Крім цього, дозволяється застосування позитивних дій з метою досягнення збалансованого представництва жінок і чоловіків на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування з урахуванням категорій посад службовців [5, ст. 16]. Але можна зазначити, що дані норми мають декларативний характер, оскільки у даному законі не зазначений конкретний механізм застосування позитивних дій, а також не передбачена відповідальність за їх відсутність.

Дієва державна політика щодо підтримки жінок у політиці почала втілюватися, передусім, через введення гендерних квот, як захід збільшення чисельності жінок у політичному житті. Так, лише редакцією 2013 р. Закону України «Про політичні партії України» вперше була запроваджена 30% гендерна квота для виборів народних депутатів, яка передбачала мінімальний рівень представництва жінок і чоловіків у виборчому списку кандидатів у народні депутати України від партії [6, ст. 8]. Але необхідно зазначити, що на виборах 2014 р. дана норма не була дотримана, оскільки не мала відповідних санкцій за її невиконання. На сьогодні, у вищезазначеному законі збереглася відповідна норма гендерної квоти, але впровадження норм відповідальності за її порушення так і не відбулось. Пізніше 30% гендерна квота була законодавчо закріплена у Законі України «Про місцеві вибори», але й дана норма була лише декларативною, оскільки Закон не передбачав ніяких санкцій за її недотримання.

На сьогоднішній день, у зв'язку з прийняттям Виборчого Кодексу України (далі – ВК України), наслідком якого стала втрата чинності багатьох законодавчих актів (в тому числі Закону України «Про місцеві вибори»), запроваджуються нові гендерні квоти, які забезпечують реалізацію принципу рівності жінок та чоловіків у політичній сфері. Так, ч. 12 ст. 154 ВК України передбачає, що під час формування виборчих списків партія повинна забезпечити присутність у кожній п'ятірці (місцях з першого по п'яте, з шостого по десяте і так далі) кожного виборчого списку чоловіків і жінок (не

менше двох кандидатів кожної статі) [7, ст. 154]. Щодо місцевих виборів, які регулюються вищезазначеним кодексом, то ст. 220 передбачає, що під час формування списку кандидатів до відповідної ради організація партії повинна забезпечити представництво не менше 30 відсотків осіб однієї статі у загальній кількості кандидатів до відповідної ради [7, ст. 220].

Таким чином, можна зазначити, що будь-яке демократичне суспільство повинно надавати жінкам і чоловікам рівні можливості брати участь в усіх сферах життя, у тому числі, і в політичній сфері. Україна за останні роки зробила дійсно великі кроки щодо захисту прав жінок у сфері доступу до публічних органів, оскільки статус жінки в суспільстві – є «дзеркалом» його цивілізованості. Але, не дивлячись на те, що на законодавчому рівні формально закріплені аспекти захисту жінок у політиці, такі норми зазвичай є саме декларативними. Тому, безумовно необхідно створити спеціальний механізм забезпечення принципу гендерної рівності та запровадити конкретні санкції за невиконання таких норм.

Список використаної літератури

1. Конвенція про політичні права жінок : Міжнародний документ від 20.12.1952. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156 (дата звернення: 15.03.2020).
2. Ліщинська О. С. Четверта всесвітня конференція зі становища жінок: на шляху в ХХІ століття. *Наука. Релігія. Суспільство* : зб. ст. Донецьк : Вид-во ІПШІ, 2009. № 3. С. 59–63.
3. Резолюція 1325 (2000), ухвалена Радою Безпеки на її 4213-му засіданні від 31.10.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_669 (дата звернення: 15.03.2020).
4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 15.03.2020).
5. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15> (дата звернення: 15.03.2020).
6. Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2365-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14/ed20140201> (дата звернення: 15.03.2020).
7. Виборчий Кодекс України : Закон України від 19.12.2019 № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n1899> (дата звернення: 15.03.2020).

К. В. Бородата

студ. I курсу юридичного факультету ДонНУ імені В.Стуса

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., доц. І. Ф. Коваль

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ОБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сфера штучного інтелекту (далі – ШІ) в останні роки стала однією з найбільш актуальних об'єктів дослідження в сучасній науці. ШІ можна назвати одним із найголовніших технологічних трендів світу. Причиною цього є стрімкий розвиток технологій та науково-технічного прогресу. ШІ поступово входить у наше повсякденне життя в різних сферах життєдіяльності суспільства. Роботи поступово замінюють людину на виробництві та в обслуговуючій сфері.

Різні аспекти ШІ останнім часом стають предметом дослідження представників вітчизняної наукової спільноти таких авторів, як К. Боуер, І. Давидова, О. Кривецький, О. Малетіна, І. Новосельцев, І. Понкін, Ю. Сидорчук, В. Токарева, О. Харитонова та ін. Разом з тим, це поняття ще недостатньо повно проаналізовано в юридичній літературі, не розкрито його правову природу, особливості правового регулювання відносин, пов'язаних із створенням і функціонуванням ШІ.

Мета цього дослідження – з'ясувати можливість віднесення штучного інтелекту до об'єктів інтелектуальної власності.

Для початку треба зрозуміти, що таке «штучний інтелект». Термін «штучний інтелект» ще в 1956 р. ввів професор Дартмутського коледжу Джон Маккарті, коли очолив проєкт, який мав у намірі з'ясувати чи можуть машини вчитися, як діти, методом спроб та помилок, врешті розвинувши формальне мислення. На його думку, штучний інтелект – це наука і техніка створення інтелектуальних машин, особливо інтелектуальних комп'ютерних програм [3, с. 22].

Необхідність у формуванні загальноприйнятого визначення ШІ підкреслюється практично всіма дослідниками і навіть в Європарламенті, прикладом чого є Резолюція Європейського парламенту від 16.02.2017 р. з рекомендаціями до Комісії з питань цивільно-правових норм щодо робототехніки [5].

Найбільш поширену думку з цього питання можна проілюструвати словами Г. Лі про те, що експерти і філософи уникають вирішення проблеми

визначення дефініції терміну ШІ, незважаючи на те, що це має життєво важливе значення для регулювання та управління, так як закони і політика просто не будуть працювати без нього [2]. В основному це можна пояснити тим, що досі не було сформульовано більш-менш узгодженої думки щодо філософського поняття «інтелект». Існує велика кількість визначень інтелекту. Зокрема, на підставі дослідження праці І. А. Романової «Генезис сутності поняття «інтелект», Г. Спенсер дійшов висновку, що інтелект – це вроджена якість, на відміну від здібностей, набутих у процесі навчання. С. Дж. Гулд наголошує, що інтелект – це здатність вирішувати проблеми незапрограмованим шляхом, Д. Векслер вважає, що інтелект – це здатність діяти доцільно, думати раціонально й діяти ефективно стосовно навколишнього середовища [6].

Отже, запропонований розгляд сутності штучного інтелекту свідчить про те, що це суспільний феномен, в основі якого знаходиться дія, яка реалізується при допомозі машин і програмного забезпечення. Найбільш точно визначення ШІ пропонується оксфордським словником, він відображає розуміння змісту даного поняття: штучний інтелект – це теорія і розробка комп'ютерних систем, здатних виконувати завдання, які зазвичай вимагають людського інтелекту, таких як візуальне сприйняття, розпізнавання мови, прийняття рішень і переклад між мовами [8].

Однак незважаючи на те, що є безліч визначень терміну ШІ, які погано поєднуються один з одним через різні предмети, об'єкти та цілі досліджень, разом з тим всі вони в певних основних аспектах є досить близькими. Основу ШІ становлять певні ознаки: машина (техніка) та програмне забезпечення у поєднанні.

Штучний інтелект використовується не лише у науковій сфері, але й безпосередньо для створення нових об'єктів інтелектуальної власності. З огляду на це, існує об'єктивна потреба в дослідженні можливості віднесення творів, створених штучним інтелектом, саме до об'єктів інтелектуальної власності. Це зумовлено тим, що вітчизняна нормативно-правова база не містить поняття штучного інтелекту і не регулює відносини, які виникають у зв'язку з створенням об'єктів інтелектуальної власності за допомогою штучного інтелекту і захисту прав на такі об'єкти. Слід наголосити також на тому, що до сьогодні на міжнародному рівні відсутнє регулювання питань, що пов'язані з штучним інтелектом. Проте, незважаючи на це, в Японії в 2017 р. набрало чинності законодавство, що захищає авторські права на твори, створені із використанням штучного інтелекту.

Загалом, досліджуючи питання та підхід щодо можливості віднесення творів, створених штучним інтелектом, до об'єктів інтелектуальної власності, виникає низка ключових проблем. Спершу необхідно звернутись до положень Закону України «Про авторське право і суміжні права» [4, ст. 1]. Відповідно до статті 1 вищезазначеного Закону, автором є фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір. Штучний інтелект не є фізичною особою, а тому – автором твору апріорі не може бути визнаний.

Зважаючи на той факт, що на даний час превалює концепція щодо визнання автором твору саме штучний інтелект, представники наукової спільноти у сфері інтелектуальної власності запровадили специфічний термін для даної галузі – «електронна особа». За задумом, «електронна особа» буде мати певну правосуб'єктність, що безпосередньо і дасть можливість визнавати її окремим суб'єктом правовідносин – в даному випадку – автором твору. Проте, слід наголосити також і на тому, що ряд науковців також схильні до думки, що автором творів, створених штучним інтелектом, слід вважати людину, яка стоїть за алгоритмом, який створив твір. Певним чином – це особа, яка «управляє» штучним інтелектом [7, с. 55].

Отже, провівши аналіз суті феномену III кінця XX – початку XXI ст., слід погодитись з Н. Я. Бойчук та Т. М. Буркало, які в статті «Штучний інтелект: розумна технологія чи загроза» зазначають, що штучний інтелект – це інноваційна форма здійснення діяльності в багатьох сферах діяльності, яка забезпечує взаємозв'язок з матеріальними або нематеріальними об'єктами, за участю або без участі людини, що вимагає проведення системних і комплексних правових досліджень в рамках цивільного, фінансового, інформаційного та інших галузей права [1, с. 108].

Зважаючи на вищевикладене, слід зазначити, що вітчизняна нормативно-правова база не регламентує правових засад використання творів, створених без участі людини. У свою чергу питання щодо віднесення штучного інтелекту до фізичної особи на даний час не підіймається і штучний інтелект пропонують кваліфікувати як «електронну особу». Саме тому, ні в Україні, ні в інших державах твори, створені штучним інтелектом, не можуть відноситися до об'єктів права інтелектуальної власності. Проте, на думку науковців, таке становище буде недовготривалим, оскільки розвиток технологій потребуватиме подальшого правового врегулювання й захисту прав відповідних суб'єктів.

Це зумовлено тим, що на сьогоднішній день чітко не конкретизовані одиничні явища (ознаки) штучного інтелекту, а це означає, що в правовому полі

немає сформованого об'єкта, який має регулювати відносини у відповідній сфері.

Тому констатуємо усе вищевикладене, на сучасному етапі питання штучного інтелекту не регулюється юридичними нормами, оскільки немає цілісного уявлення про об'єкт, що підлягає захисту. У зв'язку з цим вважаємо що законодавець має чітко відмежувати категорії творів, які створені безпосередньо штучним інтелектом та творів, які створені з його допомогою. Адже продукти, створені при допомозі ШІ можуть визнаватись об'єктами права інтелектуальної власності через те, що основним творцем є саме людина, яка створює твір та використовує штучний інтелект.

Враховуючи той факт, що суспільство постійно розвивається, зокрема в частині ШІ, ми можемо констатувати, що в недалекому майбутньому перед суспільством гостро постане питання регулювання суспільних відносин у цій сфері.

Список використаної літератури

1. Бойчук Н. Я., Буркало Т. М. Штучний інтелект: розумна технологія чи загроза. *Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. С. 108–109.
2. Lea G. The struggle to define what artificial intelligence actually means. URL: <https://www.popsci.com/why-we-need-legal-definition-artificial-intelligence> (дата звернення: 19.02.2020).
3. Мороз О. Я. Штучний інтелект versus природний інтелект (майбутнє людини в контексті викликів інтелектуальних супертехнологій). *Політологічний вісник*. 2014. № 72. С. 18–35.
4. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 13. Ст. 64.
5. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics. URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0051+0+DOC+XML+V0//EN> (дата звернення: 18.03.2020)
6. Романова І. А. Генезис сутності поняття «інтелект». *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : збірник наук. праць. Харків : Укр. інж.-пед. акад, 2012. Вип. 36. С. 152–158.
7. Уткіна М. С. Можливість віднесення творів, створених штучним інтелектом, до об'єктів інтелектуальної власності. *Правові горизонти*. 2019. № 17. С. 54–58.
8. Artificial Intelligence. URL: https://en.oxforddictionaries.com/definition/artificial_intelligence (дата звернення: 24.02.2020).

В. В. Булат

*студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.ю.н., доц. В. В. Нижникова

ПЕРЕМІЩЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЇХ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ

На сьогоднішній день все частіше сколихує правовий простір України питання переміщення через митний кордон України неякісних, фальсифікованих лікарських засобів. Як наслідок, важливого значення набуває питання забезпечення прав і свобод громадян в той час, коли через використання неякісних лікарських засобів стають під загрозу життя та здоров'я людини.

Відповідно до ч. 1 ст. 17 Закону України «Про лікарські засоби», на територію України можуть ввозитися лікарські засоби, зареєстровані в Україні, за наявності сертифіката якості серії лікарського засобу, що видається виробником, та ліцензії на імпорт лікарських засобів (крім АФІ), що видається імпортеру (виробнику або особі, що представляє виробника лікарських засобів на території України), у порядку, встановленому законодавством. У додатку до ліцензії зазначаються перелік лікарських засобів, дозволених до імпорту ліцензіату, а також особливі умови провадження діяльності [1, ст. 17].

Щодо незареєстрованих лікарських засобів, то вони можуть ввозитись на митну територію України без права реалізації у випадках:

1) проведення доклінічних досліджень, зокрема проведення хімічних, фізичних, біологічних, мікробіологічних, фармакологічних, токсикологічних та інших наукових досліджень, а також дослідження стабільності, розробки та апробації аналітичних методів для вивчення їх специфічної активності та безпечності, в тому числі в межах розробки нових лікарських засобів;

2) клінічних випробувань;

3) державної реєстрації лікарських засобів в Україні;

4) експонування на виставках, конференціях тощо;

5) медичного забезпечення підрозділів збройних сил інших держав, які відповідно до закону допущені на територію України;

6) індивідуального використання громадянами;

7) використання у випадках стихійного лиха, катастроф, епідемічного захворювання тощо за окремим рішенням Міністерства охорони здоров'я

України за наявності документів, що підтверджують їх реєстрацію і використання в країнах, звідки ввозяться препарати;

8) для медичного забезпечення (медичного застосування) військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу, які виконують завдання під час проведення антитерористичної операції, під час дії надзвичайного стану, особливого періоду, за окремим рішенням Міністерства охорони здоров'я України за наявності документів, що підтверджують реєстрацію і використання лікарських засобів у таких державах;

9) лікування рідкісних (орфанних) захворювань за рішенням Міністерства охорони здоров'я України [2].

В свою чергу, якщо розглядати переміщення лікарських засобів через митний кордон України в особистих цілях, наприклад під час подорожі, то слід зазначити, що вони вважаються особистими речами, відповідно до п. 19 ч. 1 ст. 370 Митного кодексу України [3, ст. 370].

В свою чергу, громадяни можуть ввозити на митну територію України лікарські засоби, які переміщуються в ручній поклажі та/або в супроводжуваному або несупроводжуваному багажі громадянина, в таких обсягах:

- у кількості, що не перевищує п'яти упаковок кожного найменування на одну особу (крім лікарських засобів, що містять наркотичні чи психотропні речовини);

- у кількості, що не перевищує зазначену в наявному в особи рецепті на такий лікарський засіб, виданому на ім'я цієї особи та засвідченому печаткою лікаря та/або закладу охорони здоров'я [4].

Слід зазначити, що будь-які переміщення лікарських засобів через митний кордон України з метою їх подальшої реалізації (торгівлі) або використання у виробництві готових лікарських засобів, здійснюються під наглядом органів державної влади. Так, контроль за ввезенням на митну територію України лікарських засобів здійснює Державна Служба України лікарських засобів та контролю за наркотиками та її територіальні органи, які, в свою чергу, також здійснюють контроль якості лікарських засобів. Даний контроль передбачає експертизу поданих суб'єктом господарювання документів; перевірку вантажу за місцем його розташування на відповідність митній декларації щодо кількості лікарських засобів кожної серії та здійснення візуального контролю кожної серії лікарських засобів; здійснення лабораторного аналізу (за визначених умов). За результатами державного контролю якості лікарських засобів імпортер може отримати позитивний

висновок, що дозволяє подальший обіг лікарських засобів, або негативний висновок, що зобов'язує суб'єкт господарювання вчинити дії, передбачені зовнішньоекономічними контрактами та/або нормативно-правовими актами (наприклад, повернути або знищити товар) [5].

Однак, не дивлячись на умови контролю якості ввезених лікарських засобів, вкрай актуальним постає питання їх фальсифікації.

Згідно з доповіддю Всесвітньої організації охорони здоров'я, в країнах з низьким і середнім рівнем доходу понад 10% медичної продукції не відповідає стандартам або є фальсифікованими. В Україні, за різними оцінками, обсяг фальсифікату істотно вище: від 10 до 15% ліків, і до 40% медичних виробів мають неналежну якість або є фальсифікованими [5].

Визначення терміну «фальсифікований лікарський засіб» дається в Законі України «Про лікарські засоби», згідно з яким – це такий лікарський засіб, який умисно промаркований неідентично (невідповідно) відомостям (одній або декільком з них) про лікарський засіб з відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України, а так само лікарський засіб, умисно підроблений у інший спосіб, і не відповідає відомостям (одній або декільком з них), у тому числі складу, про лікарський засіб з відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України [1, ст. 2].

До поняття «фальсифікат» потрапляють як підроблені лікарські засоби, так і лікарські засоби, ввезені поза офіційним шляхом (контрабанда).

Нажаль, за останні кілька років в Україні склалася велика кількість передумов для поширення фальсифікату.

По-перше, з серпня 2014 р. діяв мораторій на перевірки бізнесу, який призвів до неможливості державного контролю лікарських засобів та ринкового нагляду за медичними виробами. Мораторій на перевірки аптек діяв більше ніж 3 роки, призвів до системної безкарності недобросовісних учасників ринку, і був скасований тільки 23.02.2018. Мораторій на перевірки по медичних виробках діяв аж до 01.01.2019.

По-друге, частина великих світових виробників не зацікавлені в українському ринку, який в останні роки стрімко втрачав привабливість: девальвація гривні, падіння ВВП, скорочення обсягів державних закупівель, банкрутство кількох великих дистриб'юторів. В результаті, в Україні утворюється попит, відповіддю на який виступає тільки фальсифікат. На жаль, якщо ліки потрапили в Україну неофіційним шляхом, неможливо дізнатися, чи є вони дійсними (купленими на ринку сусідньої країни), або є підробкою і складаються з «крейди» або токсичних компонентів [5].

Слід наголосити, що обов'язок виявляти фальсифіковану продукцію покладено не лише на носіїв владних повноважень. Зокрема, фальсифіковану продукцію можуть виявити уповноважені особи аптек чи суб'єктів, які здійснюють оптову та роздрібну торгівлю, під час проведення вхідного контролю. Під час здійснення вхідного контролю, тобто перевірки документації, в тому числі щодо якості, візуального контролю продукції, в уповноважених осіб аптек чи дистриб'юторів (осіб, які займаються оптовою та роздрібною торгівлею) можуть виникнути підозри у фальсифікації серії певного препарату. Про такі підозри вони зобов'язані негайно повідомити територіальний підрозділ Держлікслужби з одночасним поміщенням товару у карантин з зазначенням причин вилучення з обігу та дати переміщення. В той же час слід деталізувати, що перевірки на предмет виявлення фальсифікату Держлікслужба може проводити і за зверненням громадян, якщо у них виникли сумніви у якості товару. У такому разі партія товару вилучається для проведення лабораторного аналізу [6].

Крім того, з 28.11.2019 працює Закон України «Про внесення змін до статті 321-1 Кримінального кодексу України, щодо посилення відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів», згідно з яким виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років [7, ст. 321-1].

Якщо порівнювати із кримінальною відповідальністю за фальсифікацію лікарських засобів за законодавством зарубіжних країн, то кримінальна відповідальність у різних країнах за вчинення злочинів у фармацевтичній галузі, зокрема за фальсифікацію лікарських засобів, різна: від сотні мільйонів доларів штрафів у США до смертної кари у Китаї [8]. У деяких зарубіжних країнах злочини, пов'язані з фальсифікацією лікарських засобів, караються дуже суворо: в США за торгівлю фальсифікованими ліками загрожує штраф до 200 млн. доларів або довічне ув'язнення, у Туреччині – позбавлення волі терміном від 30 до 50 років, в Індії – довічний термін [9].

Зокрема, закони Австрії, Словенії та Словаччини загрожують позбавленням волі терміном до 15 років особам, які виготовляли або свідомо продавали підроблені ліки, що завдали тяжкої шкоди здоров'ю пацієнтів. У той же час, в Естонії за фальсифікацію лікарських засобів передбачена кримінальна відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк до трьох років ув'язнення [10].

Таким чином, можна зробити висновок, що фальсифікація лікарських засобів є проблемою світового масштабу. Так, переміщення через митний кордон України фальсифікованих лікарських засобів критично загрожує системі охорони здоров'я України, призводить до втрати довіри громадян до лікарських засобів та державних органів, що здійснюють контроль за якістю переміщуваних товарів. Всі ці негативні наслідки існують через відсутність достатнього рівня нормативно-правової бази, положення якої дало б змогу ефективно запобігати кримінальним правопорушенням, які вчиняються на фармацевтичному ринку. В свою чергу, із ефективними законодавчими змінами й розширенням можливостей відповідних органів, рівень порушень в даній сфері почне знижуватися.

Список використаної літератури

1. Про лікарські засоби : Закон України від 04.04.1996 № 123/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80#n201> (дата звернення: 07.04.2020).
2. Про затвердження Порядку ввезення на територію України незареєстрованих лікарських засобів, стандартних зразків, реагентів : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 26.04.2011 № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-11> (дата звернення: 07.04.2020).
3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n3182> (дата звернення: 07.04.2020).
4. Про обсяги та порядок ввезення громадянами на митну територію України лікарських засобів та спеціального дитячого харчування : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 № 458. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/458-2012-%D0%BF> (дата звернення: 07.04.2020).
5. Багрєєв М. Як захистити себе від фальсифікованих лікарських засобів. URL: <https://ua.112.ua/mnenie/yak-zakhystytu-sebe-vid-falsyfikovanykh-likarskykh-zasobiv-513360.html> (дата звернення: 07.04.2020).
6. Заміховська З. Передумови та наслідки встановлення фальсифікації ліків. URL: <https://eba.com.ua/article/prerequisites-outcomes-medicines-counterfeit/> (дата звернення: 07.04.2020).
7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.05.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2238> (дата звернення: 07.04.2020).
8. Дедишина Л. Фальсифіковані ліки в Україні: проблеми і шляхи вирішення. URL: <http://fp.com.ua/articles/falsifikovani-likiv-v-ukrayini-problemi-i-shlyahi-virishennya/> (дата звернення: 07.04.2020).
9. Третьякова Е. И.оборот фальсифицированных лекарственных средств: уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Иркутск, 2016. 263 с.
10. Найбільше фальсифікованих ліків у ЄС надходить із країн третього світу (за матеріалами офіційного веб-сайту Європейського Союзу). URL: <https://www.vz.kiev.ua/najbilshe-falsyfikovanyh-likiv-u-yes-nadhodyt-iz-krayintretogo-svitu/> (дата звернення: 07.04.2020).

П. С. Гаджієва

студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: ст. викл. О. В. Нарожна

ПРОВЕДЕННЯ ОДНОЧАСНОГО ДОПИТУ ДВОХ ЧИ БІЛЬШЕ ВЖЕ ДОПИТАНИХ ОСІБ: ПОРІВНЯННЯ ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ

Кожна слідча дія, яка проводиться при розкритті злочинів, має проводитись на основі певних тактичних прийомів, що формується криміналістичною теорією та практикою. Особливо складне завдання постає перед слідчим при проведенні одночасно допиту двох чи більше вже допитаних осіб, оскільки саме ця слідча дія, незважаючи на своє історичне коріння, має найбільш спірний характер.

В українському законодавстві зазначена слідча дія була закріплена ще у Кримінально-процесуальному кодексу України 1960 р. (далі – КПК 1960 р.) [1], але мала назву «очна ставка», а вже у 2012 р. з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) ця слідча дія значно модернізувалась й отримала назву «одночасний допит». Відповідно до ч. 9 ст. 224 КПК України, слідчий, прокурор має право провести одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях [2, ст. 224].

Актуальність визначення сутності такого допиту полягає у дискусії, що стосується використання тактичних засобів: застосовувати ті, що використовуються при звичайному допиті, чи окремі самостійні прийоми.

Так, порівнюючи положення КПК 1960 р. та 2012 р., можна дійти висновку, що різниця полягає у тому, що одночасний допит законодавчо є різновидом звичайного допиту (ч. 9 ст. 234 КПК України), а очна ставка була виокремлена як самостійна слідча дія (ст. 172–173 КПК 1960 р.). Але незважаючи на сучасну регламентацію одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб як різновиду звичайного допиту, вчені-криміналісти виокремлюють його як самостійну одиницю. Можна погодитись з думкою Жалдак І. А., що це є самостійною слідчою (розшуковою) дією, що полягає у допиті по черзі у присутності один одного двох чи більше вже допитаних за однаковими обставинами кримінального провадження осіб, аналізі й безперервному порівнянні (співставленні) показань для з'ясування причин розбіжностей у їх показаннях з метою перевірки отриманих доказів у кримінальному провадженні [3, с. 60]. Але на думку С. Ю. Карпушина,

одночасний допит – це лише особливий різновид допиту [4, с. 61]. Він не виокремлює його як окрему слідчу дію, але визнає специфічність та розбіжність.

У порівнянні зі звичайним допитом психологічна атмосфера очної ставки зазвичай є більш складною. Це обумовлено самим фактом участі другого допитуваного, емоційною напруженістю в зв'язку з можливістю викриття у брехні, почуттям страху за свої правдиві показання чи незручності за брехню. Практично очна ставка завжди проходить в конфліктній ситуації, хоча гострота конфлікту може бути різною – від відвертої ворожості до звичайного спору з приводу правильності того чи іншого твердження [5, с. 623].

Під час допиту проявляється ефект присутності людини, яка для допитуваної особи є авторитетною. Чим більшим є авторитет учасника, який говорить неправду, тим більшим буде вплив його присутності та його слів. Зазначений фактор залежить від стосунків між допитаними, а також від їх психоемоційного стану, конфліктності ситуації тощо. Але треба й зазначити, що даний ефект може працювати у зворотному напрямку.

З організаційної точки зору дуже складно постійно контролювати проведення допиту, особливо коли учасників більше двох. Слідчий може не вслідкувати, що може призвести до обміну інформації між ними, або навіть прихованими погрозами. Через такі наслідки, вчені-криміналісти виступають проти більше двох учасників одночасного допиту, оскільки через дію психологічних факторів такий допит може призвести до високо вірогідних тактичних ризиків.

Отже, можна дійти висновку, що одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб, має багато факторів ризику, що є основною причиною його неефективності на практиці. Така ситуація може вирішитись лише подальшими науковими та законодавчими розробками щодо вдосконалення процедури проведення такого допиту, а також більш професійною підготовкою слідчих та прокурорів.

Список використаної літератури

1. Кримінально-процесуальний кодекс України : Закон України від 28.12.1960 № 1001-05. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05> (дата звернення : 09.03.2020).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI (Редакція станом на 13.02.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 10.03.2020).
3. Жалдак І. А. Тактика одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб : дис....канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 240 с.

4. Карпушин С. Ю. Проведення одночасного допиту в кримінальному провадженні. *Visegrad journal on human rights*. 2015. № 4/1. С. 60–65.
5. Криміналістика : учебник для вузов. Под ред. Р. С. Белкина. Москва : НОРМА, 2001. 973 с.

Д. Л. Драч

*студ. II курсу юридичного факультету ДонНУ імені В. Стуса
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Т. В. Михайліна

АБСТРАКТНІСТЬ ЗМІСТУ ЗАКОНУ ЯК КОМПОНЕНТ МЕТАПРАВА

Одним із компонентів метаправа та наслідків його впливу на якість закону є абстрактність змісту останнього, що значною мірою забезпечується завдяки застосуванню юридичної термінології. Абстрактність змісту закону зумовлюється типізацією споріднених юридичних фактів, яка об'єктивується в юридичних термінах, з метою найбільш повного правового регулювання однорідних суспільних відносин на основі узагальненого відображення їх складових. Певні положення про зазначене поняття аналізувалися в роботах Т. С. Подорожної, В. П. Плавича, І. Ю. Настасяк, Б. А. Тоцького, Ж. О. Дзейко та деяких інших науковців, однак поняття, особливості формування, структурні елементи та значення даного компонента метаправа все ще залишаються малодослідженими, що і зумовлює актуальність цієї теми.

Основними складовими абстрактності змісту закону є стислість, лаконічність і повнота викладу законодавчих положень [1, с. 39], синтез яких зумовлює цілісну сутність досліджуваного компоненту метаправа. Така тріада структурних елементів дозволяє змодельовати найбільш об'єктивоване відображення дійсності, яке охоплює широке коло юридичних фактів. Внаслідок цього розширюється сфера правового впливу, а отже, і чинності закону зокрема.

В основі забезпечення абстрактності змісту закону лежать такі загальнонаукові методи, як-от індукція та синтез. Також досліджуваний компонент метаправа є результатом використання абстрактного способу формулювання норм права, при якому зміст останньої розкривається через загальні, а не індивідуалізовані категорії, причому норми права, які закріплюються у законі, повинні виявляти єдність загального і конкретного [2], наприклад, через взаємозв'язок термінів та понять. Метаправо як категорія

абстрагування дозволяє також зашифрувати основні положення правового регулювання більш загальними засобами юридичної техніки. Абстрактність змісту закону також забезпечується шляхом уніфікації метаправа, яка стосується узагальнення змісту юридичних термінів на більш широкому рівні і також поширюється на зміст конкретного закону. Так, уніфіковані терміни відповідають тому змістові, який вони мають у літературній мові, законодавстві України, у спеціальних науках, а термінологія актів нижчого порядку відповідає термінології, яка вживається в актах вищого порядку, з якими вони пов'язані [3, с. 7]. Це значно полегшує процес тлумачення норм закону, а також забезпечує єдність юридичної термінології, що є показником стандартизації юридичної мови та сприяє формуванню якості закону.

Використання офіційної юридичної термінології є одним з проявів абстрактності змісту закону, адже воно є уособленням відповідного правила юридичної техніки, яке поширює свій вплив на всю систему законодавства, узагальнюючи її мову. Існування офіційної термінології взаємопов'язане із існуванням максимально чітких і небагатослівних визначень у нормативних актах, які забезпечують точне і ясне розуміння юридичних термінів [4, с. 106]. Наявність абстрактних та загальних правил регулювання виводить на перше місце якість правозастосування [5, с. 61], а цей умовивід опосередковується якісним тлумаченням закону. Абстрактність змісту останнього зумовлює його впорядкованість, а отже, зручність і придатність для встановлення юридичної основи справи та нижчої і вищої юридичної критики обраної норми. Юридична термінологія, що надає закону абстрактності змісту, також є чинником розширення сфери його дії, причому усуваючи потребу приймати велику кількість законів, які б регулювали однорідні суспільні відносини завдяки забезпеченню універсальності одного чи кількох таких регуляторів. Важливим результатом впливу абстрактності на законодавство є юридична інтертекстуальність законів – формально розділені, але змістовно пов'язані між собою юридичні наративи [6, с. 63]. Єдність юридичної термінології зумовлює взаємовплив законів, у змістовній структурі яких вона застосовується. Також взаємне сприйняття юридичної термінології та інших правових явищ і засобів є проявом взаємозв'язку та взаємовпливу національних правових систем [7, с. 36]. Абстрактність змісту закону ж, що стосується і уніфікації метаправа, значно каталізує таку взаємодію, виводячи її на глобальний рівень.

Отже, абстрактність змісту закону – один з компонентів метаправа, який полягає в узагальненому техніко-юридичному відображенні однорідних юридичних фактів шляхом їх об'єктивації в юридичних термінах. Структура

цього компонента метаправа включає стислість, лаконічність і повноту викладу законодавчих положень. В основі формування абстрактності змісту закону лежить типізація однорідних юридичних фактів, яка зумовлює сприятливий вплив на тлумачення закону, якість правозастосування, розширення сфери дії закону, юридичну інтертекстуальність та глобалізацію права.

Список використаної літератури

1. Тертишник В. М. Мова і логіка закону. *Право і суспільство*. 2016. № 5. С. 36–42.
2. Дзейко Ж. О. Законодавча техніка. URL: <http://lawdrafting.org/zakonodavcha-tehnika/> (дата звернення: 19.01.2020).
3. Гиляка О. С. Основні вимоги до юридичного документа. *Право і суспільство*. 2017. № 4. Ч. 2. С. 3–8.
4. Подорожна Т. С. Забезпечення ефективного правового порядку в контексті реалізації положень Конституції України. *Правова держава*. 2015. Вип. 26. С. 101–109.
5. Тоцький Б.А. Теоретичні засади принципу правової визначеності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2014. Вип. 7. С. 59–63.
6. Речицький В. Чи може існувати в Україні офіційна конституційна доктрина? *Часопис Асоціації конституційного правосуддя країн регіонів Балтійського та Чорного морів*. 2017. № 1. С. 58–71.
7. Настасяк І. Ю. Взаємодія сучасних правових систем світу в умовах глобалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2014. Вип. 7. С. 35–37.

І. В. Зубицька

*студ. I курсу юридичного факультету ДонНУ імені В.Стуса
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Л. П. Амелічева

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ

Сучасна дистанційна форма зайнятості підвищує ефективність та доступність праці для більшої частини населення, зокрема для осіб з інвалідністю, вагітних жінок, пенсіонерів, осіб-переселенців тощо та забезпечує усунення територіальних, географічних проблем завдяки використанню інформаційно-комунікаційних мереж, в тому числі мережі Інтернет.

Проблема правового регулювання нетипових форм зайнятості населення, в тому числі дистанційної роботи, досліджувалась різними науковцями, серед

яких: С. Вишновецька, О. Почанська, А. Ділігун, О. Гулевич, Н. Вапнярчук й ін. Не применшуючи цінність наукових праць цих вчених, все ж таки питання дистанційної праці вимагають продовження наукової розвідки в науці трудового права.

Перш за все слід з'ясувати визначення поняття «дистанційна праця». Чинним трудовим законодавством України не надається визначення даного терміну. Однак, деякі відомості стосовно виконання роботи вдома містяться у чинному «Положенні про умови праці надомників» від 29.09.1981. Положення визначає коло осіб, які мають переважне право на укладення трудового договору про надомну роботу, серед яких жінки, які мають дітей до 15 років, інваліди, пенсіонери, сезонні працівники, особи, які не можуть працювати у певній місцевості [1]. Окрім цього певні норми закріплені і в проекті Трудового кодексу України № 2708 від 28.12.2019 (далі – ТК України № 2708). Так, згідно ч. 8 ст. 51 під дистанційною роботою розуміється робота, яка виконується працівником за місцем його проживання чи в іншому місці за його вибором у тому числі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, але поза приміщенням роботодавця [2, ст. 51]. Слід звернути увагу на те, що в проекті ТК України № 2708 поняття дистанційної та надомної праці ототожнюється. Однак в науці трудового права думки щодо схожості цих понять розходяться.

Так, С. В. Вишновецька зазначає, що надомна праця є різновидом гнучкої форми організації праці, за якої робота, обумовлена трудовим договором, виконується працівником вдома з використанням матеріалів, знарядь або засобів праці, що виділяються роботодавцем або придбані за його кошти. Автор розділяє ці два поняття, вважаючи, що основною кваліфікуючою ознакою для цієї форми трудових відносин і визначальною для розмежування «дистанційної» і «надомної» роботи є відсутність у необхідності постійного використання мереж загального користування надомниками [3, с. 7].

О. С. Почанська визначає надомну працю як роботу, виконувану за винагороду надомником за місцем його проживання або в інших приміщеннях за його вибором, але не у виробничих приміщеннях роботодавця, з метою виробництва товарів або послуг згідно з вказівками роботодавця, незалежно від того, хто надає обладнання й інші ресурси, що використовуються [4, с. 12].

На думку А. С. Ділігун, праця за умовами дистанційної роботи (телероботи) є більш широким поняттям в сучасному розумінні, ніж праця на дому, аргументуючи це тим, що дистанційна робота повністю не вписується в рамки правового регулювання надомної праці за рахунок зміни характеру

робочої сили, техніки, яка використовується та робочої функції без обов'язкової прив'язки до дому [5, с. 20].

Н. М. Вапнярчук, О. Ю. Гулевич класифікують дистанційну роботу на такі різновиди: мобільна дистанційна зайнятість, позаштатна дистанційна робота, надомна праця та роботу у спеціально робочих місцях та вважає, що дистанційна зайнятість дозволяє працівникам поєднувати роботу за наймом з виконанням сімейних обов'язків, підтриманням здоров'я, участю в громадському житті тощо [6, ст. 103].

Таким чином, різні дослідники по-різному підходять до визначення та співвідношення понять надомної роботи, дистанційної роботи та її різновидів. Однак варто зауважити, що чинне законодавство України передбачає лише один вид дистанційної зайнятості – надомну працю. До речі, Конвенція МОП № 177 «Про надомну працю» 1996 р. на даний час Україною досі не ратифікована.

Все вищевикладене дозволяє запропонувати наступні висновки:

1) дистанційна форма зайнятості повинна бути закріплена на державному законодавчому рівні, безпосередньо регулюватись у Законі України «Про зайнятість населення» та новому Трудовому кодексі України;

2) слід доопрацювати проєкт ТК України № 2708 від 28.12.2019, закріпивши в його ст. 24 чітке визначення поняття «надомна праця», та відповідно у ст. 51 цього проєкту не зазначати, що надомна праця виступає синонімом дистанційної роботи;

3) з метою забезпечення належних умов праці для працівників, що працюють дистанційно Україні необхідно ратифікувати всі Конвенції МОП у сфері дистанційної зайнятості.

Список використаної літератури

1. Про затвердження Положення про умови праці надомників : Постанова Держкомпраці СРСР та Секретаріату ВЦРПС від 29.09.1981 № 275/17-99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0275400-81> (дата звернення: 07.04.2020).
2. Проєкт Трудового кодексу України № 2708 від 28.12.2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67833 (дата звернення: 13.04.2020).
3. Вишновецька С. В. До питання про проблеми правового регулювання дистанційної зайнятості працівників. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2015. № 1(11). С. 1–11.
4. Почанська О. С. Правове регулювання трудової діяльності працівників-надомників в сучасних умовах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2015. 19 с.

5. Ділігун А. С. Правове регулювання надомної праці за трудовим законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2018. 27 с.
6. Вапнярчук Н. М. Дистанційна зайнятість: проблеми правового регулювання. *Право та інновації*. 2016. № 1(13). С. 101–105.

Т. В. Іванова

студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. А. В. Левенець

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЩОДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛЮДИНИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

У ХХІ столітті положення людини в суспільстві, її матеріальні і моральні потреби та шанс реалізувати себе, залежить від рівня її освіченості, інтелектуальний потенціал стає головним фактором прогресивного розвитку суспільства. Тенденція створення єдиного суспільства для всіх тісно пов'язана з деінституалізацією і соціальною адаптацією людей з інвалідністю, тому міжнародні стандарти в сфері захисту прав і інтересів людей з інвалідністю підтримують дані тенденції.

Відношення суспільства до людей з інвалідністю має свою історію. Визначення критеріїв «інвалідність» постійно еволюціонує і сьогодні переносяться із сфер життя окремого індивіда до сфери життя в суспільстві. Визнання «інвалідності» як соціального явища, а не медичної проблеми особи – ознака демократичного, гуманістичного суспільства, яке досягло високого рівня духовного та культурного розвитку.

Як зазначають дослідження, людство сформувало п'ять найбільш відомих визначень стану «інвалідності», які властиві сучасним державам світу: біомедичне, філантропічне, соціальне, економічне, соціально-політичне.

Конвенцією ООН про права інвалідів (далі – КПІ) (2006 р.) сформовано єдиний підхід щодо визначення поняття «інвалідність» – це поняття, що еволюціонує і «є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми з інвалідністю та перешкодами у стосунках і середовищі» [1, ст. 1].

За даними Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я, люди з інвалідністю становлять близько 10% всього населення земної кулі, загальна кількість яких сягає 650 млн. осіб [2], тому, при формуванні державної соціальної політики більшість країн світу враховують зміну соціально-економічних умов та надають

пріоритетного значення не «медичному», а «соціальному» підходу до проблеми.

Останнім часом, державна політика багатьох країн світу стосовно людей з інвалідністю змінювалась від звичайного догляду за особами з інвалідністю у відповідних закладах, до надання можливості отримати освіту, працевлаштуватись, вести самостійний незалежний спосіб життя.

Перехід суспільства до соціальної політики, заснованій на соціальній моделі інвалідності створює для людей з інвалідністю рівні можливості для забезпечення та реалізації прав.

Загальна декларація прав людини (1948 р.) започаткувала розуміння основних принципів, на яких сьогодні базується міжнародна політика стосовно людей з інвалідністю [3]. Міжнародний рік інвалідів (1981 р.) став поворотним пунктом в усвідомленні проблем, які стоять перед людьми з інвалідністю. Міжнародні документи, які були прийняті в наступне десятиліття (1982–1993 рр.), допомагають захищати та пропагувати права людей з інвалідністю. Так, у 1982 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Всесвітню програму дій стосовно людей з інвалідністю, а 20.12.1993 – Резолюцію № 48/96 «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів». У зазначених документах визначено 22 правила, які охоплюють всі аспекти життя осіб з інвалідністю і передбачають здійснення постійних заходів по вирівнюванню їхніх можливостей в реалізації прав людини [4].

Принцип недискримінації є основою законодавства про права людини та принципом, який увійшов до всіх інших договорів з прав людини. Обов'язок кожної держави вилучити дискримінацію як із нормативно-правових документів, так із практичних аспектів життя суспільства.

КПІ передбачає основні стандарти забезпечення та захисту прав і свобод людей з інвалідністю. Термінологічною особливістю ст. 1 можна відзначити те, що в ній не міститься чіткого визначення поняття «інвалідності», а натомість встановлено, що «до інвалідів належать особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які під час взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими» [1, ст. 1].

Зазначене визначення зміщує акцент з «інвалідності» на людину з інвалідністю, яка повинна бути здатною, відповідно до можливостей, самостійно жити в соціумі.

КПІ підтримує соціальну модель, визнаючи «інвалідність» як «правову проблему», визнаючи осіб з інвалідністю суб'єктами прав людини на рівній

основі. Даний підхід визнає, що ізоляція осіб з обмеженими можливостями від суспільства стоїть на заваді здатності цих осіб повною мірою брати участь у громадському житті. Для прикладу, якщо людина не може відвідати лікарню через свою неспроможність рухатися, то це слід трактувати як відсутність доступу до лікування, а не нездатності людини ходити [1].

Стаття 9 КПІ визначає право осіб з обмеженими можливостями на самостійність і включення в суспільство. Людина з інвалідністю має право жити в суспільстві і брати участь у житті суспільства в якості рівноправних громадян. КПІ встановлює широке коло прав, яке охоплює всі аспекти життя, зокрема повагу недоторканності житла та сім'ї, освіту, зайнятість, охорону здоров'я, участь в політичному, громадському житті суспільства, участь у культурному житті, проведенні дозвілля й відпочинку та заняття спортом, право на життя, свободу від катувань чи жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність поводження чи покарання, а також право на рівний захист [1, ст. 9].

Дискусійний характер правового статусу осіб з інвалідністю викликає перш за все проблема «доступності» основних прав та свобод, адже забезпечення «доступності» має вирішальне значення в користуванні усіма спектрами прав людини даної категорії.

Невідкладна необхідність соціалізації такої категорії населення тісно пов'язана з поняттям «соціальної інклюзії», як процесу змін в політиці, який направлений на забезпечення соціальної рівності та відображає активний і націлений на розвиток людини підхід до соціального добробуту. За визначенням видатного економіста, лауреата Нобелівської премії Амартья Сена «Процес інклюзії характеризується наявністю соціального досвіду, який використовується всіма категоріями населення, рівністю можливостей досягати успіхів у житті, які надаються кожній людині, а також досягнення кожним громадянином базового рівня благополуччя» [2, с. 20].

Питання «соціальної інклюзії» стосуються усіх сфер політики, проте в першу чергу воно стосується освіти так, як освітня система віддзеркалює становище суспільства та є важливим засобом його перебудови.

Стан освіти, її модернізація та розвиток турбує все прогресивне людство. Конвенція ООН про права дитини підсилила правовий захист прав дітей з особливими потребами на соціальний догляд, освіту, медичне обслуговування, навчання та реабілітацію. Форум «Освіта для всіх» (1990 р.) сформував «Програму дій для задоволення базових освітніх потреб». У 1993 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Стандартні правила рівних можливостей для осіб з

особливими потребами, наступним кроком була Саламанська декларація та Програма дій щодо освіти дітей з особливими потребами, прийняті на Всесвітній конференції «Освіта для дітей з особливими потребами»: доступність та якість, 1994 р. Зазначені документи стверджують: всі діти мають право на здобуття такого виду освіти, який не піддає їх дискримінації, а забезпечує доступ до безкоштовної і обов'язкової освіти.

Дослідження Світового банку та інші світові дослідження наголошують, що інклюзивна освіта є не лише економічно ефективною, а й рентабельною, причому «рівність сприяє досягненню відмінних результатів», адже освіта є тією основою, від якої залежить виживання людства та розвиток держав [6].

З огляду на вищезазначене, слід констатувати, що сьогодні діяльність усіх національних інституцій, у тому числі органів державної влади, громадських об'єднань тощо, має бути спрямована на створення таких умов, за яких особи з інвалідністю зможуть вести незалежний спосіб життя. Люди з інвалідністю потребують не лише посилення державного соціального забезпечення, а й створення умов для реалізації їхнього права на працю, навчання та зайнятість та ін.

24.09.2008 Україна підписала КПП і Факультативний протокол до неї [6]. Сьогодні імплементація КПП є одним із пріоритетних завдань українського уряду.

Однією зі стратегічних цілей державної політики у сфері захисту прав осіб з інвалідністю є створення суспільного середовища рівних можливостей для таких осіб та їх інтеграція у суспільне життя. Проте законодавство України на сучасному етапі не відповідає загально визнаним пріоритетам «соціального підходу» до визначення «інвалідності», що не сприяє широкому залученню людей з інвалідністю до суспільного життя, реалізації їхніх прав як громадян країни. В якості певних зрушень в цьому відношенні в нашій державі можна вказати перші спроби в освітньому процесі встановити елементи інклюзивної освіти, налагодити можливості для дітей з інвалідністю відвідувати дошкільні заклади та школи нарівні з іншими дітьми. Проте ці спроби є першими ластівками у вказаному напрямку та потребують подальших системних змін не лише в освітньому процесі, але й в багатьох інших галузях життя, перш за все – у перебудові суспільного уявлення та сприйняття таких людей як рівних та повноцінних членів суспільства.

Список використаної літератури

1. Про права осіб з інвалідністю : Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 13.12.2006 № 995_g 71. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 24.03.2020).
2. Українсько-канадський проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» : тренінгові модулі. Київ, 2011. 132 с.
3. Загальна декларація прав людини, прийнята на Генеральній Асамблеї ООН 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015№995_015 (дата звернення: 24.03.2020).
4. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 20.12.1993 № 48/96. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_306 (дата звернення: 24.03.2020).
5. План дій Ради Європи щодо сприяння правам і повній участі людей з обмеженими можливостями в суспільстві: покращення якості життя людей з обмеженими можливостями в Європі в 2006–2015 роках від 05.04.2006. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680595206> (дата звернення: 24.03.2020).
6. Про ратифікацію Конвенції про права осіб з інвалідністю і Факультативного протоколу до неї : Закон України від 16.12.2009 № 1767-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1767-17> (дата звернення: 24.03.2020).

Є. К. Карлюга

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Т. В. Степанова

ЩОДО ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОКУРОРОМ ПРЕДСТАВНИЦТВА ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН ТА ДЕРЖАВИ В ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Одним з наслідків реформи правосуддя 2016–2017 р. р. стало суттєве звуження процесуального статусу прокурора, в тому числі і в межах господарського судочинства. На практиці оновлені законодавчі положення не знайшли однозначного трактування й одноманітного застосування, про що свідчать різні позиції національних судів. Проблемні питання, які виникають у зв'язку із здійсненням прокурором представницьких функцій під час розгляду господарської справи, і зумовлюють необхідність та актуальність дослідження цього реформованого інституту.

Правовий статус прокурора як учасника господарського судочинства регламентовано низкою нормативно-правових актів. Чільне місце в їх системі належить Конституції України (далі – КУ), п. 3 ч. 1 ст. 131¹ якої закріплює, що

прокуратура здійснює представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом. Більш детальну регламентацію вказане питання отримало в профільному Законі України «Про прокуратуру» (далі – Закон), що, серед інших, у ч. 1 ст. 23 закріплює таке повноваження прокурора, як представництво інтересів громадянина або держави в суді. Як бачимо, норми Закону та КУ в цьому питанні не збігаються, тому важливою постає задача з'ясування складу осіб, які можуть бути суб'єктами захисту з боку прокурора. Перелік таких осіб має визначатися, в першу чергу, з урахуванням предметної юрисдикції господарських судів, яка поширюється на спори, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності, учасниками якої виступають суб'єкти господарювання та суб'єкти організаційно-господарських повноважень. На думку А. В. Лапкіна, вказані положення виключають можливість участі прокурора на боці громадян, адже згідно з ч. 2 ст. 23 Закону підставою здійснення представництва в суді інтересів цього кола осіб є їх неспроможність самотійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження через недосагнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність, коли законні представники або органи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси таких осіб, не здійснюють або неналежним чином здійснюють її захист. У свою чергу, такі обставини, як недосагнення повноліття, недієздатність або обмежена дієздатність унеможливають набуття особою статусу фізичної особи-підприємця, тому вона взагалі не може бути учасником розгляду справ господарськими судами, а, отже, і не потребує представництва [1, с. 82]. Однак фізичні особи, що не мають статусу суб'єкта господарювання, можуть брати участь у справах у спорах, що виникають з корпоративних відносин, щодо цінних паперів, щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, справах про банкрутство та інших спорах.

Аналізуючи чинну редакцію ГПК України, можна дійти висновку, що формально ані Кодекс, ані Закон не містять заборон щодо представництва прокурором інтересів громадян в суді за наявності передбачених законом підстав. Але відкритим залишається питання відповідності цих положень КУ.

Адже, як вже зазначалося, КУ передбачає, що прокуратура здійснює в суді представництво саме інтересів держави, і таке представництво носить виключний характер (лише якщо захист інтересів держави не здійснює або неналежним чином здійснює відповідний орган державної влади чи орган місцевого самоврядування, або якщо такий орган відсутній).

Однак в судовій практиці щодо цього питання також трапляються різночитання. Так, законодавством чітко встановлено, що не допускається представництво прокурором інтересів державних компаній. Проте Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду у Рішенні від 08.05.2018 у справі № 918/376/17 дійшов висновку, що у прокурора були всі підстави для захисту інтересів держави в особі Державного концерну «Укроборонпром» [2].

Враховуючи вищевикладене, можемо зробити висновок, що оновлений інститут представництва прокурором інтересів громадян та держави в господарському суді потребує свого подальшого вдосконалення, адже невирішеними залишилися питання здійснення прокурором представницьких функцій щодо громадян з огляду на положення Конституції України в цій частині.

З приводу представництва держави в суді маємо зазначити, що подальшого вивчення та належної правової регламентації потребують вживані законодавцем поняття «інтереси держави», «державні компанії», адже їх невизначеність несе в собі ризики неправильного тлумачення і, відповідно, загрозу порушення прав учасників господарського процесу.

Список використаної літератури

1. Лапкін А. В. Участь прокурора у господарському судочинстві. 25 років господарській юрисдикції в Україні: досвід та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Харків, 2016. С. 81–85.
2. Огляд практики застосування судьями Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду законодавства, що визначає особливості правового статусу прокурора в господарському процесі за період з 01.01.2018 по 06.11.2018. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Oglyd_prok.pdf?fbclid=IwAR3BruWh6TLdg4z-1TgEreA09LHA9mRLCA0sGWzHBmNXA6W9EGA9Qw1MDtA (дата звернення: 26.03.2020).

Є. О. Каташинський

*студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: д.ю.н., проф. А. В. Смітюх

ЩОДО НАБУТТЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ УЧАСНИКА ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ СПАДКУВАННЯМ (ПРАВОНАСТУПНИЦТВОМ)

Актуальність теми визначається необхідністю розроблення шляхів вирішення питання спадкування та правонаступництва частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, оскільки недосконалість законодавчих приписів та відсутність сталої практики можуть мати результатом порушення прав спадкоємців та правонаступників учасників товариства.

Ч. 1 ст. 1216 ЦК України встановлює, що спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця) до інших осіб (спадкоємців). Схожим чином відповідно до ст. 107 ЦК України до юридичної особи- правонаступника переходять всі права та обов'язки юридичної особи, яка припиняється [1, ст.ст. 107, 1216].

Водночас, згідно із ч. 2 ст. 23 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (далі – Закон «Про ТОВ та ТДВ») у разі смерті, оголошення судом безвісно відсутнім або померлим учасника – фізичної особи чи припинення учасника – юридичної особи, частка якого у статутному капіталі товариства становить менше 50 відсотків, та якщо протягом року з дня закінчення строку для прийняття спадщини, встановленого законодавством, спадкоємці (правонаступники) такого учасника не подали заяву про вступ до товариства відповідно до закону, товариство може виключити учасника з товариства [2, ст. 23].

У наведеному вбачається колізія: особа, яка ніколи не була учасником товариства, виключається зі складу учасників. Проблема полягає у невідповідності наведеної моделі загальній концепції участі в товаристві: як можна виключити зі складу учасників ту особу, яка ніколи не входила до складу учасників товариства? Наділяючи загальні збори товариства правом виключити таку особу, законодавець фактично порушує закони логіки.

Альтернативний підхід – визнання того, що виключається не правонаступник (спадкоємець), а юридична особа, що припинилась чи померла фізична особа, також не є логічним: участь є атрибутом цієї особи і така участь припинилась з припиненням самої особи: після припинення (смерті) існує не

участь, а лише частка, що перебуває у процесі правонаступництва (спадкування). Протилежне означає, що вислів: «Те, що вмерло, померти не може» видається і не таким вже аксіоматичним.

На нашу думку, чинна редакція ч. 2 ст. 23 Закону «Про ТОВ та ТДВ» дає підстави для формування такої правової фікції як *статус учасника товариства ad hoc* для особи, яка не є і не була учасником товариства, але виключається з такого товариства. Особа, що виключається, розуміється не як особа-спадкоємець (правонаступник) корпоративних права, а саме як особа-учасник. З огляду на зазначене, така особа набуває цього статусу *ad hoc* (для конкретного випадку) саме на час проведення процедури виключення з товариства.

Статус учасника товариства товариства *ad hoc* має наступні ознаки:

1) темпоральна короткочасність – цей статус особа набуває та одразу втрачає в момент прийняття рішення загальними зборами про її виключення. Цей статус з'являється і зникає в момент підписання рішення загальних зборів останнім учасником – це відбувається миттєво;

2) правова обмеженість – з огляду на те, що цей статус є чинним виключно в момент ухвалення рішення, особа не має жодних прав ані до цього моменту (оскільки вона не подала заяву про вступ до товариства і, відповідно, не є учасником), ані після цього моменту (оскільки така особа була виключене і вже не є учасником товариства);

3) потенційна повторюваність – особа потенційно може бути спадкоємцем (правонаступником) іншого учасника товариства і до неї на підставі порушення строків, передбачених ч. 2 ст. 23 Закону «Про ТОВ та ТДВ», ще раз буде застосована процедура виключення з товариства.

Проте в цілому правове вирішення цієї проблеми полягає не у наданні загальним зборам права на виключення спадкоємця (правонаступника) учасника з товариства, а у позбавленні особи-спадкоємця (правонаступника) права вступу до товариства у зв'язку із спливом одного року з дня закінчення строку для прийняття спадщини, встановленого законодавством.

Подібний підхід є таким, що цілком відповідає як концепції участі в товаристві, так і здоровому глузду загалом. До того ж зникнення необхідності виключати неучасника товариства зекономить процедурні ресурси товариства, яке не проводитиме загальні збори з питання виключення.

З огляду на вищезазначене ч. 2 ст. 23 Закону «Про ТОВ та ТДВ» доцільно викласти в наступній редакції:

«У разі смерті, оголошення судом безвісно відсутнім або померлим учасника – фізичної особи чи припинення учасника – юридичної особи, частка

якого у статутному капіталі товариства становить менше 50 відсотків, та якщо протягом року з дня закінчення строку для прийняття спадщини, встановленого законодавством, спадкоємці (правонаступники) такого учасника не подали заяву про вступ до товариства відповідно до закону, *такі спадкоємці (правонаступники) втрачають право на подання заяви про вступ до товариства*. Якщо частка такого учасника у статутному капіталі товариства становить 50 відсотків або більше, товариство може приймати рішення, пов'язані з ліквідацією товариства, без врахування голосів цього учасника».

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 10.04.2020).
2. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19> (дата звернення: 10.04.2020).

Е. О. Ковальчук

*студ. II курсу економіко-правового факультета ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Право»*

Научний керівитель: к.ю.н., доц. О. Н. Садовская

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В ИТАЛИИ В УСЛОВИЯХ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ

Итальянская Республика – унитарное децентрализованное государство. Правовое положение административно-территориальных единиц определено главой V Конституции 1948 г. и рядом дополняющих и изменяющих законов, важнейшими из которых являются Конституционный закон № 3 от 2001 г. «Об изменениях главы V второй части Конституции Италии» [1] и Законодательный декрет № 267/2000 г. «Единый сводный текст законов об устройстве местных учреждений» (далее – Законодательный декрет № 267/2000) [2]. Также важное место в регулировании вопросов территориального устройства в Италии занимает Европейская хартия местного самоуправления, принятая в 1985 г.

Особенности эволюции и формирования элементов административной децентрализации в Италии XIX – начала XX в. обусловили современную парадигму децентрализованного публичного администрирования. Согласно новой конституционной формуле итальянской административной децентрализации, в качестве ценностного императива закреплён

всеобъемлющий характер административных функций, принадлежащих коммуне (ст. 118 Конституции), которые реализуются на основе принципов субсидиарности, достаточности и дифференциации, а также устранен принцип параллельности законодательной и административной государственной и областной компетенции в вопросах, касающихся регулирования институциональной организации местного самоуправления.

Во всех территориальных единицах Италии есть представители центральной власти. Отказаться от таких назначенцев и отдать крупные территориальные единицы целиком в управление избранных лиц (советов и избранных глав местной исполнительной власти) Италия на момент принятия республиканской Конституции очевидно не захотела. В области эти функции исполняет чрезвычайный правительственный комиссар. В провинциях они возложены на префекта, который является монократическим органом государства, территориальным представителем правительства в провинциях и городах-мегаполисах и входит в систему Министерства внутренних дел. В коммунах таким государственным чиновником является синдик (мэр), который информирует префекта о состоянии общественного порядка и безопасности, издает акты об осуществлении неотложных мер в сфере здравоохранения и гигиены, строительства и местной полиции. Единство публичного управления в Италии обеспечивается тем, что в низовом звене действует принцип функционального раздвоения, когда одно и то же лицо одновременно обладает полномочиями представителя (официального лица) государства на определенной территории и руководителя исполнительного органа публичного учреждения как юридического лица публичного права [3]. Так, избранный мэр одновременно является представителем государства, отвечающим на территории коммунального образования за выполнение задач государства и области, если по своему характеру эти задачи могут быть реализованы силами местного самоуправления (например, реестр актов гражданского состояния, ведение учета переписи населения, избирателей, инвалидов, лиц, нуждающихся в социальной поддержке).

Также в Италии отсутствует принцип организационной обособленности органов местного самоуправления. Исходя из этого, управление на местах нужно изучать при более широком подходе: не только как муниципальное самоуправление, но и как местное публичное управление (последнее – со стороны областей и провинций как автономных территориальных публичных образований). Коммунальное самоуправление можно рассматривать через единое начало децентрализации публичного администрирования, как формы

организации публичной власти и публичного управления и процесс распределения и реализации полномочий. Интерпретация места и роли коммунального самоуправления в системе публичного управления зависит от толкования соотношения публичного и государственного управления. Коммунальное управление выступает как самостоятельный тип публичного управления, который может реализовываться в непосредственных (через органы коммунальных территориальных учреждений) и в опосредованных организационно-правовых формах (осуществление коммунального управления другими самостоятельными субъектами, например юридическими лицами публичного или частного права). Местное управление (*governo locale*) в итальянских источниках считается более широким понятием, чем местное самоуправление. Территориальная реорганизация местного самоуправления представляет собой непереносимое условие дальнейшей административной децентрализации. Как результат отсутствия территориальной реформы на муниципальном уровне – Италия характеризуется высокой муниципальной раздробленностью. В ходе реформ местного самоуправления 1990-х гг. был установлен единый универсальный критерий разграничения компетенции между представительными и исполнительно-распорядительными органами местного самоуправления как выражение принципа народовластия и исчерпывающий перечень компетенции представительных органов [3]. Данный критерий четко определен в законодательстве Италии по функциональному признаку: представительная власть вырабатывает и задает общий административно-политический курс местного самоуправления, формулирует общие правила по вопросам местного значения, обязательные для исполнения на территории муниципального образования, а исполнительно-распорядительная власть обеспечивает их проведение в жизнь.

Основными административно-территориальными единицами Италии на сегодня являются области, провинции, коммуны. В настоящее время Италия разделена на 20 областей, 5 из которых обладают особым статусом, предусматривающим более широкие полномочия и функции, связанные с геополитическими и этническими особенностями этих областей. Каждая область имеет собственный учредительный статут, утверждаемый парламентом. Области обладают правом издавать законы в отношении строго ограниченного круга вопросов и в пределах основных принципов, установленных законами государства. Также области призваны участвовать в деятельности центрального правительства посредством предложения законопроектов и референдумов.

Провінції координують діяльність коммун в області економіки, виробництва, торгівлі, туризму і в соціальної сфері. К предметам ведення провінцій належать також охорона оточуючої середовища і культурних цінностей, транспорт і дорожня мережа, унітарні служби, полювання і риболовство. І коммун, і провінції, і області мають свою систему влади, включаючу представницький орган – рада, виконавчий орган ради – джунту і голову (в коммунах – мера).

Таким чином, особливістю італійської моделі територіального устрою є той факт, що на місцевому рівні одночасно здійснюється і державне управління (присутствує державна децентралізована публічна адміністрація в особі префекта), і місцеве самоуправління (комунальне самоуправління). В такій системі управління на місцях, з однієї сторони, діє обраний громадянами рада і його голова (останній – виконавча влада по питанням місцевого значення даної територіальної одиниці), а з іншої – призначений зверху чиновник загальної компетенції і відомчі відділи державної публічної адміністрації, які здійснюють повноваження держави на рівні регіонального територіального формування.

Список используемой литературы

1. Legge costituzionale 18 ottobre 2001, n. 3. Modifiche al titolo V della parte secondadellaCostituzione. G. U. n. 248del 24 ottobre 2001.
2. Decreto Legislativo 18 agosto 2000, n. 267. Testo unico del le leggi sull'ordinamento degli enti locali. G. U. n. 227 del 28 settembre 2000.
3. Никитина В. М. Местное самоуправление в системе публичной власти и публичного управления Италии : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Москва, 2018. 206 с.

О. Ю. Колеснік

студ. ІV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. А. В. Смітюх

ЩОДО ВИКЛЮЧЕННЯ НЕДОБРОСОВІСНОГО УЧАСНИКА ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Стаття 64 Закону України «Про господарські товариства» передбачала можливість виключення недобросовісного учасника з товариства з обмеженою відповідальністю за рішенням загальних зборів, а саме: «учасника ..., який систематично не виконує або неналежним чином виконує обов'язки, або

перешкоджає своїми діями досягненню цілей товариства» [1, ст. 64]. Проте на практиці інститут виключення учасника через його недобросовісність створив перспективне поле для зловживання корпоративними правами та корпоративних конфліктів, у зв'язку з чим законодавець, приймаючи Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 № 2275-VIII усунув можливість виключення учасника з мотивів його недобросовісності [2].

Проте, це не вирішує проблему, оскільки відтепер учасники товариства з обмеженою відповідальністю не можуть позбутися учасника, який насправді може діяти проти інтересів товариства. Видається, що інститут виключення недобросовісного учасника може мати свою практичну цінність лише в тому випадку, якщо підстави виключення учасника буде деталізовано, з максимальним обмеженням можливостей зловживання цим правом іншими учасниками. Закріплення основного законодавчо встановленого переліку дій та надання товариству можливості зазначати додаткові «недобросовісні» дії, вчинення яких є підставою для виключення учасника, з однієї сторони захищало би товариства від тих учасників, які негативно впливають на діяльність товариства, а з іншої не дозволяло б використовувати відповідну норму для вирішення особистих конфліктів.

Видається, що оптимальною в сьогоденних реаліях може бути концепція, відповідно до якої законодавець закріпить перелік дій учасника, які за загальним правилом будуть розумітися, як такі, що суперечать інтересам товариства та будуть підставою для виключення учасника. Це може бути, наприклад систематичне (більше 3-х разів) нез'явлення без поважних причин на загальні збори для вирішення питань, рішення з яких приймаються одностайно, або, якщо частка учасника перевищує 25% – то і кваліфікованою більшістю. Крім того доцільно надати учасникам можливість закріплювати безпосередньо у статуті перелік конкретних дій учасника, що можуть суперечити інтересам товариства і складатимуть підставу для виключення учасника. Відповідне рішення має закріплюватись у статуті товариства з обмеженою відповідальністю під час установчих зборів, без права зміни чи доповнення у майбутньому. При цьому, гарантією незловживання цим правом повинно бути обов'язкове одностайне прийняття рішення щодо виключення учасника всіма учасниками (крім учасника, щодо якого приймається відповідне рішення). Тобто, умови виключення учасника мають окреслюватися завчасно, до початку діяльності товариства. В результаті, кожна особа буде розуміти усі ризики здійснення чітко окреслених «недобросовісних» дій за законом та відповідно до

статуту товариства, що у свою чергу призведе якщо не до повної відсутності, то як мінімум до зменшення конфліктних ситуацій та позовів до суду щодо неналежного обґрунтування підстав виключення учасника.

Отже, найкращою гарантією захисту прав учасників товариства з обмеженою відповідальністю від «шкідливих» осіб є залишення можливості виключення «недобросовісного» учасника, проте з дуже чіткими рамками, які б обмежували можливість зловживання інститутом виключення.

Список використаної літератури

1. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12> (дата звернення: 27.10.2019).
2. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19> (дата звернення: 24.10.2019).

Х. П. Кореновська

*студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.ю.н., доц. О. О. Нігреєва

ЮРИДИЧНІ ПРОБЛЕМИ ДИПЛОМАТИЧНОГО ЗАХИСТУ

Питання щодо дипломатичного захисту на даний час є актуальним, оскільки захист прав та інтересів осіб завжди відігравав велику роль у кожному суспільстві і в даний час є одним з найбільш важливих, пріоритетних завдань держави. Воно потребує регламентації як з боку національного права, так і за допомогою міжнародно-правових норм, оскільки при застосуванні дипломатичного захисту на практиці виникають певні труднощі. У сучасному світі постійно зростає кількість переміщення осіб з однієї точки світу в іншу, постійна міграція, туризм, що призводить до перебування великої кількості громадян держави за її межами, тому й виникає гостра необхідність врегулювання питань, пов'язаних з захистом їх прав та інтересів.

Особливу увагу необхідно звернути на дипломатичний захист, так як часто національних засобів правового захисту фізичних і юридичних осіб не достатньо. Найбільш поширеною проблемою є забезпечення цього захисту особам та надання гарантій відновлення права у разі його порушення.

Метою цього дослідження є визначення юридичних проблем дипломатичного захисту, їх аналіз та спроби вирішення.

Визначення дипломатичного захисту надано в прийнятому на 58-й сесії Комісії ООН з міжнародного права в 2006 р. Проекті статей щодо дипломатичного захисту. Згідно зі ст. 1 Проекту дипломатичний захист полягає в заклику державою, за допомогою дипломатичних або інших заходів мирного врегулювання, до відповідальності іншої держави за шкоду, заподіяну міжнародно-протиправним діянням цієї держави фізичній або юридичній особі, яка є громадянином або має національність першої держави, з метою імплементації такої відповідальності [1, ст. 1].

На думку деяких вчених, дипломатичний захист передбачає: застосування безпосередніх заходів захисту громадян та юридичних осіб; запит необхідної інформації від держави перебування про її дії стосовно фізичних і юридичних осіб; вимоги щодо відновлення порушеного права осіб, права яких захищаються та відшкодування завданої шкоди; надання юридичної допомоги підзахисним з боку держави [2, с. 259].

Положення щодо дипломатичного захисту закріплені в таких міжнародно-правових актах, як Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р., Віденська конвенція про консульські зносини 1963 р. Згідно з ст. 3 першої конвенції дипломатичним захистом є захист інтересів акредитуючої держави і її громадян в державі перебування, у межах передбачених міжнародним правом [3, ст. 3]. Окрім цього, національним законодавством також передбачено регулювання вищезазначеного інституту, зокрема в ст. 25 Конституції України визначено, що громадянам країни гарантується захист їх прав за кордоном [4, ст. 25].

Окрім дипломатичного захисту, права та свободи особи гарантуються чималою кількістю міжнародних договорів, що є ефективним механізмом захисту її прав. Однак наявність положень міжнародних договорів, які дають певні гарантії захисту прав особи, не є достатньою, оскільки виникають деякі труднощі, з якими особі доводиться стикатися на практиці, тому дипломатичний захист є беззаперечно необхідним.

Раніше дипломатичний захист був спрямований лише на захист держави, а не індивіда, правам якого було завдано шкоду. Тобто вважалось, що при порушенні прав особи шкода завдається опосередковано державі, яка повинна захищати свого громадянина. Тобто держава здійснює захист громадянина від свого імені так, ніби відстоює власні інтереси [5, с. 180].

З наданого в Проекті статей щодо дипломатичного захисту визначення зрозуміло, що дипломатичний захист держава здійснює по відношенню до громадян і юридичних осіб, зареєстрованих на її території. Відповідно виникає

питання: як бути особам без громадянства і біпатридам, у яких два і більше громадянств різних держав, якою з держав буде здійснюватися дипломатичний захист або як узгодити їхні дії щодо спільного захисту.

Отож, дипломатичний захист може бути надано лише громадянам і юридичним особам держави, а біпатриди та апатриди не можуть розраховувати на таке право. Тобто існують обмеження щодо деяких категорій населення, що порушує принцип рівності всіх перед законом. У той час, коли особа з множинним громадянством може отримати захист з боку кожної з держав, громадянином яких вона є або з боку усіх таких держав, то перед апатридами постає проблема щодо захисту порушеного права, яка на даний момент не є вирішеною [5, с. 182]. Проект статей надає державам право лише у деяких випадках здійснювати дипломатичний захист апатридів та біженців, які проживають в таких державах.

Однією з головних проблем є саме захист осіб без громадянства та юридичних осіб без національності держави, яка має намір здійснити захист. Тому необхідно висвітлити деякі важливі моменти. Проекти статей, прийняті Комісією з міжнародного права передбачають можливість здійснення дипломатичного захисту державою в певних випадках щодо апатридів та біженців, які законно проживають у цій державі. Проте це положення є швидше винятком, ніж правилом, оскільки вважається, що якщо держава спробує здійснити дипломатичний захист щодо фізичної особи, що не має стійкого правового зв'язку з нею у вигляді громадянства, або стосовно юридичної особи – у вигляді національності цієї держави, то інша держава або відповідний суд матимуть всі підстави відмовити в пропорованих вимогах, не розглядаючи їх по суті. Тут виникає певна колізія, бо проектом передбачена можливість здійснення державою захисту по відношенню до таких осіб, а на практиці це положення не застосовується [6, с. 144].

Наступним, не менш важливим аспектом даної проблеми, є те, що дипломатичний захист може бути надано особі лише після того, коли буде виявлено, що нею було використано всі можливі засоби захисту порушеного права, тобто пройдено всі судові інстанції в країні, або особі було відмовлено в судовому або іншому захисті. Тобто однією з найважливіших проблем дипломатичного захисту є те, що він є досить складним у застосуванні через певні вимоги для його отримання, зокрема те, що необхідно пройти не один етап в захисті своїх прав. Винятком може слугувати лише очевидність неефективності застосування національного законодавства у вирішенні проблеми [7, с. 114].

Також проблемою є тривалість здійснення даного засобу захисту прав особи. Зокрема, те, що він є складним і багатоаспектним процесом, що включає в себе розгляд звернень та скарг, пошук шляхів вирішення питань, з якими звертаються особи задля захисту, що зумовлює затягнутість самого процесу захисту на довгий період.

Важливим фактором може виступати те, що надання дипломатичного захисту є правом держави, а не обов'язком, що виступає проблемою для особи, яка претендує на захист. Тобто вирішуючи питання щодо дипломатичного захисту, держава враховує те, наскільки значною є завдана особі шкода, які можливі політичні та економічні наслідки надання такої допомоги та деякі інші аспекти. Тому особа не завжди може розраховувати на стовідсоткову гарантію відновлення порушеного права.

Не менш істотне значення відіграє проблема захисту прав вихідців з іншої держави, які етнічно, культурно пов'язані з країною походження. Ця проблема є важливою і для України, бо чимало наших громадян перебуває за кордоном протягом довгого періоду часу. Правової регламентації це питання поки не отримало, так як запропоноване Комісією міжнародного права вирішення цієї проблеми ще не прийнято, проте все ж передбачається захист таких осіб шляхом віднесення їх до інших категорій населення.

Окрім проблем дипломатичного захисту, пов'язаних з особами, як фізичними, так і юридичними, існує також низка проблем щодо процедури його здійснення. Першою з них виступає коло заходів, які застосовуються в процесі діяльності держави, спрямованої на відновлення порушених прав осіб. Зазвичай в міжнародному праві застосовуються такі дипломатичні заходи: переговори, дії дипломатичних та консульських установ, звернення в судові органи тощо.

Після висунення вимоги державі перебування, вона повинна припинити неправомірні дії, що завдають шкоди підзахисній особі, а також повернутися до становища, яке існувало до вчинення правопорушення. У разі ігнорування висунених вимог, держава, що здійснює захист, має право застосувати заходи впливу на державу-правопорушницю. Такими заходами впливу можуть бути: зниження рівня дипломатичного представництва, скорочення економічних, транспортних, культурних зв'язків, а також контрзаходи.

Отже, найбільш проблемним виступає захист окремих категорій осіб, зокрема апатридів і біженців. Окрім цього, складнощі виникають під час застосування даного засобу захисту прав, оскільки він залежить в основному від позиції держави щодо ситуації, що виникла з її громадянином. Безумовно, держава завжди повинна захищати своїх громадян, але існують випадки, коли

це може спричинити негативні наслідки для самої держави. Тому вона не завжди користується правом щодо вчинення захисту особи.

Підсумовуючи все вищенаведене, варто сказати, що дипломатичний захист відіграє велику роль в міжнародному праві, оскільки є ефективним механізмом захисту прав. Однак попри всі позитивні аспекти в інституту дипломатичного захисту є чимало мінусів. Перш за все, недостатнє закріплення як в міжнародних договорах, так і в нормах національного законодавства, тому вирішенням досліджуваної проблеми може бути більш чітка і детальна регламентація питання щодо застосування даного засобу захисту порушеного права, зокрема стосовно апатридів і біженців, які часто позбавлені можливості такого захисту.

Список використаної літератури

1. Текст Проекту статей про дипломатичний захист, прийнятий на 58-й сесії Комісії ООН з міжнародного права в 2006 р. URL: <http://legal.un.org/ilc/reports/2006/russian/chp4.pdf> (дата звернення: 27.03.2020).
2. Крилов М. А. Щодо змісту поняття дипломатичного захисту. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 3. С. 259–261.
3. Віденська конвенція про дипломатичні зносини : Міжнародний документ від 18.04.1961. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_048 (дата звернення: 27.03.2020).
4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 27.03.2020).
5. Сіваш О. М. Дипломатичний захист як форма захисту прав громадян за кордоном. *Актуальні проблеми сучасного міжнародного права* : зб. наук. ст. за матеріалами І Харк. міжнар.-прав. читань, присвячених пам'яті професорів М. В. Яновського і В. С. Семенова. Харків, 2015. С. 177–185.
6. Содіков Ш. Д. Інститут дипломатичного захисту в міжнародному праві. *Держава і право. Юридичні науки*. 2010. № 1. С. 142–145.
7. Сандровський К. К. Право зовнішніх зносин : підр. для студ. Київ : Вища школа, 1986. 328 с.

А. С. Кривошликова

студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. А. В. Смітюх

ПРО ДЕЯКІ НЕДОЛІКИ ІНСТИТУТУ АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ В УКРАЇНІ

Прийняття Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 № 1401-VIII [1] викликало дуже багато суперечок як у суспільстві, так і у юридичній спільноті. Впровадження адвокатської монополії на представництво у суді (хоча і з деякими винятками) стало найбільш дискусійним.

Безумовно, як і будь-яке інше явище, адвокатська монополія має свої переваги і недоліки, проте видається, що останні переважають та у своїй сукупності дозволяють дійти висновку про недоцільність впровадження цього інституту.

По-перше, впровадження монополії адвокатів на представництво у суді зовсім не означає, що громадяни завжди отримують якісні адвокатські послуги. На жаль, реалії ринку надання юридичних послуг в державі такі, що високий гонорар та адвокатське свідоцтво не завжди свідчать про належний рівень фахівця [2, с. 214]. З огляду на те, що із впровадженням адвокатської монополії всі громадяни, які прагнуть захистити свої права у судовому порядку, змушені звертатись лише до адвокатів, конкуренція між останніми фактично зникла, а ціни на складання процесуальних документів і представництво у суді суттєво зросли.

По-друге, впровадження адвокатської монополії призвело до швидкого збільшення кількості осіб, які прагнуть отримати свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю, що значно ускладнило процедуру набуття статусу адвоката через великі черги на складання кваліфікаційних іспитів.

По-третє, видається, що зазначена реформа правосуддя суттєво обмежує права громадян на вибір свого представника та значно ускладнює доступ до правосуддя, оскільки вартість послуг правничої допомоги є досить високою. Більше того, встановлюючи можливість здійснення представництва інтересів іншої особи в суді виключно адвокатом, законодавець тим самим «нав'язує» адвокатські послуги громадянам [2, с. 215].

Крім цього, законом не встановлені жодні обмеження щодо вартості роботи адвоката, а тому він фактично може назвати будь-яку цифру. Існуючий

в Україні інститут безоплатної вторинної правової допомоги, який передбачає саме представництво у суді, розповсюджуються лише на визначене законом коло осіб, а звернутись за такою допомогою може не кожний.

Ще один недолік конституційної реформи, напевно, стосується вже безпосередньо адвокатів, оскільки зараз вони змушені самостійно виконувати дії, які не потребують спеціальних знань, проте на які необхідно витратити досить багато часу. Йдеться про, наприклад, ознайомлення з матеріалами справи або зняття копій з них, що дуже часто ускладнюється особливостями внутрішнього розпорядку судів без будь-якого урахування зайнятості адвоката.

Проаналізувавши наведені аргументи, ми можемо дійти висновку про низку недоліків адвокатської монополії на представництво у суді в Україні. Безумовно, впроваджуючи даний інститут, законодавець мав на меті поліпшити якість правової допомоги громадянам з огляду на те, що люди мають звертатись до адвокатів, які складають кваліфікаційні іспити, дотримуються вимог закону та правил адвокатської етики під час здійснення своєї діяльності та можуть бути притягнуті до дисциплінарної відповідальності.

Проте зазначені переваги конституційної реформи, на нашу думку, не переважають над недоліками, оскільки монополія суттєво обмежує право громадян на доступ до правосуддя та вибір свого представника. Крім цього, зменшується конкуренція на ринку юридичних послуг, що впливає на якість таких послуг, які, не зважаючи на це, стають же дорожчими.

З огляду на наведене вище впровадження адвокатської монополії у сучасних українських реаліях не видається доцільним.

14.01.2020 Верховною Радою України була прийнята постанова «Про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії)» [3], яка передбачає фактичне скасування конституційної реформи 2016 р. та залишення адвокатської монополії лише у кримінальних справах. Цей шаг законодавця не є випадковим та додатково свідчить про те, що адвокатська монополія на представництво у суді, на жаль, не виправдала покладених на неї очікувань.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII. *Офіційний вісник України*. 2016. № 51. Ст. 1799.
2. Алієва А. В., Овсяннікова О. О. Основні переваги та недоліки впровадження адвокатської монополії в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 10(62). С. 213–216.
3. Про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) : Постанова Верховної Ради

К. В. Курандо

аспірантка ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Т. В. Степанова

**ЩОДО КВАЛІФІКАЦІЇ ОСОБИ, ЯКА ЗАЛУЧАЄТЬСЯ ДО ПРОЦЕСУ
В ЯКОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА**

У сучасних умовах розвитку української держави, зростанню зовнішньоекономічних відносин, кожному їх учаснику має бути забезпечено реалізацію принципу «мови судочинства». Судочинство в судах України провадиться державною мовою. Згідно зі ст. 12 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» суди використовують державну мову в процесі судочинства та гарантують право громадян на використання ними в судовому процесі рідної мови або мови, якою вони володіють.

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у судах України судочинство провадиться державною мовою.

З урахуванням вказаного залучення перекладача до участі у судовому процесі є важливою гарантією забезпечення конституційного права на судовий захист. Як зазначив В. Т. Маляренко, перекладач є найбільш непомітною процесуальною фігурою, яка водночас має іноді надзвичайно важливе значення у судочинстві [1].

Господарський процесуальний кодекс України (далі – ГПК України) не містить спеціальних вимог до рівня кваліфікації перекладача. Так, відповідно до ч. 1 ст. 72 ГПК України перекладачем є «особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного чи письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми».

Як бачимо, залучення перекладача до процесу носить формальний характер. Наведене визначення не відображує певні ознаки та конкретні вимоги, необхідні для визначення кваліфікації перекладача в рамках господарського судочинства. Так, законодавець не встановлює кваліфікаційні критерії, яким мають відповідати мовні знання судового перекладача.

Не є зрозумілим, у який спосіб має визначатися рівень володіння необхідної мови. Розуміння рівня володіння тією чи іншою іноземною мовою дуже суб'єктивне.

На нашу думку, відсутність вимог спрощує пошуки перекладача, проте на практиці може призвести до порушення автентичності тексту оригіналу та його перекладу та може мати наслідки для подальшого провадження та як наслідок незаконного судового рішення. Варто зазначити, що основне завдання перекладача у господарському процесі – це здійснення ним повного, своєчасного усного чи письмового перекладу.

Тому для ефективного виконання своїх обов'язків перекладач повинен мати рівень кваліфікації, достатній для розуміння іноземної мови, з урахуванням специфіки юридичної термінології.

Не зрозумілою є думка І. А. Балюк, яка охарактеризувала перекладача як такого, що не має власного інтересу до судової справи та не є самостійним учасником судочинства [2, с. 90]. З вищезазначеною позицією автора не можна погодитися, адже перекладачем не може бути особа, що є працівником суду або учасником справи чи особа, пов'язана з ним родинними зв'язками, або представником. Недопустимість участі цих осіб в якості перекладача пов'язана з тим, що учасники справи будуть мати сумнів щодо незалежності та неупередженості перекладача.

Таким чином, перекладач має бути самостійним і незалежним у господарському провадженні, об'єктивно та неупереджено передавати учасникам і суду повну інформацію, що викладена іноземною мовою та не мати матеріальної та іншої зацікавленості при розгляді справи.

Досліджуючи дану тему, вважаємо, що для вирішення проблем, пов'язаних з участю перекладача в господарському судочинстві, перекладач має відповідати таким вимогам:

- має володіти повною право- та дієздатністю;
- мати відповідну освіту та/або досвід роботи перекладачем (вказана кваліфікація може підтверджуватися відповідним документом, виданим у порядку, встановленому законодавством);
- вільно володіти мовою, якою здійснюється судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного чи письмового перекладу з однієї мови на іншу, або володіти технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми;
- незалежно та самостійно, від свого імені виступати у суді та не мати родинні зв'язки чи близькі відносини з учасниками господарського процесу;

- об'єктивно та неупереджено здійснювати переклад, чітко та дослівно передавати учасникам і суду повну інформацію, що викладена іноземною мовою та не мати матеріальної та іншої зацікавленості у господарському провадженні.

Доречно підсумувати, що вітчизняне законодавство не встановлює чітких вимог до перекладача, що і є причиною серйозних труднощів у суді. Спроби законодавця усунути цю прогалину знайшли своє відображення у новій редакції Господарського процесуального кодексу України, який у ст. 72 закріпив поняття та процесуальний статус перекладача в господарському судочинстві, визначивши його серед інших учасників судового процесу.

З метою уникнення таких наслідків, як порушення конституційних прав учасників судового процесу та прийняття незаконного судового рішення законодавець повинен конкретизувати кваліфікацію та рівень знань особи, що залучається до господарського процесу як перекладач, а також надати можливість іншим учасникам господарського процесу за їх заявою користуватися послугами перекладача.

Список використаної літератури

1. Маляренко В. Т. Про державну мову та перекладача у кримінальному процесі України. *Голос України*. 2006. URL: <http://www.golos.com.ua/article/215015> (дата звернення: 01.04.2020).
2. Балюк І. А. Перекладач у господарському та інших судових процесах України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 3. С. 89–92.

О. С. Левченко, Г. С. Шкробот

*студ. II курсу юридичного факультету ДонНУ імені В.Стуса
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.ю.н., доц., Л. П. Амелічева

ЩОДО ПОНЯТТЯ ТА ВИДІВ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

За загальною дисциплінарною відповідальністю у вітчизняному трудовому праві існує лише два заходи дисциплінарного стягнення: догана, звільнення, що впливає зі ст. 147 КЗпП України [1, ст. 147]. Натепер, на наш погляд, перелік із двох дисциплінарних стягнень є недостатнім, не дозволяє маневрувати роботодавцеві в управлінні персоналом, а саме, внутрішнім трудовим розпорядком на виробництві. Законодавством, статутами і положеннями про

дисципліну для окремих категорій працівників можуть бути передбачені й інші дисциплінарні стягнення, які відносяться до спеціальної дисциплінарної відповідальності у трудовому праві.

Проблематикою дисциплінарної відповідальності, дослідженням її правової природи, порядком застосування до працівника, вивченням різновидів дисциплінарних стягнень, вивченням зарубіжного досвіду у зазначеній сфері займалися такі вчені трудового права, як Н. Б. Болотіна, В. С. Венедиктов, П. Д. Пилипенко, В. Г. Ротань, В. В. Середа та інші.

Метою роботи є висвітлення змісту поняття дисциплінарних стягнень, уточнення їх різновидів, порядку застосування, вивчення закордонного досвіду розвинутих країн у зазначеній сфері.

Дисциплінарне стягнення в науці трудового права розглядається, як правило, як невігідні й негативні наслідки, що покладаються на працівника за невиконання або неналежне виконання ним трудових обов'язків, правил внутрішнього трудового розпорядку.

У вітчизняному трудовому законодавстві існує чіткий порядок застосування дисциплінарних стягнень. Так, відповідно до ч. 1 ст. 148 КЗпП України дисциплінарне стягнення застосовується власником або уповноваженим ним органом безпосередньо за виявленням проступку, але не пізніше одного місяця з дня його виявлення, не рахуючи часу звільнення від працівника від роботи у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю або перебування його у відпустці. Частиною 2 ст. 148 КЗпП України передбачено, що дисциплінарне стягнення не може бути накладено пізніше шести місяців з дня вчинення проступку. Так, за порушення трудової дисципліни до працівника може застосовуватися тільки один із заходів дисциплінарної відповідальності: догана або звільнення [2, с. 369].

Накладення дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення є правомірним лише в разі: систематичного невиконання працівником без поважних причин обов'язків, покладених на нього трудовим договором або правилами внутрішнього розпорядку, якщо до працівника раніше застосовувалися заходи дисциплінарного чи громадського стягнення (п. 3 ст. 40 КЗпП України); прогулу (в тому числі відсутності на роботі більше трьох годин протягом робочого дня) без поважних причин (п. 4 ст. 40 КЗпП України); появи працівника на роботі в нетверезому стані, в стані наркотичного або токсичного сп'яніння (п. 7 ст. 40 КЗпП України); вчинення працівником за місцем роботи розкрадання майна роботодавця (п. 8 ст. 40 КЗпП України) [1, ст. 40].

Вивчаючи законодавство європейських країн в сфері дисциплінарної відповідальності, слід зауважити, що воно різноманітне з питань застосування дисциплінарних стягнень. Крім догани і звільнення в Європі також розповсюджені грошові штрафи за порушення трудових норм.

Так, в Італії підстави для звільнення повинні бути зазначені в листі про звільнення працівника і його погана робота, зазначена в листі, не є законною причиною для дисциплінарного звільнення. Ділова репутація працівника суворо захищається законом. Згідно з іспанським законодавством звільнення може базуватися на об'єктивних або дисциплінарних підставах. У Великобританії припинення трудових відносин, зокрема у зв'язку із несумлінною роботою, залежить від процесу, так що якщо дотримуватися правильної процедури, дисциплінарної відповідальності, зазвичай, можна уникнути [3, с. 17].

У ряді зарубіжних держав таких як Італія, Японія, Нідерланди, штраф широко використовується в якості дисциплінарного стягнення. Деякі українські роботодавці, не маючи права застосовувати штрафи, для підвищення рівня дисципліни все ж використовують такий захід впливу матеріального характеру, як зниження розміру стимулюючої частини заробітної плати, якщо у відповідному локальному нормативному акті передбачається порядок преміювання і депреміювання на виробництві [3, с. 56].

Отже, проаналізувавши українське законодавство, а також законодавство високорозвинених європейських держав, можна дійти висновку, що дисциплінарне стягнення – це можливість керівника покарати працівника, за певну провину, яку він допустив при виконанні покладених на нього трудових обов'язків. Враховуючи прагнення України гармонізувати вітчизняне законодавство про працю із законодавством розвинених європейських країн, необхідно запропонувати включення до загального переліку дисциплінарних стягнень такого покарання, як штраф, який накладається на працівника за вчинення дисциплінарного проступку. Зазначене значно посилить трудову дисципліну на виробництві.

Список використаної літератури

1. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 07.04.2020).
2. Ротань В. Г., Зуб І. В., Сонін О. Є. Науково практичний коментар законодавства України про працю. Київ : Алерт; КНТ; ЦУЛ, 2010. 584 с.
3. Brian Bercusson and others. European labour law and the EU Charter of Fundamental Rights. Summary version. Edited by B. Bercusson. Brussels, 2002. 104 p.

О. С. Максименко

студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. М. Миколенко

ДОСУДОВА ДОПОВІДЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОБАЦІЇ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Сьогодні пробація є невід'ємним елементом системи кримінальної юстиції багатьох країн і результатом демократичного розвитку суспільства. Інститут пробації в Україні є відносно новим та демократичним інститутом, без якого неможливо уявити будь-яку сучасну національну систему кримінальної юстиції. Але не дивлячись на таке значення і існуючі наукові дослідження в цій сфері, в окремих галузях права наявні проблемні аспекти, зокрема, в кримінальному процесі, які потребують вирішення.

Метою цього дослідження є визначення місця та ролі досудової доповіді як складової пробації в кримінальному провадженні України, висвітлення проблемних питань в законодавчому регулюванні цього інституту та надання пропозицій щодо його вдосконалення.

Слід відмітити, що пробація починає взаємодію з обвинуваченим ще на стадії передання прокурором обвинувального акту до суду та початку судового розгляду, а закінчується готуванням засудженого до звільнення. В залежності від функцій пробації, ст. 8 Закону України «Про пробацію» від 05.02.2015 р. поділяє її на 3 види: досудову, наглядову та пенітенціарну [1, ст. 8]. Поява цього інституту в правовій системі України, призвела до необхідності внесення відповідних змін до законодавчих актів та виникнення нового учасника кримінального провадження – представника персоналу органу пробації (п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК України) [2, ст. 3]. Такий представник персоналу органу пробації, перш за все, повинен мати достатній рівень комунікаційних, психологічних та аналітичних навичок для ефективного виконання покладених на нього завдань.

Фактично досудова пробація у кримінальний процес була запроваджена у 2017 році у вигляді підготовки досудової доповіді щодо обвинуваченого. Що характерно, КПК України взагалі не розкриває зміст поняття «досудова доповідь», а Закон України «Про пробацію» у п. 2 ч. 1 ст. 2 визначає досудову доповідь як письмову інформацію для суду, що характеризує обвинуваченого [1, ст. 2]. Таке визначення, в силу своєї лаконічності, на нашу думку, не розкриває зміст та правову природу цього поняття, що породжує

багато спорів з цього приводу. Вважаємо, що досудову доповідь можна визначити як формалізовану інформацію, яка містить соціально-демографічну, морально-психологічну, психофізичну характеристику обвинуваченого, аналітичні данні щодо його можливої подальшої поведінки та сприяє прийняттю рішення судом про міру покарання.

Досудова доповідь є беззаперечною новацією у кримінальному процесі, але її роль на практиці часто недооцінюється. На нашу думку, цей інститут виконує вагомий соціально-дослідницьку функцію, за результатами якої суд може отримати набагато більше інформації про обставини правопорушення, ніж з обвинувального акту. Це підкріплюється тим, що вітчизняне законодавство детально регулює зміст такої доповіді та її обов'язкові елементи: соціально-психологічну характеристику; оцінку ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення; висновок про можливість виправлення без обмеження волі або позбавлення волі на певний строк [3].

Згідно з положеннями ст. 368 КПК України, ухвалюючи вирок суд приймає до відома досудову доповідь з інформацією про соціально-психологічну характеристику обвинуваченого [2, ст. 368]. Вважаємо, що це сприяє всебічному дослідженню обставин справи та ухваленню судом більш зваженого та обґрунтованого рішення щодо виду та розміру покарання. Але проблемним моментом залишається те, що КПК України не регулює порядок врахування судом досудової доповіді під час ухвалення вироку і не встановлює правові наслідки її неврахування. На нашу думку, це може призвести до розбіжностей у правозастосовній практиці. Пропонуємо звернути увагу на стандарти пробації, закріплені у Рекомендації № CM/Res (2010) Комітету Міністрів Ради Європи про Правила Ради Європи про пробацію. Зокрема, п. 42 частини IV встановлює, що «...служба пробації повинна підтримувати регулярні контакти з суддівським корпусом з приводу того, як може бути використана досудова доповідь» [4, с. 139]. Було б доречним врахувати це положення та внести відповідні зміни до КПК України.

Також потребує уваги питання про здійснення судом запиту щодо складення досудової доповіді органу пробації. Так, згідно з ч. 1 ст. 314¹ КПК України, представник уповноваженого органу з питань пробації складає досудову доповідь за ухвалою суду. І відповідно до ч. 2 цієї статті встановлює, що досудова доповідь складається щодо особи, обвинуваченої у вчиненні злочину невеликої або середньої тяжкості, або тяжкого злочину, нижня межа санкції якого не перевищує п'яти років позбавлення волі. Досудова доповідь щодо неповнолітнього обвинуваченого віком від 14 до 18 р. складається

незалежно від тяжкості вчиненого злочину, крім випадків, передбачених КПК України. З іншого боку, п. 6 ч. 3 та ч. 5 ст. 314 КПК України відносить до права суду надавати доручення на складення досудової доповіді [2, ст. 314]. Аналізуючи ці статті, складно визначити, коли суд зобов'язаний постановляти таку ухвалу, а коли він може робити це на власний розсуд. Такі неточності закону також призводять до відповідних розбіжностей в судовій практиці.

Враховуючи вагоме значення досудової доповіді, пропонуємо віднести надання доручення на складення досудової доповіді до обов'язку суду на стадії підготовчого провадження щодо усіх осіб, перелічених ч. 2 ст. 314¹ КПК України. Існують також протилежні думки. Наприклад, на думку І. В. Вернидубова «...окрім суттєвого затягування процедури судового розгляду кримінального провадження новела з досудовою доповіддю нічого розумного не додає» [5, с. 29]. Ми погоджуємось із тим, що це може дійсно затягувати кримінальний процес, тому пропонуємо встановити на законодавчому рівні граничний строк для готування працівником органу пробації такої доповіді, оскільки наразі чітко визначений строк для цього відсутній.

Проаналізувавши місце та роль досудової доповіді у кримінальному процесі, можна дійти висновку, що цей інститут має вагоме значення, перш за все, для встановлення істини у справі. Наразі питання про обов'язковість цього інституту для застосування судами залишається дискусійним. Порядок оцінки досудової доповіді під час ухвалення вироку та взаємодія суду з представником персоналу органу пробації також потребує врегулювання. Існуючі проблеми можуть бути усунені шляхом внесення відповідних змін до чинного законодавства.

Список використаної літератури

1. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19> (дата звернення: 06.04.2020).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 06.04.2020).
3. Про затвердження Порядку складення досудової доповіді : Наказ Міністерства юстиції України від 27.01.2017 № 200/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-17> (дата звернення: 06.04.2020).
4. Українське видання : Збірник документів Ради Європи з Запобігання Перенаселеності В'язниць. Рада Європи, 2015. 167 с. URL: <https://rm.coe.int/168047ebb5> (дата звернення: 06.04.2020).
5. Вернидубов І. В. Запит на складання досудової доповіді має бути правом, а не обов'язком суду. *Теоретичні та практичні аспекти інституту пробації в Україні* : матеріали міжнародного круглого столу. Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. С. 27–29.

К. К. Мальцева

*студ. II курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: ст. викл. Є. М. Корнеєва

ЕЛЕКТРОННИЙ ПРАВОЧИН: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ

Актуальність теми має своє пояснення і вираження в тому, що інформаційні технології суттєво змінили спосіб життя суспільства в багатьох країнах світу. На сьогоднішній день укладення правочинів в електронній формі є досить простим і швидким способом отримання товарів і послуг на вигідних умовах, незважаючи на відстань між контрагентами. Новітні технології дають можливість розвинути електронний бізнес, ефективно дослідити електронний документообіг та ґрунтовно вивчити усі його аспекти. Електронний документообіг давно «поглинув» успішні компанії, державний апарат, приватні виробництва, фізичних осіб – тому що це зручно, економить масу часу і, при правильному використанні, володіє всіма юридичними гарантіями. Інформаційно – телекомунікаційні системи дають змогу прогресувати категорії електронних правочинів у цивільному законодавстві.

Легальне визначення електронного правочину містить ст. 3 Закону України «Про електронну комерцію», так, електронним правочином вважають певну дію особи, яка спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків і здійснюється завдяки інформаційно-телекомунікаційним системам [1, ст. 3]. Чинний Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) не містить визначення електронного правочину, але у ст.ст. 205, 207 зазначає «правочин може бути вчинений в усній або письмовій (електронній) формі; вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони» [2, ст. ст. 205, 207]. Таким чином, ми можемо дійти до висновку про те, що ЦК України прирівняв письмову форму правочину до електронної.

За своєю правовою природою електронний правочин являє собою правочин, вчинений формі, яка має певні особливості, а саме – за допомогою використання електронних засобів комунікації.

У науці цивільного права поділ правочинів на види залежить від критеріїв класифікації, так само класифікація електронних правочинів відбувається за різними критеріями, зупинемо увагу на найбільш поширених з них.

Так, на думку В. Ю. Моченова електронні правочини за способом укладення та виконання правочину можна поділити на правочини, які здійснюються і виконуються онлайн (надання програмного забезпечення); правочини, які здійснюються онлайн, але по суті виконуються офлайн (покупка канцтоварів через Інтернет магазин, а доставка здійснюється кур'єром); правочини, які здійснюються офлайн, але застосовуються онлайн (укладення торгової угоди шляхом взаємного обміну відповідними документами по електронній пошті) [3].

Наступна класифікація визначає за кількістю сторін односторонні та двосторонні електронні правочини. Односторонньому правочину вважається властивим і достатнім волевиявлення однієї сторони. Одностороннім електронним правочином є, наприклад, ліцензія на використання об'єктів права інтелектуальної власності [4, с. 88], яка видана в електронній формі, електронне оголошення публічного конкурсу для створення творів літератури, подання заяви про державну реєстрацію фізичної особи підприємцем онлайн та інш. Двосторонні електронні правочини потребують у вираженні волі двох сторін, і мають форму договору. Наприклад, за результатами відкритого аукціону в електронній формі контракт укладається з переможцем відкритого аукціону в електронній формі, комерційні торги або аукціони з реалізації майна банкрутів. Зокрема, не можна укладати в електронному вигляді договори, для яких передбачена вимога про обов'язкове нотаріальне посвідчення (договір ренти, договори купівлі-продажу, дарування, застави часткою в статутному капіталі господарського товариства).

Електронні правочини можна класифікувати також за критерієм виконання на прямі та непрямі. Прямі чітко стосуються предмету, який містить в собі електронну форму (інтернет-банкінг), для непрямих характерно те, що укладання здійснюється завдяки інформаційним технологіям, але виконуються у традиційній формі (доставка продукції з онлайн магазину) [5, с. 27–40].

Досить розповсюдженою є інша класифікація електронних правочинів щодо статусу сторін, згідно якій виділяють наступні правочини: B2B (Business - Business) – правочини, вчинені між підприємцями, які є торговими партнерами; B2C (Business -Customer) – правочини, в яких однією стороною є підприємець, а іншою – споживач; B2E (Business-Education) – електронні відносини між підприємцями та освітніми закладами; C2C (Customer-Customer) – правочини, вчинені між споживачами. Договори C2C найчастіше укладаються за допомогою Інтернет-аукціонів, на порталах яких споживачі пропонують товари або послуги іншим споживачам [5, с. 27–40].

Отже, широкомасштабне використання електронного обміну інформацією робить істотний вплив не тільки на приватні інтереси, але і на економіку країни в цілому. Стрімкий розвиток електронної комерції дає привід тому, що більша кількість правочинів здійснюється в особливому цифровому середовищі. Головною особливістю дослідженої форми правочину є те, що він вчиняється он-лайн, завдяки телекомунікаційним технологіям, сучасним електронним засобам зв'язку. Односторонні та двосторонні електронні правочини вчиняються в такій формі досить продовжуваний час. У правочинах B2B, B2C, B2E та C2C зацікавлені великі та успішні компанії, оскільки такий метод укладання у сучасному світі найбільш зручний. Існує досить велика кількість критеріїв розуміння даного питання, але для того чи іншого договору є свій вид електронного правочину. Таким чином, має місце нагальна потреба у деталізації визначень, формально-визначеної форми, тобто яким чином зробити коректну роботу всіх аспектів укладення та здійснення електронних правочинів.

Список використаної літератури

1. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19> (дата звернення : 13.03.2020).
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення : 15.03.2020).
3. Моченов В. Ю. Правовое регулирование электронной коммерции : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2006. 176 с.
4. Заїка Ю. О. Становлення і розвиток спадкового права в Україні : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2007. 415 с.
5. Блажівська Н. Є. Електронний правочин у цивільному праві України : монографія. Київ : Алерта, 2014. 240 с.

О. Ю. Махненко

студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. О. О. Нігрєєва

«FAILED STATES»: НА ШЛЯХУ ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

В міжнародних відносинах досить багато питань, які є невирішеними, і навіть не знаходяться на цьому шляху. Одне з них – питання міжнародно-правового статусу так званих «неспроможних» держав. Актуальність даної теми полягає в тому, що у міжнародному праві немає чіткого регулювання цього питання. Йому приділяється досить мало уваги також у науці. Однак

існування таких держав вимагає від нас визначення їхніх прав, обов'язків та порядку взаємодії на міжнародному рівні.

Метою доповіді є вивчення такого явища, як «неспроможні» держави, визначення їх ознак та форм надання допомоги таким державам з боку міжнародного співтовариства.

Згідно зі ст. 1 Конвенції про права та обов'язки держав, що була прийнята 26.12.1933 на VII Міжнародній конференції американських держав, держава як суб'єкт міжнародного права повинна володіти такими ознаками, як: 1) постійне населення; 2) визначена територія; 3) уряд; 4) можливість вступати у відносини з іншими державами [1].

Крім того, треба зазначити, що на думку спеціалістів в області міжнародного права, держава повинна володіти не тільки 4 головними ознаками, а й іншими. Наприклад, держава не тільки володіє територією та населенням, але в силах здійснювати ефективний контроль над ними та забезпечувати правопорядок.

Держави, що не відповідають зазначеним вище ознаками отримали назву «failed states». Вперше даний термін був використаний в науковій статті Джеральда Хельмана та Стівена Ратнера у 1992 р. Згідно із нею, «failed states» – це держави, які неспроможні бути членами міжнародного товариства та крім цього втратили можливість управління власною територією через економічну нестабільність, хвилювання населення та інших причин [2, с. 18]. З цього визначення можна виокремити ознаки «неспроможних» держав: 1) втрата контролю; 2) економічна нестабільність; 3) порушення прав та свобод людини.

Є також і інші визначення, але всі вони в тій чи іншій мірі схожі. «Failed states» – «неспроможні» держави, що втратили контроль над своєю територією, населенням та не можуть забезпечити необхідні умови для проживання. «Неспроможні» держави є феноменом сучасного міжнародного товариства» – пише К'яра Джорджетті [3, с. 9].

В 2000 р. таке явище почали вивчати з різних боків, розглядаючи його як проблему міжнародного права та світового товариства. Адже «неспроможні» держави не можуть бути повноцінними учасниками міжнародних правовідносин, вони не приймають участь в світовій торгівлі, цим самим звужують права свого населення. Такі держави потребують допомоги з боку більш міцних держав.

На думку Томаса Гранта, державу можна віднести до «failed states» за такими критеріями:

- взагалі відсутній уряд, або він є, але не спроможний забезпечити виконання державою своїх обов'язків;

- не існую уряду, що може забезпечити правопорядок на всій території держави;

- в державі переважає хаос, а особиста безпека громадян не може бути забезпечена урядом на високому рівні;

- ці проблеми являють собою системний характер, і не пов'язані з стихійними лихами та природними катаклізмами [4, с. 52].

Одразу хочу зазначити, що проблема такого явища досить значна, адже мова не йде про держави, що є невизнаними, чи не існують. Юридично це самостійні держави, які були визнані на міжнародному рівні, але втратили контроль над економічними, політичними або соціальними питаннями та потребують допомоги міжнародного співтовариства.

Найбільш правомірним та ефективним механізмом такої допомоги є введення тимчасової адміністрації ООН (далі – ТА ООН), затвердженої Радою Безпеки ООН. На практиці вже відбувались такі випадки, коли ООН створила ТА ООН в Західній Гвінеї, Хорватії, Східному Тиморі, Камбоджі та Косово.

Перший випадок введення ТА ООН датується 1992 роком, коли Рада Безпеки та уряд Камбоджі домовилися про створення такого органу для реалізації Паризьких мирних угод 1991 року, які завершили тривалий збройний конфлікт між пров'єтнамськи налаштованим урядом країни та представниками політичної опозиції. Основними її завданнями було відновлення миру і формування нового керівництва країною шляхом проведення вільних і чесних виборів, прийняття нової конституції. До формування демократично обраних органів державної влади ТА ООН здійснювала нагляд за всіма аспектами державного управління, включаючи зовнішню політику, національну оборону, фінанси тощо. Завдяки такому посередництву у 1993 році було відновлено Королівство Камбоджа, яке було визнано ООН [5, с. 39].

У 1999 р. у Східному Тиморі, що входив до складу Індонезії, був проведений референдум за сприяння політичної місії ООН в регіоні (червень – жовтень 1999 р.), на якому понад 78% підтримало рішення про незалежність, що зумовило черговий етап заворушень та введення миротворчого контингенту та ТА ООН для сприяння формуванню нової держави. Вона почала діяти з 25 жовтня 1999 р. і мала нести спільну відповідальність за адміністративне управління в Східному Тиморі. Для цього її було наділено всіма законодавчими та виконавчими повноваженнями, включаючи здійснення правосуддя [5, с. 41]. Мандат ТА ООН складався з: 1) забезпечення безпеки і підтримання

правопорядку на всій території Східного Тимору; 2) створення ефективної адміністрації; 3) надання допомоги у розвитку цивільних і соціальних служб; 4) забезпечення координації та надання гуманітарної допомоги та допомозі в цілях відновлення і розвитку; 5) надання підтримки у створенні можливостей для самоврядування; 6) надання сприяння в створенні умов для сталого розвитку [6, с. 2–3].

Треба зазначити, що кожна ситуація має індивідуальні ознаки, тому ТА ООН, як правило, не наділяють повноваженнями, які будуть застосовуватись для всіх випадків, а скоріше наділяють функціями в залежності від кожної окремої ситуації.

Отже, «неспроможні» держави – це реалія міжнародних відносин сьогодення. Їх основними ознаками є: 1) втрата контролю урядом над ситуацією у країні; 2) економічна нестабільність; 3) порушення прав та свобод людини. Міжнародне співтовариство може надавати допомогу таким державам у формі створення ТА ООН. Крім цього кроком вперед могло б бути створення спеціального комітету при Раді Безпеки ООН для допомоги таким державам, який би діяв на постійній основі і намагався попереджувати виникнення таких ситуацій на міжнародній арені або спеціального органу, який би опікувався цими питаннями.

Список використаної літератури

1. Конвенція про права та обов'язки держав : Міжнародний документ від 26.12.1993. URL: <http://parliament-wa.info/ru/archives/1719> (дата звернення: 26.10.2019).
2. Helman G. B., Ratner S. R. Saving Failed States. Washington DC : Foreign Policy, 1992. 89 p.
3. Giorgetti Ch. A Principled Approach to State Failure: International Community Actions in Emergency Situations. Leyden : Brill, 2010. 198 p.
4. Grant Th. D. Partition of Failed States. Cambridge : Summer, 2004. 82 p.
5. Стойко О. М. Тимчасова адміністрація ООН як перший етап державного будівництва. *Вісник ДонНУ імені Василя Стуса*. 2018. № 3. С. 38–42.
6. The Situation in East Timor : Security Council resolution № 1272. URL: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1272> (дата звернення: 15.11.2019).

Т. М. Меленчук

студ. II курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. О. М. Садовська

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРІВ ПРЕЗИДЕНТА В США

Дана тема є актуальною, оскільки зараз можна спостерігати поступову зміну влади в США та більше запеклу боротьбу за почесне звання голови держави. Вибори президента привертають тут пильну увагу. Це пов'язано з тим, що ця країна займає провідне місце у світовій системі міжнародних відносин. Крім того, президент є вищою посадовою особою, а також главою виконавчої влади, а процедура його обрання суттєво відрізняється від загальної світової практики.

Цікаво чим все це закінчиться, і чи залишиться їхня конституція такою ж непохитною та зразковою для всього світу?

Президентські вибори регулюються нормами ст. 2 «Президентські вибори і вакансії» розділу 1 «Президент» Конституції США [1].

Виборча кампанія в США починається з «праймеріз» (primaries) – це первинні, або попередні вибори. Найчастіше інститут «праймеріз» асоціюють з президентськими виборами, проте на практиці «праймеріз» широко використовуються в більшості американських штатів в якості свого роду відбіркового сита, через яке повинні пройти особи, які претендують на офіційне висунення кандидатами від партій на виборах не тільки на пост президента країни, але і на інші виборні посади – губернаторів, сенаторів, конгресменів. Метою цього попереднього «відбіркового туру» є виявлення найбільш конкурентоспроможного, що користується підтримкою більшості виборців однопартійців претендента на відповідну посаду.

Як інститут первинних президентських виборів «праймеріз» являють собою сукупність різних первинних партійних виборних заходів – як власне «праймеріз» (прямі таємні вибори, що проводяться на рівні штату), так і різних партійних зборів – так званих «кокусів» [2, с. 30].

У сучасному розумінні «кокус» – це специфічна форма зібрання прихильників політичної партії. В одинадцяти американських штатах замість «праймеріз» проводяться саме кокуси. Слід, однак, зауважити, що кокуси не є такою ж одноразовою подією, як «праймеріз», які проводяться раз на 4 роки, і не пов'язані лише з визначенням кандидата на президентських виборах. Призначення і застосування кокусів більш широке, фактично це зібрання

політиків, на якому обговорюють висунення кандидатів на ту чи іншу посаду або навіть зібрання однодумців з тих чи інших політичних чи расових питань [3, с. 120].

За результатами «праймеріз» і «кокусів» від штатів направляються делегати на партійні з'їзди, де остаточно визначаються єдині партійні кандидати в президенти.

Вперше «праймеріз» в США були проведені в 1842 р., а в 1903 р. був прийнятий перший закон про обов'язкове проведення «праймеріз» (штат Вісконсін) [3, с. 119].

03.02.2020 в американському штаті Айова пройшли перші кокуси Демократичної партії. У кокусах взяли участь сім претендентів на участь в президентських перегонках, включаючи экс-віце-президента Джо Байдена, сенаторів Елізабет Уоррен і Берні Сандерса, яких вважають фаворитами при висуненні єдиного кандидата від Демократичної партії. За традицією кокуси в Айові відкривають події політичного календаря в ході боротьби за крісло в Білому домі [4].

Президента США не обирають безпосередньо американські громадяни, а так звана колегія виборців – це 538 представників від 50 штатів і столиці Вашингтона. Результати їх підрахунку затверджуються на спільній сесії Конгресу. На випадок, якщо голоси колегії виборців розділяться порівну між кандидатами у президенти, то переможця визначатимуть законодавці Палати представників. Але якщо їм не вдасться погодити кандидатуру, то долю виборів вирішуватимуть у Сенаті. На перший погляд ця система може здатися складною і заплутаною. Однак, на думку її розробників, суть системи у тому, щоб гарантувати усім штатам рівне представництво і запобігти приходу до влади диктатора [5].

Вибори президента США проходять у чітко визначений термін: перший вівторок листопада, крім 1 листопада, а вступ на посаду відбувається – 20 січня наступного року.

Понад 150 років тому Конгрес обрав днем виборів перший вівторок листопада з двох причин. По-перше, США були країною фермерів, і на початку листопада врожай вже був зібраний. Вівторок обрали через те, що у неділю відбуваються релігійні служби, а понеділок відвели на те, щоб люди могли дістатися до місця проведення виборів [5].

Президентом США може бути обраний громадянин цієї країни за народженням, який досягнув 35 років, володіє виборчим правом і прожив у країні не менше 14 років.

Явка на виборах американського президента, хоч і зазвичай вища порівняно з місцевими виборами у США, доволі низька на тлі інших країн із розвинуеною демократією і в середньому коливається у межах 50–60% [6].

Одна й та ж особа не може бути президентом США більше двох термінів. Ця норма встановлена XXII поправкою до конституції в 1951 р. після того, як Ф. Рузвельт став президентом США четвертий раз і помер на своєму посту. До 1951 р. жоден (окрім Ф. Рузвельта) президент не зумів домогтися свого обрання більше, ніж на два терміни [7].

Згідно з розділом 1 ст. 2, виконавча влада надається президенту США, який займає свою посаду протягом 4-річного строку і разом з віце-президентом, що обирається на той же термін [1].

Кожен штат призначає в такому порядку, який встановить його легіслатура виборщиків, число яких повинно дорівнювати загальному числу сенаторів і представників у Конгресі [3, с. 119].

Переможцем виборів президента США не обов'язково стане кандидат, який набере найбільшу кількість голосів загалом по країні. Кожен штат має різну кількість представників у колегії виборців, яка є пропорційною до кількості населення цього штату. У разі перемоги кандидат забирає усі голоси цього штату. Лише два штати – Небраска і Мейн є винятком з цього правила. Вони розподіляють голоси членів своїх виборців відповідно до результатів всенародного голосування. Для того, щоб стати президентом треба набрати 270 голосів [5].

Таким чином, процедура обрання президента США має низку унікальних особливостей. Значною мірою це зумовлено тим, що політична система країни формувалась в кінці XVIII – середині XIX ст. й накопиченого досвіду функціонування демократичних республік із федеративним типом устрою було дуже мало. Водночас «жорсткий» характер конституції США заважає її реформувати й вносити радикальні зміни. Незважаючи на те, що обрання глави держави здійснюється опосередковано через колегію виборців, процедура не обмежує демократію, так як загальна маса виборців відіграє ключову роль при визначенні кандидатів на пост президента країни. Крім того, ця система загалом позитивно сприймається невеликими за кількістю населення штатами, так як дає змогу зберегти роль у політичному процесі й змушує систематично звертати увагу кандидатів на пост президента на проблеми розвитку окремих штатів.

Список використаної літератури

1. Конституція США 1787 р. URL: <https://www.archives.gov/founding-docs/constitution-transcript> (дата звернення: 07.03.2020).
2. Шишкина Н. Е. «Праимериз» как предстация избирательного процесса. *Сибирский юридический вестник*. № 2. 2008. С. 30–33.
3. Георгізова І. Л. Виборча система в США: переваги та недоліки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : ПРАВО. 2013. Вип. 21. Ч. II. Том 1. С. 118–121.
4. Выборы в США 2020. В штате Айова прошли первые кокусы Демократической партии. URL: <https://gordonua.com/news/worldnews/vybory-v-ssha-2020-v-shtate-ayova-proshli-pervye-kokusy-demokraticheskoj-partii-1485472.html> (дата звернення: 09.03.2020).
5. Про складність механізму виборчої системи США. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/a-49-2008-11-04-voa3-86909977/222972.html> (дата звернення: 07.03.2020).
6. Сорока А. Небазарний вівторок: що треба знати про вибори у США? URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/11/161102_us_elections_explainer_sa (дата звернення: 07.03.2020).
7. Моренчук А. А. Особливості президентських виборів у США. URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/11303/1/Моренчук%20А.А..pdf> (дата звернення: 07.03.2020).

О. Е. Петросян

аспірантка Національного університету «Одеська юридична академія»

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Я. В. Петруненко

СУЧАСНИЙ СТАН СПІВПРАЦІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС ЩОДО ТЕХНІЧНИХ БАР'ЄРІВ В ТОРГІВЛІ

Технічні бар'єри в торгівлі є особливим інструментом зовнішньоекономічної політики, що забезпечує безпеку імпортованого товару, шляхом запобігання імпорту продукції, яка виготовлена та сертифікована не у відповідності до національних технічних регламентів.

Відповідно до Угоди про асоціацію, Україна взяла на себе зобов'язання поступово забезпечити відповідність з технічними регламентами ЄС та системами стандартизації, метрології, акредитації, робіт з оцінки відповідності та ринкового нагляду ЄС та дотримуватися принципів і практик, викладених у діючих регламентах ЄС.

Угоду про технічні бар'єри в торгівлі призначено для обмеження встановлення додаткових бар'єрів у міжнародній торгівлі національними

технічними регламентами, стандартами та процедурами оцінки відповідності, визнаючи, водночас, право членів Угоди вживати заходів регулювання для досягнення своїх цілей. Зокрема, під час торгівлі жодній країні не повинно бути створено перешкод для вжиття заходів, які є необхідними для забезпечення:

- якості її експортних товарів;
- захисту життя та здоров'я людей, тварин і рослин;
- захисту навколишнього середовища;
- запобігання обманним методам на рівнях, які вона вважає відповідними;
- захисту своїх суттєвих інтересів національної безпеки [1, с. 18].

Процедури оцінки відповідності не розробляються, не приймаються й не застосовуються з наміром створення непотрібних перешкод для міжнародної торгівлі. Це означає, що процедури оцінки відповідності не є вимогливішими й не застосовуються вимогливіше, ніж це є необхідним для одержання членом, що імпортує, достатньої впевненості в тому, що продукція відповідає застосовуваним технічним регламентам або стандартам з урахуванням ризиків, що виникали б унаслідок їхньої невідповідності [2].

Законом України «Про стандартизацію», який набув чинності 03.01.2015, в національне законодавство України імплементовано положення Угоди СОТ про технічні бар'єри в торгівлі [3]. Україна поступово впроваджує Європейські стандарти, як національні. Одночасно, Україна скасовує конфліктні національні стандарти, зокрема міждержавні стандарти (ГОСТ), розроблені до 1992 р. Так, на сьогодні, в Україні діють 13 211 стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими стандартами, прийняті як національні 4 161 гармонізований європейський стандарт під усі технічні регламенти з Додатку III (окрім стандартів щодо будівельних виробів) Застосування цих стандартів свідчить про те, що продукція відповідає вимогам зазначених технічних регламентів (надає презумпцію відповідності). З 01.01.2019 в Україні скасовано чинність 10 917 стандартів, розроблених до 1992 р., що становить майже 90% від їх загального обсягу [4].

У ході 21-го Саміту Україна – ЄС у липні 2019 року було відзначено досягнутий Україною прогрес у наближенні законодавства у сфері технічного регулювання, стандартів та оцінки відповідності відповідно до Угоди про асоціацію.

Рада асоціації між Україною та ЄС у січні 2020 р. привітала прогрес, досягнутий Україною на шляху гармонізації її законодавства у сфері технічних регламентів, стандартів та оцінки відповідності, як це передбачено Угодою про асоціацію. Сторони також підтвердили взаємне зобов'язання щодо проведення

та надання сприяння місії з попередньої оцінки стану української системи якості та адаптації національного законодавства до стандартів ЄС [5].

Таким чином, представляється, що приведення вітчизняної нормативно-правової бази та стандартів до вимог ЄС та європейських стандартів надасть можливість взаємного визнання сертифікатів відповідності між Україною та ЄС, розширення доступу на ринок ЄС для українських виробників промислової продукції, дотримання загальної безпечності нехарчової продукції та посилення захисту інтересів споживачів. Крім того, варто зауважити, що створення сприятливого регуляторного та ділового середовища, а також підвищення рівня конкурентоспроможності української продукції та сприяння інноваційному розвитку надасть змогу національним виробникам підвищити якість своєї продукції до міжнародних вимог та полегшити доступ на міжнародні ринки.

Список використаної літератури

1. Іванов Л., Янушкевич Д. Аналіз національної системи стандартизації і сертифікації у контексті Угоди про асоціацію України та ЄС. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 3. С. 15–30.
2. Угода про технічні бар'єри у торгівлі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_008#top (дата звернення: 07.04.2020).
3. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 № 1315-VII. *Верховна Рада України*. Офіційний вісник України. 2014. № 54.
4. Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства в Україні. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 07.04.2020).
5. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2019 році. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/ar-aa-implementation-2019-4.pdf> (дата звернення: 07.04.2020).

М. М. Роїк

студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. М. Миколенко

АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРИМИРЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

За останні роки в Україні все більше уваги приділяється розвитку альтернативних (позасудових) способів врегулювання конфліктів, серед яких особливе місце займає медіація. Застосування у кримінальному процесі медіації розвантажує органи досудового розслідування та судову систему у процесуальному нагромадженні і надає сторонам можливість добровільно досягти компромісу між собою на тих умовах, які їм зручні.

Підґрунтям для застосування процедури медіації в кримінальному судочинстві України є поява у Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 р. (далі – КПК України) положень про можливість укладення угоди про примирення сторін між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим та реалізація процедури звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 46 КК України. Водночас, неоднозначність співвідношення понять «медіація», «примирення в кримінальному процесі» створює неймовірно широке поле для діяльності науковців, проте автор чітко розрізняє вищезгадані інститути виходячи з наступного.

На сьогодні легального визначення поняття «медіація» немає, проте відповідно до ст. 1 Кодексу етики медіатора, розробленого Національною асоціацією медіаторів України, медіація – це процедура врегулювання конфлікту (спору) шляхом переговорів сторін конфлікту (спору) за допомогою одного або кількох посередників – медіаторів [1, ст. 1]. Щодо процедури примирення у кримінальному провадженні, то некоректно її визначати «досудовою медіацією», адже вона нерозривно пов'язана з судовим процесом, а формулювання «досудовий» викликає враження відсутності судового процесу взагалі. В даному випадку, буде доцільніше визначити процедуру примирення в кримінальному процесі як «присудову медіацію».

Слід визначити, що при укладенні угоди про примирення в кримінальному провадженні на меті є досягнення компромісу, але який мається на увазі не у визнанні чи невизнанні вини, а у сумі збитків, шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

Однак, на практиці застосування присудової медіації саме в кримінальному процесі є слабкішим ніж в інших процесах, оскільки, вже понад два роки в Україні офіційно діє інститут «Врегулювання спору за участю судді» в цивільному, господарському та адміністративному судочинстві, що в кримінальному процесі відсутній. Очевидно, що така процедура є швидшою і дешевшою альтернативою судовому процесу. За оцінками у Канаді, де 70 відсотків справ закінчуються на цій стадії, «засідання з досудового врегулювання спору тривалістю півдня дорівнює 5-денному судовому процесу» [2, с. 6]. Тобто, процедура врегулювання є досить економічною з огляду на процес.

Згідно з ч. 2 ст. 285 КПК України, особі, яка підозрюється, обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення та щодо якої передбачена можливість звільнення від кримінальної відповідальності у разі здійснення передбачених законом України про кримінальну відповідальність дій, роз'яснюється право на таке звільнення [3, ст. 285]. Тобто суд у такому випадку, по-перше, повинен констатувати факт здійснення передбачених КПК України дій та, по-друге, роз'яснити обвинуваченому право на звільнення від кримінальної відповідальності. Отже законодавець не передбачає можливість укладення угод примирення між потерпілим та обвинуваченим за допомогою судді.

На сьогодні виникла об'єктивна доцільність запровадження аналогу процедури «Врегулювання спору за участю судді» в кримінальне судочинство. Безумовно, при цьому слід враховувати особливості та специфіку тих правовідносин, які регулюються кримінальним законодавством. Така процедура буде відрізнятися від угод про примирення, адже суддя прямо буде залучений та керувати процесом заключення примирних угод.

Тому, враховуючи потребу у внесенні змін в законодавство, новизні і суспільства до медіації вже сьогодні, слід внести зміни до процесуального законодавства, а саме – до КПК України щодо запровадження цілісного та структурного інституту примирення в кримінальному провадженні, що проводиться за участю судді, який може слугувати універсальною процедурою врегулювання спорів для всіх випадків в кримінальному провадженні.

Список використаної літератури

1. Кодекс етики медіатора, розроблений Національною асоціацією медіаторів України, затверджений рішенням Загальних зборів ГО «Національна асоціація медіаторів України» від 07.12.2017. URL: <https://ukrmediation.com.ua/ua/pro-tsentr/kodeks-etyky-mediatora/2-kodeks-etyky-mediatora> (дата звернення: 10.04.2020).

2. Агріос Д. Довідник з питань врегулювання судових спорів за допомогою судді для канадських суддів та адвокатів : довідник. Альберта, 2007. 82 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 12.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#top> (дата звернення: 10.04.2020).

Г. Р. Самородова

студ. I курсу магістратури юридичного факультету ДонНУ імені В. Стуса

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Ю. П. Уралова

ПРОБЛЕМИ НАГЛЯДУ У СФЕРІ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ-СИРІТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, ІНОЗЕМЦЯМИ

За даними Мінсоцполітики України протягом 2018 р. в Україні було усиновлено дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування іноземцями – 372, серед них іноземці усиновили 21 дитину з ВІЛ/СНІД і 13 дітей з синдромом Дауна, тоді як українцями хворих дітей було усиновлено з ВІЛ/СНІД лише 4, а за результатами 2017 р. в Україні було усиновлено іноземними громадянами 323 дитину [1]. Але на практиці виникають проблеми щодо нагляду за дотриманням прав дітей, яких усиновлюють іноземці, оскільки непоодинокими є порушення надання інформації про дитину, усиновлення з корисливим чи злочинним умислом, тому з боку України повинні бути вирішенні недоліки в правовому механізмі нагляду за дотриманням прав дітей.

Відповідно до Закону України «Про охорону дитинства», охорона дитинства є стратегічним загальнонаціональним пріоритетом, що має важливе значення для забезпечення національної безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави, і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні, тому дотримання прав та захист усиновлених дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування іноземцями залишається одною з головних завдань для нашої держави [2].

Також ст. 283 Сімейного кодексу України (далі – СК України) закріплює, що усиновлення іноземцем в Україні дитини, яка є громадянином України, здійснюється на загальних підставах, встановлених главою 18 цього Кодексу [3, ст. 283]. Такі відносини також регулюються Європейською конвенцією про усиновлення дітей (переглянута) та Постановою Кабінету

Міністрів України № 905 від 08.10.2008 «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» [4; 5].

Згідно з ст. 287 СК України якщо діти усиновлені іноземцями і проживають за межами України, відповідна консульська установа за дорученням Міністерства закордонних справ України веде облік цих дітей і здійснює нагляд за дотриманням їхніх прав до досягнення ними вісімнадцяти років [3, ст. 287].

Відповідно до Постановою Кабінету Міністрів України № 905 облік усиновлених дітей, які проживають за межами України, та нагляд за дотриманням їх прав здійснюють консульські установи та дипломатичні представництва України за дорученням Міністерства закордонних справ України до досягнення дітьми 18 років. Раз на рік впродовж перших 3 років, а потім – через кожні 3 роки усиновлювач зобов'язаний подавати консульській установі чи дипломатичному представництву звіти, які в свою чергу надсилають інформацію до МЗС України для подальшої передачі її до Мінсоцполітики. [5].

Так, на думку О. В. Губанової, наглядом слід розуміти як різновид контролю, який здійснюється органами державної влади при перевірці дотримання прав усиновлених дітей [6, с. 8].

Але на практиці здійснення даного нагляду за іноземцями, які усиновили дітей є малоефективним, оскільки існують непоодинокі випадки несвоєчасної постановки дітей на облік консульських установ України; невчасне або неподання звітів усиновлювачів; переусиновлення дітей. Навіть, якщо і виконуються і нотаріально оформлене належним чином, то утворює правові наслідки лише за українським законодавством, а на території іноземної держави, де діє виключно юрисдикція іноземної держави.

Неефективність нагляду також підтверджується тим, що консульські установи та дипломатичні установи не можуть повноцінно виконувати покладені на них функції у сфері усиновлення, тому що не в кожній державі вони є, наприклад в Гватемалі та в Нікарагуа. Також Україна позбавлена можливості здійснювати повноцінний нагляд за дітьми, що усиновлені громадянами США, оскільки згідно із їх законодавством усиновлена дитина автоматично набуває американське громадянство під час перетину кордону. Тому у разі позбавлення усиновителів батьківських прав дитину буде влаштовано в іншу американську сім'ю без узгодження з належними державними органами України, оскільки до сьогодні так і не укладено

міжнародних чи двосторонніх угод з США, щодо надання правової допомоги у цивільних та сімейних справах [7, с. 68; 8].

Варто зазначити, що дані проблеми є сталими і закономірними, які не можуть врегульовуватися вже протягом багатьох років національним законодавством та двосторонніми угодами між державами та відповідними конвенціями, ратифікованими Україною, тому з вище наведеного слідує потреба у вирішенні даних проблем.

Отже, виходячи з вищенаведеного пропонується розробити окремий Порядок здійснення нагляду за дотриманням прав дітей, які усиновлені іноземцями і проживають за межами України; також наділити повноваженнями Мінсоцполітики України щодо щорічного оприлюднення статистичних даних отриманої інформації від Міністерства закордонних справ України щодо дотриманням прав усиновлених дітей, які проживають за межами України.

Також пропонується посилити відповідальність усиновлювачів іноземців та доповнити Постанову Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 № 905, нормою, що систематичне неподання звіту про усиновлену дитину консульській установі чи дипломатичному представництву є підставою поставлення питання про скасування усиновлення.

Такі зміни дозволять підвищити прозорість у даних відносинах, а також сприяти вирішенню питань у сфері нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей іноземцями.

Список використаної літератури

1. Скільки дітей в Україні є сиротами: статистика усиновлення. 24-й канал. URL: https://24tv.ua/skilki_ditey_v_ukrayini_je_sirotami_statistika_usinovlennya_n1160645 (дата звернення: 07.04.2020).
2. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. Ст. 142.
3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135.
4. Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута) : Закон України від 15.02.2011 № 3017-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a17 (дата звернення: 07.04.2020).
5. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 № 905. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF> (дата звернення: 07.04.2020).
6. Губанова О. В. Організаційно-правове регулювання усиновлення в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2011. 20 с.
7. Заборовський В. В., Гечка К. В. Міжнародне усиновлення дітей: проблемні аспекти. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 1. С. 66–69.
8. Рішення Шосткинського міськрайонного суду Сумської області від 12.04.2019 у справі № 589/546/18 URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81472773> (дата звернення: 07.04.2020).

Є. О. Сачаєва

студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. А. Чуваков

ДЕЯКИ ПИТАННЯ ЩОДО КВАЛІФІКАЦІЇ ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА (СТ. 120 КК УКРАЇНИ)

Одними із найбільш небезпечних злочинів є ті, що направлені проти життя і здоров'я людини. На сьогоднішній день існує низка важливих питань стосовно ст. 120 Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Доведення до самогубства», це зумовлює актуальність обраної нами теми.

Згідно ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1, ст. 3]. Виходячи з цього, ми можемо зауважити, що будь-які посягання на людське життя є неприпустимими.

Самогубство – це умисне спричинення власної смерті, часто вчинене з відчаю, причину якого часто відносять до психічних розладів. Але саме по собі самогубство не є злочинним діянням. Особливістю самогубства є те, що воно являє собою неприродну смерть, яка не охоплюється поняттям «вбивство». Самогубство – це умисне позбавлення себе життя. Згідно ст. 120 КК України, доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, систематичного приниження її людської гідності або систематичного протиправного примусу до дій, що суперечать її волі, схиляння до самогубства, а також інших дій, що сприяють вчиненню самогубства караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк [2, ст. 120].

Жорстоке поводження з людиною може проявлятися у різних формах. Прикладами можуть слугувати мордування, позбавлення їжі, води, сну, житла, систематичне нанесення тілесних ушкоджень чи примушування до вчинення дій сексуального характеру.

Під примусом до протиправних дій більшість науковців розуміють фізичний або психічний вплив на особу з метою спонукання її до дій, вчинення яких заборонено законодавством [3, с. 120].

У процесі вивчення судової практики ми з'ясували, що на території нашої країни дедалі більше почали вчинятися самогубства, або спроби на замаху до його вчинення. Проблемою цього злочину є важкість його кваліфікації, виходячи з цього, у більшості випадків, працівники практичних підрозділів

органів досудового розслідування часто закривають провадження з у справах щодо самогубства за підставою відсутності слідів насильства на тілі померлого. За весь час в Україні було винесено лише 8 вироків за ст. 120 КК України.

Безспірним є те, що дії підозрюваного повинні мати чітко визначену мету – доведення особи до самогубства. Але відкритим залишається питання: що робити, якщо дії підозрюваного підпадають під закріплене законодавцем у ст. 120 діяння, але особа спричинила би самогубство і без цих дій. Відправною точкою для його смерті могли стати обставини, з якими він зіткнувся у соціальній середі, а дії підозрюваного лише сприяли прискоренню небезпечних для життя наслідків.

У таких випадках слід зосередити увагу на попередніх стосунках, що склалися між підозрюваним и потерпілим, та на наявність у підозрюваного умислу довести особу до самогубства. Призначення та проведення судових експертиз у таких справах є одним із основних джерел отримання доказової бази. Експертиза встановлює безпосередню причину смерті потерпілого, психічний стан, в якому він знаходився до вчинення самогубства.

Дуже складним є визначення характеру зв'язків між особами, виходячи із специфічності існуючих способів доведення до самогубства. Проаналізувавши це питання, ми прийшли до висновків, що іноді навіть права, що закріплені в Конституції України роблять розслідування такого роду справ важчими. Прикладом може слугувати право на невтручання в особисте життя та право на таємницю спілкування, адже у сучасному світі доведення до самогубства може проводитися через соціальні мережу або телефонні дзвінки, а особливо це стосується підлітків, що знаходяться у специфічному психологічному стані розвитку особистості.

Також у законодавстві присутні деякі проблеми із диспозицією ст. 120 КК України. А саме, відсутня відповідальність за сприяння вчиненню самогубства. Важливим є те, що цей злочин вважається закінченим з моменту вчинення потерпілим дій, безпосередньо спрямованих на позбавлення себе життя. Тобто людина, що, наприклад, систематично принижує особу, схиляє її до протиправних дій або самогубства, так і залишиться непокараною. Але такі дії, в залежності від психологічного стану жертви знуцань, можуть призвести як до самогубства, так і до бажання вбити свого кривдника.

Список використаної літератури

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25.
3. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. Харків : Право, 2015. 680 с.

І. В. Сівак

*студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.ю.н., доц. В. А. Завертнева-Ярошенко

ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ВИДИ ДОГОВОРУ АУТСОРСИНГУ

Впродовж останніх років аутсорсингові відносини стають все популярнішими, оскільки модернізація економічних процесів вимагає саме таких прийомів ведення бізнесу: вони зменшують навантаження на виробництво, покладаючи другорядні функції на компанії, які на цьому спеціалізуються і, як висновок, робота зроблена ефективніше, якісніше та з меншими затратами. Чи застосовується договір аутсорсингу в Україні? Звичайно! Але його досі не закріплено на законодавчому рівні, що породжує безліч наукових спорів і думок, а також неоднозначність правозастосовчої практики. Тож метою нашої роботи є з'ясувати суть, правову природу та види договору аутсорсингу.

Саме поняття «аутсорсинг» закріплено у розділі 4 Національного класифікатора України «Класифікація видів економічної діяльності» затвердженого наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457, відповідно до якого «аутсорсинг – це угода якою замовник доручає підряднику виконати певні завдання, зокрема частина виробничого процесу або повний виробничий процес, надання послуг щодо підбирання персоналу допоміжні функції» [1]. Відповідно до ст. 6 Цивільного кодексу України закон допускає можливість укладання договорів, які не передбачені актами цивільного законодавства, але не суперечать загальним засадам цивільного законодавства, вимогам добросовісності, розумності та справедливості [2, ст. 6]. Також відповідно до ст. 627 ЦК України особи можуть укладати договори, що не порушують законодавство України [2, ст. 627]. Тож фактично законодавство не забороняє укладати договори аутсорсингу, адже вони не перечать основним законодавчим нормам, але зважаючи на те, що такий договір прямо не закріплено у ЦК України, його називають «непойменованим». Тож в умовах

відсутності чіткої правової регламентації це на практиці позбавляє учасників аутсорсингових відносин захисту й охорони власних законних інтересів.

Здебільшого, поняття договору аутсорсингу розуміється різними науковцями однаково. На наш погляд, найбільш правильно сформулював його О. В. Дідух, який пояснює аутсорсинг як «інструмент управління підприємством, спрямований на поліпшення ефективності та конкурентоспроможності діяльності, який передбачає укладання контракту між замовником та постачальником (аутсорсером) з метою виконання останнім як основних, так і другорядних функцій замовника за певну плату, що зумовлює реорганізацію і оптимізацію підприємницької діяльності, а в окремих випадках тимчасове залучення персоналу» [3, с. 173]. С. В. Резніченко зазначає, що за договором аутсорсингу «одна сторона (замовник) делегує або зобов'язується делегувати на певний період часу свої повноваження з виконання певних функцій чи видів діяльності іншій стороні (аутсорсеру), яка має для цього необхідний кваліфікований персонал, а аутсорсер зобов'язується за плату надавати відповідні послуги (виробничі, фінансові, сервісні, інформаційні, технологічні тощо)» [4, с. 76].

Що стосується правової природи договорів аутсорсингу, то тут немає єдиної думки. М. М. Єфименко та В. П. Кохан вважають договір аутсорсингу комплексним, оскільки він містить елементи господарського, цивільного і трудового договору. З іншої сторони В. Г. Олюх твердить, що «договір аутсорсингу є несамостійним видом договору, оскільки він не має видової ознаки та є загальним поняттям, що охоплює різні відомі законодавству договори – виконання робіт, надання послуг, а тому під договором аутсорсингу завжди приховується один із вищевказаних договорів [5, с. 175]. Ми ж, в свою чергу, притримуємось думки С. В. Бейяєва та В. М. Далюка щодо того, що договір аутсорсингу є змішаним договором, оскільки він включає в себе елементи договорів підряду та оплатного надання послуг, в тому числі договорів, що характеризуються іншою галузевою приналежністю, наприклад, трудових договорів, а отже виходить за межі цивільно-правового регулювання [6, с. 112]. Безумовно варто сказати, що договір аутсорсингу є двостороннім (оскільки аутсорсер та замовник мають взаємні права та обов'язки) та консенсуальним (оскільки для його укладення достатньо досягти домовленості за істотними умовами, а у випадку невиконання договору однією із сторін – вона буде нести відповідальність).

Що стосується видів договору аутсорсингу, то це, перш за все, договори аутсорсингу за сферою використання, а саме ІТ-аутсорсинг, військовий

аутсорсинг, котрий застосовується в збройних силах різних країн світу, банківський аутсорсинг, бухгалтерський, маркетинговий, логістичний, управлінський тощо. По-друге, це договори аутсорсингу залежно від обсягу функцій, що виконується спеціалізованою організацією: договір повного аутсорсингу, договір часткового аутсорсингу, договір сумісного аутсорсингу, договір проміжного аутсорсингу, договір трансформаційного аутсорсингу [4, с. 76].

Отже, підсумовуючи вищесказане, зрозуміло, що без законодавчої регламентації відсутнє розуміння правової природи договору аутсорсингу, його особливостей та видів, через що незрозумілими стають перспективи розвитку аутсорсингових відносин в Україні та їх вплив на загальний рівень прогресу в державі. Доки цього не буде зроблено, економічний розвиток держави залишатиметься низьким. За умови надання аутсорсингу правової визначеності підвищиться роль права в утвердженні суспільного порядку, зникне дискусія в академічних кругах, розшириться коло договірних відносин та сформується чітке розуміння сутності цього договору, що має вагомe значення для правозастосовчої практики в Україні.

Список використаної літератури

1. Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності : наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10> (дата звернення: 26.03.2020).
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. № 40–44. Ст. 356.
3. Дідух О. В. Сутність аутсорсингу та перспективи його застосування в Україні. *Економічний простір*. 2001. № 54. С. 173–182.
4. Резніченко С. В. Поняття договору аутсорсингу, його юридична характеристика та види. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 1. С. 75–78.
5. Вавженчук С. Я. Аутсорсинг та аутстафінг: ескіз проблем правового регулювання. *Публічне право*. 2017. № 1. С. 175–183.
6. Микало О. І. Підходи до визначення терміна «аутсорсинг». *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2015. С. 111-115.

Н. О. Федорук

студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., проф. Л. М. Токарчук

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Врегулювання спору за участю судді є новим інститутом в системі вітчизняного цивільно-процесуального законодавства, який був впроваджений відповідними нормами Закону України № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 [1].

Проведення вказаної примирної процедури в судовому процесі можливе на підставі таких умов (у сукупності): 1) відсутність у справі третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги; 2) згода сторін по справі. При цьому, проводити врегулювання спору за участю судді можна виключно на етапі підготовчого провадження.

Неоднозначним, на наш погляд, є формулювання ст. 201 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) [2, ст. 201].

По-перше, як вже зазначалося раніше, не допускається проведення врегулювання спору за участю судді у випадку, якщо у справу вступила третя особа, яка заявляє самостійні вимоги (ч. 2 ст. 201 ЦПК України) [2, ст. 201]. На нашу думку, таке обмеження пов'язане із тим, аби максимально спростити примирну процедуру за рахунок запобігання перенавантаженню її учасниками, що може стати перепорою для успішного врегулювання спору. З іншого боку, треті особи, які заявляють самостійні вимоги, користуються усіма правами позивача [2, ч. 3 ст. 52], а тому погоджуємося із думкою Н. Л. Бондаренко-Зелінської, що такі обмеження можна розглядати як порушення не лише прав третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, а і прав сторін в цивільному процесі [3, с. 66]. Більше того, чинний ЦПК, на відміну від попередньої редакції, передбачає можливість сторін у мировій угоді вийти за межі предмета спору за умови, що мирова угода не порушує прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб [2, ч. 1 ст. 207]. Наділених правом на укладення мирової угоди, третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, доцільно було б визнати учасниками процедури врегулювання спору за участю судді. Виходячи з цього, вважаємо необхідним виключити

ч. 2 із ст. 201 ЦПК України, а ч. 1 викласти у наступній редакції: «Врегулювання спору за участю судді проводиться за згодою сторін та третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, до початку розгляду справи по суті».

По-друге, аналіз ч. 1 ст. 201 ЦПК України не дає змоги чітко визначити коло суб'єктів, які можуть бути ініціаторами застосування примирної процедури [2, ст. 201]. Відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 197 ЦПК України, у підготовчому засіданні суд з'ясовує бажання сторін щодо звернення до суду для проведення врегулювання спору за участю судді [2, ст. 197]. З огляду на це постають такі питання: чи можуть сторони (не чекаючи ініціативи судді) самостійно подати відповідне клопотання? Чи може позивач по справі самостійно подати таке клопотання, одночасно з поданням позовної заяви, або зазначити про це у ній? Відповіді на них ЦПК не надає. На нашу думку, слід чітко встановити коло ініціаторів проведення примирної процедури, а також встановити порядок подання відповідного клопотання. Важливим в цьому аспекті є надання права подачі клопотання про проведення врегулювання спору за участю судді і позивачеві самостійно (безумовно, наділивши при цьому відповідача по справі правом відмови від проведення такої процедури), адже такий підхід сприятиме додатковій популяризації нового інституту. Окрім того, до переліку осіб, які можуть звертатися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді, слід додати також третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги, адже вони є матеріально зацікавленими особами у предметі спору.

Що стосується строків проведення врегулювання спору за участю судді, в ЦПК України зазначено наступне: врегулювання спору за участю судді проводиться протягом розумного строку, але не більше 30 днів з дня постановлення відповідної ухвали, і продовженню не підлягає [2, ст. 205]. Більше того, у разі недосягнення сторонами мирного врегулювання спору за наслідками проведення врегулювання спору, повторне проведення такої процедури не допускається [2, ч. 2 ст. 202]. Вважаємо, що такий підхід законодавця, незважаючи на суворі рамки часових меж процесу застосування врегулювання спору за участю судді, є цілком виправданим, адже, з одного боку, надає сторонам можливість досягти примирення протягом розумного строку, а з іншого – направлений на запобігання зловживання сторонами своїми процесуальними правами з метою затягування процесу. Позитивним в цьому аспекті вважаємо положення ч. 2 ст. 204 ЦПК України про недопустимість оскарження ухвали суду про припинення врегулювання спору за участю судді. Так, наприклад, якщо одна зі сторін здійснює дії, направлені на затягування

примирного процесу, суддя, посилаючись на п. 3 ч. 1 ст. 204 ЦПК України, припиняє врегулювання спору за участю судді, і розгляд справи буде продовжуватися в загальному порядку. Ініціатором припинення процедури може бути і протилежна сторона, про що зазначено в п. 1 ч. 1 ст. 204 ЦПК України [2, ст. 204].

Врегулювання спору за участю судді проводиться у формі спільних (за участю всіх сторін, їх представників та судді) та (або) закритих нарад (проводяться за ініціативою судді з кожною із сторін окремо) [2, ч. 1 ст. 203]. Проведення примирної процедури базується на принципі конфіденційності, а тому протокол наради не ведеться, фіксування технічними засобами не здійснюється, забороняється використовувати портативні аудіотехнічні пристрої, а також здійснювати фото- і кінозйомку, відео-, звукозапис [2, ч. 7, 9 ст. 203]. Науковці звертають увагу на співвідношення принципу гласності судового процесу та характерного для врегулювання спору за участю судді принципу конфіденційності. Наприклад, Л. А. Остафійчук зазначає: «При виникненні такої колізії дія обох принципів обмежується тою мірою, в якій це необхідно для збереження базових основ судового процесу та процедури врегулювання спору. Це означає, що суддя та сторони не можуть розкривати інформацію та зміст нарад. Одночасно сторони не можуть просити суд зберігати в таємниці зміст мирової угоди, якщо вона була затверджена ухвалою суду, яка має бути оприлюднена в Єдиному державному реєстрі судових рішень» [4, с. 261–262]. У свою чергу, І. Ю. Татулич ставить під сумнів (при проведенні закритих нарад) дотримання принципу незалежності суддів і підкорення їх виключно закону, принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами тощо, а також наголошує на питанні корупції з боку учасників суду та учасників справи [5, с. 175].

Негативний вплив на ефективність функціонування процедури врегулювання спору за участю судді викликає відсутність у законодавстві України вимог до суддів щодо наявності спеціальних навичок з врегулювання спору за їхньою участю, однак впровадження таких положень надало б змогу судді-медіатору використовувати максимальну кількість заходів, спрямованих на мирне врегулювання сторонами спору. Для успішного вирішення цієї проблеми доречним буде звернення до зарубіжного досвіду. Наприклад, у Франції процесом примирення сторін на стадії попереднього судового засідання займається спеціальна особа – судовий примиритель, який призначається суддею. В Японії цим займається узгоджувальний комітет, який

складається з одного судді та двох чи більше представників громадськості [6, с. 171].

Поки що стверджувати про досягнення цілей, покладених на інститут врегулювання спору за участю судді, зарано, адже статистичні дані за минулий рік свідчать про низький відсоток успішного застосування процедури вирішення спору за участю судді. Наприклад, в Харківській області було постановлено 9 ухвал про проведення такої процедури, і лише у 2 випадках сторонами було досягнуто примирення [7], а в Полтавській області – 4 ухвали про проведення, і 1 мала наслідком примирення сторін [8].

Враховуючи вищезазначене, переконані, що врегулювання спору за участю судді є прогресивним кроком у вдосконаленні цивільно-правових процесуальних відносин, однак потребує певного коригування в окремих випадках для досягнення цілей сучасного судового процесу.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19> (дата звернення: 06.04.2020).
2. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 06.04.2020).
3. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Врегулювання спору за участю судді: проблеми та перспективи застосування. *Університетські наукові записки*. 2018. № 67–68. С. 62–70.
4. Остафійчук Л. А. Принципи врегулювання спору за участю судді. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 146. С. 256–268.
5. Татулич І. Ю. Врегулювання спору за участю судді. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. Чернівці, 2018. 392 с.
6. Васильєв С. В. Порівняльний цивільний процес : Підручник. Київ : Алерта, 2015. 352 с.
7. Звіт судів першої інстанції про розгляд справ у порядку цивільного судочинства. Територіальне управління Державної судової адміністрації України в Харківській області: URL: <https://hr.court.gov.ua/tu21/stat/g17> (дата звернення: 06.04.2020).
8. Звіт судів першої інстанції про розгляд справ у порядку цивільного судочинства. Територіальне управління Державної судової адміністрації України в Полтавській області. URL: https://pl.court.gov.ua/tu17/stat_zvit/richni_2019 (дата звернення: 06.04.2020).

О. Г. Формода

студ. III курсу юридичного факультету ДонНУ імені В.Стуса

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., доц. Т. В. Михайліна

СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО У КОНТЕКСТІ ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ

За даними МОЗ в Україні кожна п'ята подружня пара є безплідною, кожна шоста жінка має розлади гормонального фону, спостерігається прогресуюче зростання чоловічого безпліддя. Зважаючи на це, юридичне закріплення застосування допоміжних репродуктивних технологій в нашій державі є вкрай актуальним. Україна – одна з небагатьох країн світу, де використання більшості репродуктивних технологій, зокрема сурогатного материнства, повністю законне.

В законодавстві більшості держав дозволено тільки безоплатне сурогатне материнство (Австралії, Бельгії, Бразилії, Великобританії, В'єтнамі, Данії, Канаді, Португалії, Угорщині, більшості штатів США та ін.), при якому допускається лише компенсація фактичних витрат. При цьому комерційне сурогатне материнство визнається злочином в Австралії, Бельгії, Гонконгу. Водночас на рівні законодавства сурогатне материнство не дозволено у Німеччині, Франції, Ісландії, Італії, Китаї, Пакистані, Швеції, Швейцарії. Немає обмежень щодо застосування сурогатного материнства на комерційній основі в Грузії, Росії, Таїланді, окремих штатах США та Україні.

Зараз законодавство України належним чином не регулює процедуру сурогатного материнства. У Сімейному Кодексі тільки в ст. 123 встановлено правила визначення походження дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, де йдеться, якщо в організм іншої жінки перенесено ембріон, зачатий подружжям, саме вони і визнаються батьками дитини. А отже, сурогатна матір не має прав на дитину.

Н. Федорченко наголошує, що результатом надання послуги сурогатного материнства є саме народження дитини, а не дитина як така [1, с. 66]. Така позиція спростовує аргументи противників сурогатного материнства, що «дитина не може бути товаром», і підтверджує визнання її суб'єктом відносин. Інші науковці звертають увагу, що в процедурі сурогатного материнства недостатньо враховуються інтереси дитини. На дитину, народжену сурогатною матір'ю, можуть претендувати до шести дорослих осіб: генетична матір,

генетичний батько (донор сперми), сурогатна матір, її чоловік (можлива презумпція батьківства) і особи, що мають намір стати батьками дитини (можуть не бути генетично пов'язані з дитиною, якщо використовувалася яйцеклітина та сперма донорів). Більше того, якщо використовувалися послуги донорів, тоді хто є генетичними батьками, як правило, невідомо, оскільки це анонімна інформація. Отже, дитина позбавлена більшої частини інформації про своє походження.

Більше того, у випадку сурогатного материнства майбутні батьки за допомогою новітніх технологій можуть впливати на генетичний код дитини, не тільки шляхом вибору донора (або донорів), але і вибором статі немовляти. Витрачаючи значні кошти, майбутні батьки хочуть якісний результат – здорову дитину. У світі вже є приклад, коли від дитини, народженої сурогатною матір'ю в Таїланді, батьки відмовилися через синдром Дауна.

На практиці в Україні застосування сурогатного материнства регулюється договорами. За відсутності законодавчого регулювання виникає багато практичних проблем, що закінчуються судовими розглядами. Наприклад, у випадках, коли сурогатна мати передумає віддавати дитину або майбутні батьки офіційно розлучаються до народження дитини, або народиться дитина з вадами та інші.

Для запобігання таким ситуаціям договір про сурогатне материнство повинен нотаріально посвідчуватися і максимально враховувати можливі суперечливі ситуації, детально регулювати права та обов'язки сторін під час виношування дитини, народження дитини, встановлювати заборону односторонньої відмови від договору, передбачати наслідки форс-мажорних обставин та встановлювати відповідальність сторін за порушення умов договору. Крім того, важливо, щоб умови цього договору не могли якимось чином порушувати права та інтереси дитини. Оскільки сторонами договору є сурогатна матір та подружжя, але він стосується також прав та інтересів дитини і спрямований на виникнення сімейних відносин між нею та генетичними батьками, тоді йдеться саме про сімейно-правовий договір.

Крім того, розуміючи, що в Україні можливе тільки повне (гестаційне) сурогатне материнство, така методика має застосовуватися на засадах: добровільності; договірного регулювання; можливості застосування тільки чоловіком та жінкою, що перебувають в офіційному шлюбі; обов'язкової наявності медичних показників до застосування процедури.

Список використаної літератури

1. Федорченко Н. Особливості укладення договору про сурогатне материнство. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 65–68.

О. Г. Хрещева

*студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.ю.н., доц. О. В. Толкаченко

ПРОБЛЕМА КОСМІЧНОГО СМІТТЯ В МІЖНАРОДНОМУ ЕКОЛОГІЧНОМУ ПРАВІ

Розглядати здійснення космічної діяльності можна з різних боків. З одного боку, вона справляє величезну користь з огляду на науково-технічний розвиток. З іншого, чинить негативний вплив як на біосферу Землі (земну поверхню, поверхневі і ґрунтові води, рослинність, живі організми, озоновий шар тощо), так і на космічний простір.

На жаль, активне використання навколоземного простору останнім часом призвело до появи великої кількості космічного сміття на орбіті планети.

Продовження накопичення на орбіті уламків супутників, які вичерпали свої енергетичні ресурси, ракет-носіїв, різних деталей, супроводжуючих запуск, і багато іншого, що вже ніколи не принесе ніякої користі людству, передбачає актуалізацію дослідження проблеми космічного сміття і пошуку шляхів для ліквідації серйозної небезпеки для екології Землі та її мешканців.

Джерелом, в якому міститься визначення терміну «космічне сміття», є Керівні принципи попередження утворення космічного сміття, розроблені Міжагентським координаційним комітетом з космічного сміття. Згодом ці принципи були прийняті у формі резолюції Генеральної асамблеї ООН.

Згідно із зазначеним документом «космічне сміття визначається як всі антропогенні об'єкти, що знаходяться на навколоземній орбіті або повертаються в атмосферу, включаючи їх фрагменти і елементи, які є нефункціональними» [1].

На нашу думку, це визначення є доволі чітким, проте потребує закріплення в окремому профільному міжнародному договорі, мова про який піде пізніше.

На сьогоднішній день офіційно каталогізовано понад 17 тисяч космічних об'єктів; 95% зазначеного каталогу становить космічне сміття [2, с. 30].

У деяких випадках об'єкти космічного сміття, великі або такі, що містять на борту небезпечні (ядерні, токсичні тощо) матеріали, можуть представляти пряму небезпеку для Землі – під час їх неконтрольованого сходу з орбіти, неповного згоряння при проходженні щільних шарів атмосфери Землі та падіння уламків на населені пункти, промислові об'єкти тощо. Поява техногенного сміття в навколоземному космічному просторі викликає порушення його первісної чистоти, призводить до зниження його прозорості.

На висотах близько 200 км космічні об'єкти «живуть» від 1 до 4 днів, на 600 км – 25–30 років, на 1000 км – близько 2 тис. років.

Найбільш сумна перспектива нашого космічного майбутнього – це виникнення і розвиток каскадного ефекту (синдрому Кесслера) в навколоземному космічному просторі, тобто стрімкого розширення ланцюгового процесу утворення вторинних уламків, допоки всі космічні об'єкти на орбіті не перетворяться на смертоносну хмару з гострих металевих частинок і токсичного палива.

На жаль, існуючі норми міжнародного права, що носять обов'язковий характер, майже не регулюють проблему космічного сміття.

Особливе місце в міжнародно-правовому регулюванні питань екології космосу належить Конвенції про відповідальність за шкоду, заподіяну космічними об'єктами 1972 р. Конвенція встановлює режим відповідальності, згідно з яким «держава, що запускає космічний об'єкт» несе відповідальність за шкоду, заподіяну сміттям, утвореним в ході діяльності приватних осіб, за яку несуть відповідальність «держави, що запускають». Проте на практиці виникає низка проблем із реалізацією положень цього акту.

Встановити причинно-наслідковий зв'язок між ушкодженням об'єкта і космічним сміттям досить складно. Ідентифікація конкретного шматка космічного сміття і віднесення його появи до того чи іншого запущеного об'єкта часто є проблематичними. Ще складнішою є задача щодо встановлення «провини» держави, що запускає космічний об'єкт. Доказ провини вимагає, щоб держава-заявник встановила юридичний факт, який полягає в тому, що діяльність власника космічного сміття, яка завдала шкоди, не відповідала національним чи міжнародним стандартам або керівним принципам ведення космічної активності або попередження утворення космічного сміття [3, с. 24].

Сьогодні до діяльності з космічними об'єктами і запобігання утворенню космічного сміття застосовуються тільки добровільні необов'язкові стандарти та керівні принципи, вироблені МККС ООН, Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) і Міжнародним союзом електрозв'язку (МСЕ) [3, с. 24].

Обов'язкових міжнародних стандартів стосовно запобігання утворенню космічного сміття, щодо яких можна було б оцінити ступінь провини виробника або оператора досі не існує.

Тобто однією з основних причин глобального засмічення навколоземного простору космічним сміттям, на наш погляд, є відсутність профільного міжнародного договору, який би однаково для всіх світових держав здійснював регулювання щодо очищення орбіти, польоту космічних апаратів, встановлював би стандарти запобігання утворенню космічного сміття та, як наслідок, попередив світову екологічну катастрофу.

Таким чином, погоджуючись з позицією І. Д. Морозова, що «для забезпечення безпеки руху космічних об'єктів і зменшення екологічної шкоди необхідно скласти міжнародний договір, в який би входили міжнародні правила космічного руху та інші положення» [4, с. 469], вважаємо за необхідне закріпити в цьому документі наступне:

- вимоги щодо зменшення кількості некерованих об'єктів, які досі залишаються в космосі;
- вимоги щодо примусового очищення орбіти;
- обов'язкові стандарти щодо запобігання утворенню космічного сміття;
- загальновизнану дефініцію терміну «космічне сміття»;
- правовий режим космічного простору;
- зони відповідальності центрів управління польотами у сфері контролю за космічним сміттям;
- способи ліквідації космічного сміття;
- вимоги щодо конструювання космічних апаратів таким чином, щоб виключити відділення механічних об'єктів при будь-яких штатних режимах їхнього функціонування тощо.

При цьому існує очевидне і доступне громадському розумінню рішення проблеми екології космосу – скорочення масштабів космічної діяльності (її регулювання в плані удосконалення ракетно-космічної техніки в екологічному відношенні, тобто зменшення кількості некерованих об'єктів, що залишаються в космосі, примусове очищення орбіт тощо).

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки.

Проблема космічного сміття є більш ніж актуальною як для космічного простору, так і для екології Землі та її мешканців.

На сьогоднішній день можна констатувати відсутність міжнародно-правового регулювання щодо проблеми запобігання подальшого забруднення навколоземної орбіти і видалення космічного сміття, яке вже накопичилося.

На нашу думку, шлях можливого вирішення цієї проблеми полягає у розробці міжнародного договору, який мав би закріпити правовий режим космічного простору, положення щодо здійснення регулювання діяльності по очищенню орбіти, встановлював би стандарти запобігання утворенню космічного сміття, зони відповідальності центрів управління польотами у сфері контролю за космічним сміттям тощо. Важливим моментом є також інформування громадськості щодо загрози екології планети та її мешканців з боку космічного сміття та вирішення проблеми його ліквідації.

Список використаної літератури

1. Руководящие принципы Комитета по использованию космического пространства в мирных целях по предупреждению образования космического мусора. URL: <https://www.un.org> (дата звернення: 05.04.2020).
2. Вениаминов С. С. Космический мусор – угроза человечеству. 2-е издание, исправ. и доп. Москва : ИКИ РАН, 2013. 190 с.
3. Косенков И. А., Штодина И. Ю. Международно-правовой режим борьбы с засорением космического пространства. *Журнал международного права*. 2016. № 1. С. 19–34.
4. Морозов Д. И. Правовая сторона проблемы космического мусора. *Актуальные проблемы авиации и космонавтики*. Том 2. 2015. С. 468–470.

О. Г. Чекал

студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. О. О. Нігрєєва

ЩОДО ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ЗВИЧАЮ ЯК ДЖЕРЕЛА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Джерела права – це спосіб зовнішнього вираження і закріплення правових норм. На міжнародно-правовому рівні вони знаходять зовсім іншу форму, бо суб'єктами міжнародних відносин є формально рівні та незалежні держави і міжнародні організації. Немає звичних для національного права відносин влади та підпорядкування, отже при розробці обов'язкових правил поведінки мають значення взаємні інтереси суб'єктів.

Одним з основних джерел міжнародного права на рівні із міжнародним договором є міжнародний звичай. В національній правовій системі звичай навряд може розглядатися як джерело права на рівні із законом. Роль міжнародного звичаю в наш час, незважаючи на широке поширення міжнародних договорів, зростає. Разом з тим ефективність міжнародно-

правового регулювання з використанням звичаєвих норм міжнародного права знижується в зв'язку з відсутністю загального розуміння терміна «міжнародний звичай», його ознак і особливостей формування. Виходячи з цього метою доповіді є визначення проблем у формуванні міжнародного звичаю як джерела міжнародного права та окреслення шляхів їх вирішення.

В теорії міжнародного права розповсюджена думка про те, що міжнародний звичай на відміну від міжнародного договору створюється внаслідок несвідомих процесів. Відомий австрійський юрист Ганс Кельзен навіть назвав міжнародний звичай «несвідомою правотворчістю» («unconscious lawmaking») [1, с. 308].

За загальним визначенням міжнародний звичай – це правило поведінки, що внаслідок багаторазового повторення упродовж тривалого часу набуло мовчазного визнання суб'єктів міжнародного права. Стаття 38 Статуту Міжнародного Суду ООН надає нам визначення міжнародного звичаю, як «доказу загальної практики, визнаної в якості правової норми» [2, ст. 38].

Природа юридичної обов'язковості звичаю розуміється по-різному в залежності від підходів до правової сутності самого міжнародного права. Розрізняють природно-правову концепцію та концепцію позитивізму. Прихильники першої виходять з об'єктивного існування права, поза волею держав. Отже, звичай сам по собі не створює норми, а є лише підтвердженням наявності існуючої практики та її констатуванням. А загальна практика, що визнана в якості правової норми – є доказом звичаю. Представники другої концепції вважають, що обов'язкова сила міжнародного права повинна бути доведена суверенною волею держав, та через це їх ставлення до визнання міжнародного звичаю є більш жорстким й формалізованим [3, с. 157–159].

В рішенні Міжнародного Суду ООН від 27.06.1986, у п. 183 по справі «Про військовий і воєнізованої діяльності в Нікарагуа і проти Нікарагуа (Нікарагуа проти США)» суд зазначив, що беручи до уваги цей висновок, наступне, що повинен зробити Суд, це розглянути питання про норми звичаєвого міжнародного права, які можуть бути застосовані до цього спору. Для цієї мети він має сфокусувати свою увагу на практиці та *opinio juris* держав [4].

Opinio juris, або визнання в якості норми права, надає звичайному правилу легітимність, наділяючи його певним авторитетом і юридичною чинністю. Без цього нормативного аспекту практика вважається не більше за просту звичку або заведений порядок, але не нормою права.

Має місце та не менше значення, ніж явне визнання – пряме заперечення держави проти виникаючої норми. Таке заперечення дає можливість чітко визначити позицію держави в процесі формування звичаю і, відповідно, буде свідчити про відсутність його згоди. В даному випадку можна говорити про принцип «наполегливого заперечення» – держава не може бути пов'язана звичаєм, проти формування якого вона заперечувала.

Отже, для того, щоб зробити висновок про існування норми, закріпленої у формі міжнародного звичаю, необхідно прослідкувати чи мав місце процес формування міжнародного звичаю, та чи було його завершено. Задля цього необхідно перевірити практику держав на відповідність даному процесу: чи є можливість виведення певного правила поведінки, та чи свідчить практика про визнання цього правила поведінки як юридично обов'язкового.

Однак, проблемою є те, що досить важко, а іноді і зовсім неможливо чітко розмежувати елементи практики та правового визнання. Досить часто проявом як практики, так і *opinio juris* є одне й те саме діяння. Зокрема, заяви держави слугують відображенням правової позиції цієї держави та сформованої практики. Коли існує загальноприйнята практика, *opinio juris*, як правило, визнається таким, що міститься в цій практиці і, отже, немає необхідності, встановлювати окремо існування *opinio juris*. Та коли відсутня однозначна практика – встановлення *opinio juris* грає важливу роль, адже питання про формування на її основі звичаю є проблематичним. Це має місце, коли держави ніяк не проявляють своєї позиції щодо правила, яке формується, зберігаючи мовчання і не даючи жодних пояснень про своє ставлення до нього [5, с. 188].

Існуючу практику важко назвати досконалою, та й інтереси міжнародного співтовариства вимагають більш суворих фактів становлення норми міжнародного звичаєвого права, що надає більшої впевненості щодо відображення реальної політики й зобов'язань держав у нормах, які створюються. Але з іншого боку, система міжнародних відносин все більше ускладнюється та вимагає збільшення числа нових норм, і занадто жорсткі вимоги до створення цих норм можуть обмежити можливість розвитку міжнародного права, в результаті чого вся міжнародна нормативна система може стати архаїчною.

Підсумовуючи все вищенаведене, можна зробити висновок, що основною проблемою у формуванні міжнародного звичаю як джерела міжнародного права є відсутність певної методології, яка б давала можливість чітко визначити процес формування правила поведінки та однозначно судити про те, що ця практика прийнята державою і сформована як звичай. Також проблемою є

відсутність однакового розуміння природи *opinio juris*, що призводить до того, що даний елемент не завжди розглядається як однозначно необхідний для формування міжнародного звичаю.

Отже, можна зазначити, що основним шляхом вирішення цих проблем є насамперед розкриття поняття «визнання як правової норми» як в міжнародно-правовій теорії, так і в практиці. Також, проблеми формування міжнародного звичаю можна вирішити шляхом створення міжнародного договору, який би врегулював це питання, і в разі наявності спорів щодо визнання чи невизнання певного звичаю, зверталися б до цього договору. Отже, зважаючи на недоліки у правовому регулюванні міжнародного звичаю як джерела міжнародного права, наразі у розкритті змісту звичаєвих норм грає вирішальну роль саме аналіз практики міжнародних судових органів та доктрини.

Список використаної літератури

1. Kelsen H. Principles of International Law. Holt: Rinehart and Winston, 1967. 624 p.
2. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду : Міжнародні документи від 26.06.1945. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#o544 (дата звернення: 01.03.2020).
3. Международное публичное право : учебник / К. А. Бекяшев и др. 4-е изд. Велби : Проспект, 2005. 784 с.
4. Case Concerning the Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua («Nicaragua v. USA») (merits). Judgment of 27 June 1986. URL: <https://www.icj-cij.org/docket/index.php?sum=367&p1=3&p2=3&case=70&p3=5> (дата звернення: 01.03.2020).
5. Ромашев Ю. С., Остроухов Н. В. Практика як снова формування міжнародного звичаю. *Журнал Вищої школи економіки*. 2017. № 2. С. 186–199.

І. В. Чепис

*студ. II курсу юридичного факультету ДонНУ імені В.Стуса
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Л. П. Амелічева

ЩОДО ПОНЯТТЯ «КОЛЕКТИВНІ ПЕРЕГОВОРИ» У НАУЦІ ТРУДОВОГО ПРАВА

Динамічні умови ринкової економіки зумовлюють на сучасному етапі підвищення значення колективних переговорів як регулятора суспільних відносин із застосування найманої праці. Саме вони є однією з найважливіших стадій укладення колективного договору. На етапі колективних переговорів відбувається ретельне обговорення сторонами усіх значних питань, що в подальшому дозволяє

підприємству ефективно функціонувати й встановлювати належні умови праці для працівників.

Метою даного дослідження є аналіз чинних нормативно-правових актів міжнародного та українського законодавства, виокремлення основних характеристик колективних переговорів, а також обґрунтування певних пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства у цій сфері.

Міжнародна організація праці приділяє велику увагу забезпеченню та утвердженню права на колективні переговори. Зокрема у конвенції МОП № 98 про застосування принципів права на організацію і на ведення колективних переговорів 1949 р. зазначається, що відбувається вживання заходів, що відповідають умовам країни (яка ратифікувала дану конвенцію), з метою заохочення й сприяння повному розвитку й використанню процедури ведення переговорів на добровільних засадах між підприємцями чи організаціями підприємців, з одного боку, та організаціями трудівників, з другого боку, з метою регулювання умов праці шляхом укладення колективних договорів [1, ст. 4].

Так, Конвенція МОП № 154 про сприяння колективним переговорам 1981 р. розглядає колективні переговори як всі переговори, що проводяться між роботодавцем, групою роботодавців або однією чи кількома організаціями роботодавців з одного боку, та однією чи кількома організаціями працівників – з другого. Також там зазначено, з якою метою проводяться колективні переговори: 1) визначення умов праці й зайнятості; та (або) 2) регулювання відносин між роботодавцями й працівниками; та/або 3) регулювання відносин між роботодавцями чи їхніми організаціями та організацією чи організаціями працівників [2, ст. 2].

Європейська соціальна хартія (переглянута) передбачає право на укладення колективних переговорів. Зокрема, у ст. 6 вказуються зобов'язання, які покладаються на держав, що ратифікували даний нормативно-правовий документ. З метою забезпечення ефективного здійснення даного права сторони зобов'язуються: 1) сприяти проведенню спільних консультацій між працівниками та роботодавцями; 2) сприяти, коли це необхідно і доцільно, створенню механізму переговорів на добровільній основі між роботодавцями або організаціями роботодавців та організаціями працівників з метою регулювання умов праці за допомогою колективних договорів й ін. [3, ст. 6].

Право на колективні переговори та його реалізація передбачені і в інших міжнародних правових документах: Рекомендація МОП 1951 р. № 91 про колективні договори; Рекомендація МОП 1981 р. № 163 про сприяння

колективним переговорам; Рекомендація МОП 1952 р. № 94 про консультації та співробітництво між підприємцями і трудящими на рівні підприємства тощо.

У чинному трудовому законодавстві України не визначається поняття «колективні переговори». У Кодексі законів про працю України у ст. 14 лише зазначається, що укладенню колективного договору передують колективні переговори [4, ст. 14].

Така ж норма міститься і у ст. 10 Закону України «Про колективні договори і угоди» [5, ст. 10]. Однак зміст даних статей є занадто стислим та не розкриває усієї суті колективних переговорів. Колективні переговори, на нашу думку, повинні характеризуватися не лише як процес, що веде до укладення колективного договору, але й процес, що вирішує усі питання, які стосуються прав та обов'язків працівників.

Недосконалість чинного законодавства про працю породжує низку проблем, які стосуються колективних переговорів. Зокрема, Закон України «Про колективні договори і угоди» чітко не визначає і у ньому відсутні такі статті, як сторони та принципи укладення колективних переговорів. Окремо треба зазначити, що відсутня норма, яка б регулювала питання, на кого повинен покладатися обов'язок почати колективні переговори.

Загалом варто відмітити, що у ст. 2 КЗпП України (основні трудові права працівників) не міститься права на колективні переговори та укладення колективних переговорів, тобто законодавець вважає, що ці права не треба відносити до основних трудових прав працівника, хоча в той же час колективні переговори вирішують низку важливих питань, що стосуються його праці на підприємстві.

Таким чином, можна зробити висновок, що на сьогоднішній день зміст такого важливого поняття як колективні переговори у чинному законодавстві про працю розкрито недостатньо. Виявлені недоліки чинного законодавства про працю можуть стати основою для подальших досліджень щодо удосконалення цього законодавства.

Список використаної літератури

1. Конвенція про застосування принципів права на організацію і на ведення колективних переговорів : Міжнародний документ від 01.07.1949 № 993_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_004 (дата звернення: 07.04.2020).
2. Конвенція про сприяння колективним переговорам : Міжнародний документ від 19.06.1981 № 993_006. *Офіційний вісник України*. 2007. № 63. Ст. 2490.
3. Європейська соціальна хартія : Міжнародний документ від 03.05.1996 № 994_062. *Офіційний вісник України*. 2006. № 40. Ст. 2660.

4. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
5. Про колективні договори і угоди : Закон України від 01.07.1993 № 3356-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.

Л. П. Чілік

студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. О. О. Нігреєва

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНУ ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ІНДИВІДА

В сучасній доктрині міжнародного публічного права гостро постає питання визначення міжнародної правосуб'єктності індивіда. Чіткого виявлення правого положення індивіда не надано, тому воно до сих пір залишається дискусійним.

Метою дослідження є аналіз міжнародно-правового статусу індивіда в контексті двох протилежних теорій та визначення меж його правосуб'єктності. Вагому роль в дослідженні даного питання відіграли такі науковці, як Г. В. Ігнатенко, А. Я. Капустіна, В. М. Шуршалов, Я. С. Кожеурова, С. В. Черниченко, Д. Анцилотти, Е. Х. де Аречага, Я. Броунли, Р. Кассена та інші.

Досліджуючи питання міжнародної правосуб'єктності індивіда пропонуємо акцентувати увагу на двох теоріях:

- «негативна теорія» (заперечення стосовно визнання індивіда суб'єктом міжнародного права);

- «позитивна теорія» (визнання індивіда суб'єктом міжнародного права).

Аналізуючи «негативну теорію», можемо відмітити повне заперечення наявності у індивіда міжнародної правосуб'єктності. Представники даної теорії (В. М. Шуршалов) розглядають суб'єктів міжнародного права за одним головним критерієм – чи має він суверенітет, який розкривається через здатність вчинювати самостійні міжнародні дії (включаючи створення міжнародно-правових норм та незалежне здійснення прав та обов'язків, які створені саме цими нормами) [1, с. 65]. Дана теорія була більш поширена в радянські часи, коли єдиним суб'єктом міжнародного права визнавалась лише держава. Тільки в 80-х роках ХХ ст. в СРСР почалось дискусійне обговорення

статусу індивіда, коли ж в західній науці таке питання знайшло своє висвітлення вже в 50-х роках ХХ ст.

У межах «негативної теорії» наводяться наступні аргументи з приводу невизнання індивіда суб'єктом міжнародного права:

1) індивіди знаходяться під юрисдикцією відповідної держави, яка в свою чергу, виступає суб'єктом міжнародного права, тому індивіди виступають суб'єктами внутрішньодержавних правовідносин. Оскільки останні не володіють юридичною здатністю до незалежного здійснення юридичних прав та обов'язків, то відповідно вони не мають самостійного міжнародного статусу;

2) суб'єкти міжнародного права самостійно створюють норми міжнародного права. Аналізуючи неспроможність індивіда створювати обов'язкові норми міжнародного права, він не є суб'єктом міжнародного права;

3) міжнародні правовідносини – це відносини між державами, а не відповідними фізичними особами.

Таким чином, за «негативною теорією» держава як суб'єкт міжнародного права представляє права індивіда, який знаходиться під її юрисдикцією, тому беручи на себе зобов'язання визнати за індивідом певні права, держава створює відповідні механізми їх реалізації, включаючи міжнародні.

Реалії сьогодення констатують факт того, що використання вищезазначеної теорії не є актуальним для сучасного етапу розвитку міжнародних правовідносин. Це обумовлено правом індивіда не тільки вимагати від держави виконання взятих міжнародних зобов'язань, але і з цією метою звертатися в міжнародні органи за додержанням виконанням цих зобов'язань. Відповідно до Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р. суд може приймати скарги від будь-якої особи, неурядової організації або будь-якої групи приватних осіб, які стверджують, що вважають себе потерпілими від порушення однією з країн-учасниць їх прав, визнаних у конвенції або в протоколах до неї [2, ст. 34].

Тому все частіше використовується «позитивна теорія», суть якої полягає в тому, що всі учасники міжнародних правовідносин правосуб'єктні, але мають різний правовий статус або різний обсяг правоздатності. Беручи до уваги, що фізичні особи можуть виступати стороною в суді проти держав та міжнародні права і обов'язки фізичної особи безпосередньо формулюються в ряді міжнародно-правових документів, представники даної теорії вважають індивіда суб'єктом міжнародного права [3].

Історичним доказом того, що індивід є суб'єктом міжнародного права можуть слугувати підсумки Другої світової війни, а саме Нюрнберзький і

Токійський процеси над німецькими і японськими військовими злочинцями. Статут Міжнародного військового трибуналу 1945 р. визнає індивіда суб'єктом міжнародно-правової відповідальності. Аналізуючи відповідні процеси, можемо сказати, що фізичні особи були залучені у процес відповідно до норм міжнародного права, вирок мав міжнародний характер, виконання якого забезпечувалося нормами міжнародного права.

Підтвердженням міжнародної правосуб'єктності є прийняття у 1998 р. Римського статуту Міжнародного кримінального суду, якому підсудні саме індивіди, обвинувачені в скоєнні міжнародних злочинів [4, ст. 25].

Тому не можна погодитися з російським юристом П. В. Саваськовим, який стверджує, що «немає жодних міжнародних актів, на підставі яких можна було б зробити висновок про міжнародну правосуб'єктність індивіда» [5, с. 135].

Підсумовуючи, вважаємо за доцільним розглядати міжнародну правосуб'єктність індивіда як таку, що має спеціальний характер. Оскільки індивіди не володіють міжнародною договірною правоздатністю і тим самим не можуть брати участь у створенні норм міжнародного права, вони не мають повної міжнародної правосуб'єктності. Вони є особливим суб'єктом міжнародного права зі спеціальною правосуб'єктністю. Це обумовлено наявністю в індивіда відповідних міжнародних прав та обов'язків, які надані йому міжнародним договором чи іншим джерелом міжнародного права. Проте незважаючи на можливість безпосереднього і самостійного здійснення міжнародно-визнаних прав, все-таки частина з них індивід реалізує за посередництвом держави.

Список використаної літератури

1. Сафронова Е. В. Международное публичное право : теоретические проблемы : монография. Москва : РИОР : ИНФРА-М, 2013. 132 с.
2. Конвенція про захист людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 20.10.2019).
3. Кузнецова И. С. Правосубъектность индивида в международном праве URL: <http://www.elib.bsu.by/bitstream/123456789/149192/1/50-58.pdf> (дата звернення: 20.10.2019)
4. Римский статут Международного уголовного суда : Міжнародний документ від 17.07.1998. URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588 (дата звернення: 20.10.2019).
5. Саваськов П. В. Международное право : учебник. Москва : ИД Юрайт, 2011. 404 с.

М. С. Шевченко

студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. А. В. Смітюх

ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ОРЕНДИ АКЦІЙ ДО ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Корпоративні правовідносини та пов'язані з ними відносини зобов'язальні не стоять на місці – вони змінюються, розвиваються, постійно перетворюються. Принцип свободи договору дозволяє суб'єктам господарювання, їх учасникам та іншим особам укладати будь-які угоди, які за своїм змістом не суперечать законодавству України, або врегулювати у договорі, який передбачений актами цивільного законодавства, свої відносини, які не врегульовані цими актами (ч. 2, 3 ст. 6 ЦК України [1, ст. 6]). Наразі договір оренди акцій, якщо такий договір буде укладений, може бути віднесений саме до другої категорії договорів. Проте, виникає питання – чи можуть бути акції взагалі передані у користування за договором оренди, виходячи з сутності самої акції, природи найму, якщо так – чи варто прямо врегулювати відповідні відносини законом? Надання відповіді на це питання і є метою даної роботи.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» (далі – Закон України «Про цінні папери») акція є іменним цінним папіром, який посвідчує майнові права його власника (акціонера), що стосуються акціонерного товариства (далі – АТ), включаючи право на отримання частини прибутку АТ у вигляді дивідендів та право на отримання частини майна АТ у разі його ліквідації, право на управління АТ, а також немайнові права, передбачені ЦК України та законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення АТ [2].

Відповідно до положень ст. 3 Закону України «Про цінні папери» цінні папери за формою існування поділяються на бездокументарні цінні папери (обліковий запис на рахунку в цінних паперах у системі депозитарного обліку цінних паперів) та документарні цінні папери (паперовий або електронний документ, оформлений у визначеній законодавством формі, що містить найменування виду цінного папера, а також визначені законодавством реквізити) [2].

Слід зауважити, що питання природи бездокументарних цінних паперів, якими є акції відповідно до ч. 3 ст. 6 Закону України «Про цінні папери», ч. 2 ст. 20 Закону України «Про акціонерні товариства» (далі – Закон України «Про АТ») [2, ст. 6; 3, ст. 20] викликає серйозні дискусії у доктрині, утім, ця робота ґрунтується на розумінні, відповідно до якого з легальних визначень, що надаються у вищенаведених положеннях законів України «Про цінні папери» та «Про АТ» можна зробити висновок про те, що акції та цінні папери в цілому посвідчують, а не втілюють певні права [4, с. 84].

Таким чином, по-перше, пропонується розглядати акцію як оборотоздатний символ, що посвідчує корпоративні права [4, с. 84–85]. Корпоративними правами, у свою чергу, вважаються, відповідно до положень ч. 1 ст. 167 Господарського кодексу України, права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами [5, ст. 167].

По-друге, акція, за думкою певного кола вчених, є об'єктом речових прав [6; 7], а оскільки об'єктом речових прав є майно [8, с. 106], за допомогою цих двох тверджень, які пов'язані між собою категорією «об'єкт речових прав», або середнім терміном, за законами логіки можна зробити простий категоричний силогізм – дедуктивний висновок, у відповідності до якого акція є майном. Це, у свою чергу, вимагає розглядати акцію – бездокументарний цінний папір як *res incorporales* – об'єктивовану безтілесну річ [4, с. 86]. Або, як зауважують К. Фрадкін, Д. Степанов, така акція є річ ідеальна, що «позбавилась» своєї матеріальної оболонки, проте не втратила корисних функцій [9, с. 75; 10, с. 46–48].

Щодо природи самої оренди, відповідно до ст.ст. 190, 759, 760 ЦК України, договором найму (оренди) є договір, за яким наймодавець передає або зобов'язується передати наймачеві майно (окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки) у користування за плату на певний строк [1].

Рідко, проте трапляється позиція, згідно з якою передати в оренду можна саме корпоративні права. Її основою є те, що майнові права, до яких можна зарахувати й корпоративні, належать до майна [11].

Як відомо, за договором оренди переходять право володіти та користуватися майном. Згідно з ч. 1 ст. 775 ЦК України наймачеві належить, зокрема, право власності на плоди, продукцію, доходи, отримані ним у

результаті користування річчю, переданою в найм. З цього деякі правники роблять висновок, що орендар корпоративних прав має право користуватися АТ, отримувати від нього доходи й користуватися оформленими на АТ документами. Проте, в орендаря відсутнє право розпоряджатися орендованим майном. Дане право в даному випадку виражається в праві на участь у загальних зборах акціонерів [11].

Проте, дане обмеження за необхідності скасовується за допомогою інституту представництва наймодавця на загальних зборах акціонерів [11].

Однак, існування оборотоздатного символу корпоративних прав – акції є доводом на користь того, що говорити треба про оренду акції, що посвідчує корпоративні права, але не про оренду самих прав.

Можливість оренди корпоративних паїв (часток), у тому числі – не оформлених як цінні папери (тобто – часток у статутних та складених капіталах, зокрема – ТОВ і ТДВ) відстоює, зокрема, А. В. Смітюх [12, с. 127].

Концепція оренди акцій успішно втілена у правовій системі Франції завдяки її закріпленню у Комерційному кодексі Французької Республіки (далі – КК Франції).

Досить позитивними моментами даної концепції, які могли б знайти своє відображення також в праві України є наступні.

По-перше, можливість передання акцій у користування на підставі договору оренди має бути закріплена у статуті АТ, що є його єдиним установчим документом відповідно до ч. 1 ст. 13 Закону України «Про АТ» [3], а отже визначає основні норми-правила його діяльності. Важливість відносин, що регулюються Статутом АТ свідчить про необхідність врегулювання ним також і питання оренди акцій даного АТ. Відображення даної ідеї можна знайти у ст. 1709 КК Франції [10].

По-друге, в оренду, відповідно до ч. 1-2 ст. 239 КК Франції, можуть бути здані тільки іменні цінні папери [13]. Слід погодитись із тим, що оренда саме іменних цінних паперів, якими є акції, не повинна викликати суперечок через те, що «іменування» акції ніби індивідуалізує її й наближує її сутність до природи індивідуальної речі, що може бути об'єктом оренди.

По-третє, орендовані акції не можуть передаватися в суборенду [13]. Даний висновок можна зробити шляхом аналізу ч. 7 ст. 329-1 КК Франції. Дане правило засноване, насамперед на захисті прав власника акцій (орендодавця). Адже коло прав акціонера, зокрема майнових, включає в себе не лише право на отримання частини прибутку АТ у вигляді дивідендів, але й право на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, право

на управління акціонерним товариством шляхом участі у загальних зборах акціонерів.

Водночас, до положень французького законодавства щодо оренди акцій можна висловити деякі зауваження.

Зокрема, КК Франції серед обставин, що уможливають оренду акцій, закріплює відсутність факту реєстрації останніх у центральному депозитарії [13]. Як відомо, в Україні, як і в інших країнах, одним з основних завдань функціонування даного органу є дематеріалізація цінних паперів – тобто, їх перетворення в цінні папери бездокументарної (електронної) форми [14, с. 404]. Проте, відповідно до ч. 2 ст. 20 Закону України «Про АТ» форма існування акцій в Україні – виключно бездокументарна [3, ст. 20]. Облік цінних паперів здійснюється учасниками депозитарної системи України.

Проте, таке обмеження не є прогресивним. У ХХІ столітті, світі новітніх технологій погляд на бездокументарну акцію як на запис, що не може бути об'єктом речових прав лише обмежує її оборотоздатність і не має жодного позитивного навантаження. Більш перспективним є підхід, відповідно до якого акції, як цінні папери бездокументарної форми («безтілесні речі»), можуть бути об'єктами широкого кола правочинів, зокрема – оренди, а оскільки вони обліковуються відповідно до Закону України «Про депозитарну систему України», про факт їх передачі у користування за договором оренди має бути зазначено у системі депозитарного обліку.

Таким чином, можливість здачі акції АТ в оренду, як безтілесної (ідеальної) речі, має бути закріплена статутом відповідного АТ. Проте першочерговою юридичною підставою повинно бути закріплення даної концепції на законодавчому рівні. Відповідно із впровадженням даної концепції пропонується внести зміни до наступних нормативно-правових актів: Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України «Про акціонерні товариства», Закон України «Про оренду державного та комунального майна» та Закон України «Про депозитарну систему України».

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n168> (дата звернення: 02.03.2020).
2. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/stru#Stru> (дата звернення: 02.03.2020).
3. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 № 514-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#n393> (дата звернення: 02.03.2020).

4. Смітюх А.В. Акція як символічний оборотоздатний об'єкт прав. *Jurnalul Juridic National: Teorie si Practica*. 2015. № 4. С. 82–87.
5. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 02.03.2020).
6. Чистых И. А. Акции как объект права собственности. *Теория и практика общественного развития*. 2012. № 4. С. 383–386.
7. Харитонов Є. О. Цивільне право України : підручник. Київ : Істина. 2011. 808 с.
8. Шимон С. І. Навчальний посібник : Цивільне та торгове право зарубіжних країн. Київ : КНЕУ. 2004. 220 с.
9. Степанов Д. Вопросы теории и практики эмиссионных ценных бумаг. *Хозяйство и право*. 2002. № 3. С. 75–76.
10. Фрадкин К. Б. Участие бездокументарных акций в гражданском обороте. *Хозяйство и право*. 2007. № 7. С. 46–48.
11. Карпова В. Операції з корпоративними правами в ТОВ: правові аспекти. *Бухгалтер & Закон*. 2018. № 25–26.
12. Смітюх А. В. Корпоративний пай (частка), неоформлений як цінний папір, як об'єкт речових прав і правовідносин. *Право України*. 2019. № 8. С. 1201-13.
13. Commercial code of France, as of 1st July 2013. URL: https://www.legifrance.gouv.fr › code_commerce_part_L_EN_20130701 (дата звернення: 10.03.2020).
14. Трофименко Д. С. Дематеріалізація як процес зміни форми існування цінних паперів. *Forum Prava*. 2017. № 5. С. 402–408.

М. Ю. Шнайдерман

студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. А. В. Левенець

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТЛУМАЧЕННЯ ЄСПЛ КАТЕГОРІЇ «НЕЛЮДСЬКОГО АБО ТАКОГО, ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ ПОВОДЖЕННЯ»

Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод містить заборону щодо катування, нелюдського та такого, що принижує гідність, поведження та покарання [1, ст. 3]. Дана норма є абсолютною, тобто не містить жодних виключень чи можливих обмежень.

Слід зазначити, що Європейський Суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) неодноразово підкреслював, що ст. 3 Конвенції не може бути предметом часткової відміни у випадку воєнних дій чи іншій надзвичайній ситуації, що загрожує національній безпеці, а також є незалежною від поведінки потерпілого та характеру вчиненого ним злочину.

Стаття 3 Конвенції включає такі три аспекти:

- заборона катування;
- заборона нелюдського або принижуючого гідність поводження;
- заборона нелюдського або принижуючого гідність покарання.

Конвенція не містить визначення або характерних ознак жодного із заявлених категорій, тому необхідно звертатися до практики ЄСПЛ, оскільки саме в ній розкриваються численні складні питання розуміння змісту конвенційних норм. Метою даної роботи є дослідження категорії «нелюдського або такого, що принижує гідність поводження», оскільки на практиці саме це право переважно порушується представниками правоохоронних органів держави-участниці. Слід зазначити, що проблемним питанням є тлумачення даної категорії, оскільки не існує стандартів, які б допомогли вимірити конкретне поводження як «нелюдське або таке, що принижує гідність».

Так, ЄСПЛ у справі «Ireland v. United Kingdom» зазначає, що під принижуючим гідність ставленням розуміється неналежне поводження, що досягає мінімального рівня жорстокості. Звернення може бути розцінено як таке, що принижує гідність у випадках, коли викликає у жертви почуття страху, мучення або неповноцінності, здатне принизити її гідність і, можливо, зламати її фізичний і психологічний опір [2]. Оцінка мінімального рівня жорстокості є відносною і проводиться з урахуванням ряду факторів. При цьому в ході визначення неналежного поводження суд враховує кумулятивний ефект усіх факторів разом [3].

Фізичне насилля є одним із первинних ознак та основним критерієм неналежного поводження, що досягає мінімального рівня жорстокості. На практиці фізичне насилля найчастіше застосовується до осіб, що знаходяться під ватрою. Так, у справі «Balogh v. Hungary» у ході допиту один із офіцерів, які проводили допит, неодноразово бив заявника у обличчя та у ліве вухо. Через декілька днів після свого звільнення, потерпілий переніс операцію по відновленню барабанної перетинки. Суд постановив, що заподіяна травма була досить серйозною і, таким чином, становила злісне порушення ст. 3 Конвенції [4].

Умови тримання підозрюваних, обвинувачених та засуджених є важливим фактором в контексті виконання зобов'язань держави за ст. 3 Конвенції. Рівень тримання осіб повинен бути таким, що сумісний з повагою до честі та гідності особи. Умови тримання повинні передбачати адекватне забезпечення здоров'я особи, наявність індивідуального місця для сну, дотримання санітарних норм. Важливою умовою є житловий простір особи, що

тримається у місцях позбавлення волі та дотримання норми 3 кв. м особистого простору. Так, у справі «Dougoz v. Greece» заявника тримали у камері, що не відповідала санітарним умовам, разом із 10 іншими особами на протязі декількох місяців. У даній камері були відсутні окремі ліжка, матраци та інші предмети, необхідні для нормальної життєдіяльності людини. Суд констатував, що подібні умови тримання є нелюдськими та принижують гідність особи [5].

Ще один важливий аспект порушень за ст. 3 Конвенції – невідповідна медична допомога. Дане питання у кожному випадку ЄСПЛ розглядає індивідуально, оскільки важливою деталлю є рівень медичного обслуговування у конкретній країні. У рішенні «Grishin v Russia» Суд звертає увагу, що особі, яка знаходиться під вартою, неможливо надати медичне обслуговування на тому ж рівні, що і в клініках, призначених для цивільного населення. Суд звертає увагу на те, що існує обмеженість у ресурсах медичних установ в рамках пенітенціарної системи в порівнянні з ресурсами «цивільних» клінік [6].

У справі «Kozhokar v. Russia» Суд звертає увагу, що держава повинна забезпечити «адекватну» медичну допомогу особам, що знаходяться у місцях позбавлення волі, оскільки це є прямим обов'язком держави. Медична допомога повинна бути надана кваліфікованими співробітниками, які можуть ефективно та комплексно оцінити стан здоров'я і призначити адекватне лікування захворювання [7].

Отже, ЄСПЛ звертає увагу, що «адекватна» медична допомога передбачає наявність ефективної, своєчасної та систематичної допомоги, що повинна надаватися спеціалістами-медиками.

Забезпечення режиму та безпеки (постійні обшуки, позбавлення їжі тощо). У рішенні «Mikadze v. Russia» ЄСПЛ вказує, що неприйнятно до засудженого застосовувати у вигляді покарання позбавлення їжі, оголосивши його злісним порушником внутрішнього розпорядку [8]. У справі «Preti v. the United Kingdom» взується, що визначаючи мінімальний рівень жорстокості поведження, слід враховувати: 1) тривалість поведження, що принижує гідність та 2) фізичні та моральні наслідки для постраждалого [9].

Слід зазначити, що ставлення, яке тягне за собою моральні страждання особи, може бути прирівняне до нелюдського поведження. Так, у справі «Ireland v. United Kingdom» підозрюваних в тероризмі кілька годин тримали під вартою з застосуванням до них так званих «п'яти методів» допиту. Зокрема, їх змушували стояти, тримаючи руки і ноги нарізно, піднявши руки над головою, позбавляли їжі, сну, піддавали впливу шуму і змушували носити на голові чорний ковпак, що закриває обличчя. Суд постановив, що ці «п'ять методів»,

які застосовувалися в поєднанні і протягом тривалого часу, заподіяли цим особам сильні фізичні і психологічні страждання, а також викликали у них гострі порушення психіки в ході допитів [2].

Виходячи з практики ЄСПЛ, моральні страждання може зазнавати не лише особа, воля якої обмежується, а також і її родичі. Подібна позиція передбачає, що держава несе відповідальність не лише за особу, яка знаходиться від вартою або є зниклою, а й за її родичів, що пережили моральні страждання через цей факт. Так, у справі «Gongadze v. Ukraine» Суд констатував порушення ст. 3 Конвенції з боку правоохоронних органів відносно дружини (заявниці) зниклого журналіста Георгія Гонгадзе. Суд вказує, що чоловік заявниці зник у вересні 2000 р., а тільки у березні 2003 р. вона отримала обґрунтовану інформацію, що тіло, знайдене у 2000 р., належало її чоловікові. Державні органи відмовлялись надавати заявниці повний доступ до матеріалів справи на протязі п'яти років. Тільки у серні 2005 р. заявниця отримала доступ до усіх матеріалів справи. ЄСПЛ констатував, що манера, у якій представники влади спілкувались з заявницею та розглядали її клопотання, є прямим порушенням ст. 3, оскільки задавало родині зниклого моральних страждань, що прирівнюється до поведження, що принижує честь і гідність особи [10].

Отже, категорія «нелюдського або такого, що принижує гідність поведження» є багатогранною та проблемною категорією. Аналіз практики Європейського суду з прав людини вказує, що дана категорія включає заборону фізичного насилля, морального тиску на особу та її родичів, обов'язкове дотримання побутових норм тримання осіб під вартою та надання «адекватної» медичної допомоги закладах пенітенціарної системи. Недотримання з боку державних органів вищевказаного принципу не лише негативно впливає на імідж держави на міжнародній арені, а також завдає «удару» по державному бюджету у вигляді необхідності сплачувати мільйони гривень справедливою сатисфакції постраждалим.

Список використаної літератури

1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод : Міжнародний договір Ради Європи від 04.11.1950. URL: <https://rada.gov.ua> (дата звернення: 10.03.2020).
2. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ireland v. United Kingdom» від 18.01.1978 за заявою № 5310/71. URL: <https://www.echr.coe.int> (дата звернення: 10.03.2020).
3. Рішення Європейського суду з прав людини «Shuvalov v. Russia» від 12.04.2012 за заявою № 38047/04. URL: <https://www.echr.coe.int> (дата звернення: 10.03.2020).

4. Рішення Європейського суду з прав людини «Balogh v. Hungary» від 20.07.2004 за заявою № 47940/99. URL: <https://www.echr.coe.int> (дата звернення: 10.03.2020).
5. Рішення Європейського суду з прав людини «Dougoz v. Greece» від 03.03.2001 за заявою № 40907/98. URL: <https://www.echr.coe.int> (дата звернення: 10.03.2020).
6. Рішення Європейського суду з прав людини «Grishin v. Russia» від 24.07.2012 за заявою № 14807/08. URL: <https://www.echr.coe.int> (дата звернення: 11.03.2020).
7. Рішення Європейського суду з прав людини «Kozhokar v. Russia» від 16.12.2010 за заявою № 33099/08. URL: <https://www.echr.coe.int> (дата звернення: 11.03.2020).
8. Рішення Європейського суду з прав людини «Mikadze v. Russia» від 07.06.2007 за заявою № 52697/99. URL: <https://www.echr.coe.int> (дата звернення: 11.03.2020).
9. Рішення Європейського суду з прав людини «Preti v. United Kingdom» від 29.04.2002 за заявою № 2346/02. URL: <https://www.echr.coe.int> (дата звернення: 11.03.2020).
10. Рішення Європейського суду з прав людини «Gongadze v. Ukraine» від 08.11.2005 за заявою № 34056/02. URL: <https://www.echr.coe.int> (дата звернення: 11.03.2020).

О. С. Шулева

*студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: д.ю.н., проф. А. В. Смітюх

ПРАВОВИЙ СТАТУС БАЛАНСОУТРИМУВАЧА У КОНЦЕСІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Для України поняття «концесії» не є новим, чинний донедавна Закон «Про концесії» був ухвалений ще 1999 р., проте концесія як модель державно-приватного партнерства не набула за його чинності широкого поширення. Тому Верховна Рада України 03.10.2019 ухвалила Закон України «Про концесію» (далі – Закон) [1], покликаний удосконалити правове регулювання концесійної діяльності. Прийнятий закон передбачає чимало новацій, деякі з них стосуються і правового статусу балансоутримувача, висвітлення якого і складає предмет цієї роботи.

Закон закріплює визначення поняття «балансоутримувача», під яким розуміють державне, комунальне підприємство, установа, організація, господарське товариство, 100 відсотків акцій (часток) якого належать державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді або іншому господарському товариству, 100 відсотків акцій (часток) якого належать державі, на балансі або у власності якого перебуває майно, що є об'єктом

концесії [1, ст. 1]. При цьому відповідно до Закону об'єкт концесії може складатися з майна декількох балансоутримувачів.

Балансоутримувач об'єкта концесії обмежений у своїх правах з дня прийняття рішення про доцільність та недоцільність здійснення концесії. Так ч. 4 ст. 5 Закону закріплює заборону вчинювати без згоди концесієдавця дії, які впливатимуть на цілісність об'єкта концесії (списання основних засобів, що є об'єктом концесії; міни (обміну), іпотеки або застави майна, що є об'єктом концесії; передачі такого майна в управління/спільну діяльність та інші). Зазначені обмеження діють до завершення концесійного конкурсу та підписання концесійного договору або відміни чи визнання концесійного конкурсу таким, що не відбувся. Відповідальність за збереження цілісності об'єкта концесії та за шкоду, завдану такому об'єкту, несе керівник балансоутримувача [1, ст. 5].

Відповідно до п. 1 ст. 24 Закону, концесійний договір укладається концесієдавцем у письмовій формі з переможцем концесійного конкурсу та/або юридичною особою, створеною переможцем концесійного конкурсу для здійснення концесії, або юридичною особою за результатами проведення прямих переговорів, або створеною нею юридичною особою для здійснення концесії. Як наслідок концесіонер заміщує існуючого балансоутримувача і бере на себе всю відповідальність за здійснення інвестицій, експлуатацію і технічне обслуговування. Концесійним договором можуть бути передбачені платежі концесіонера на користь концесієдавця, у свою чергу, Закон закріплює можливість отримання балансоутримувача частини концесійного платежу.

Слід зазначити, що у концесіонера не виникає загального правонаступництва згідно за правами та зобов'язаннями підприємства, майно якого передається в концесію. Проте у виняткових випадках, за рішенням концесієдавця, умовами концесійного конкурсу може передбачатися повне або часткове правонаступництво концесіонера за правами та обов'язками балансоутримувача за договорами, судовими процесами, у тому числі в порядку міжнародного комерційного арбітражу, відкритими виконавчими провадженнями, ліцензіями, документами дозвільного характеру, а також за дебіторською та кредиторською заборгованістю балансоутримувача [2]. Інші необоротні матеріальні активи, оборотні матеріальні активи балансоутримувача можуть бути викуплені концесіонером на умовах, встановлених концесійним договором. Передача об'єкта концесії концесіонеру є підставою для припинення права господарського відання та/або оперативного управління

балансоутримувача на об'єкт концесії. При цьому, у разі передачі всього його майна у концесію, балансоутримувач може бути ліквідований[1, ст. 33].

Отже, для держави та органів місцевого самоврядування концесія є гарною можливістю зменшити державні витрати та зняти із себе обов'язок управління збитковим балансоутримувачем, і, водночас, зберегти право власності на об'єкт концесії. У свою чергу, для інвесторів прибутковим проектом може бути концесія майна балансоутримувача, який є природним монополістом і має гарантований ринок споживачів, а також значні обсяги реалізації послуг, що є значною перевагою порівняно з іншими об'єктами інвестування.

Список використаної літератури

1. Про концесію : Закон України від 03.10.2019 № 155-IX.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 30.03.2020).
2. Новікова І., Бойчук Т. Що змінилося після прийняття закону про концесії?
URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/derzhavnoprivatne-partnerstvo/shcho-zminilosya-pislya-priynuyattyu-zakonu-pro-koncesiyi.html> (дата звернення: 30.03.2020).

В. А. Ясенко

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: ст. викл. О. В. Нарожна

ПРОБЛЕМА ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ

Під зовнішнім виглядом зазвичай розуміють певну сукупність факторів образу певної людини, які бачить оточення. Так як відтворення інформації про зовнішність залежить від суб'єктивного сприйняття іншими особами, то слід звернутися й до психологічної літератури. У ній зазначається, що зовнішній вигляд розглядається як складна система психологічних характеристик особистості, засіб її самопрезентації, а процес сприйняття трактується як когнітивно-комунікативна подія [1, с. 167]. Тобто можна зробити висновок про залежність як зовнішнього вигляду, так і його сприйняття від ряду суб'єктивних факторів.

Розрізняють два види сприйняття образу людини: симультанне (синтетичне) і сукцесивне (аналітичне). У першому випадку людина сприймає об'єкт в цілому, миттєво без виділення окремих його елементів. Такий вид не

може бути використаний для впізнання, так як не забезпечує виділення сукупності ознак, які не повторюються в інших людей. При суцесивному сприйнятті загальний образ людини формується на основі виокремлення і диференціації окремих ознакзовнішності. Саме такий вид пізнання лежить в основі ототожнення з конкретною особою [2, с. 4].

Джерела отримання відомостей щодо зовнішності можна поділити на суб'єктивні та об'єктивні. Що стосується об'єктивних, то тут особливих складнощів не виникає, адже до них відносять фотознімки, кінокадри, відеозапис, крім того відображення елементів людини (зліпок сліду босої ноги, відбитки пальців тощо). До цих джерел деякі науковці додають ще й метод словесного портрету, що потребує деякого уточнення.

Словесний портрет – це методика систематизованого опису ознак зовнішності і функціональних особливостей людини з метою її ідентифікації [2, с. 4]. Вона може визнаватися об'єктивним джерелом отримання інформації лише за умови її проведення із додержанням усіх необхідних правил. Основні з них такі: оптимальна повнота опису; вживання єдиної спеціальної термінології; послідовність опису.

Ознаки зовнішнього вигляду людини ділять на дві основні групи: власні і супутні, при цьому власні ознаки зовнішності невід'ємно належать конкретній людині (вік, стать, раса і т.д.), а супутні тільки додатково характеризують його зовнішній вигляд (зовнішнє оформлення особи: одяг, прикраси і т.д.). Також зазначають наступні групи ознак зовнішності: загальні – найбільш помітні; приватні – це деталі загальних ознак; постійні – притаманні людині від дня народження і протягом всього його життя; тимчасові – можуть виникати і зникати (волосяний покрив, бородавки, зуби та ін.); необхідні – обов'язково притаманні людям певної групи (волосяний покрив на обличчі у чоловіків); випадкові – не обов'язково присутні у конкретної людини (родимі плями, горбки на шкірі); природні – притаманні людині від народження або з'являються з віком (зморшки та ін.); штучні – з'являються в результаті свідомого чи мимовільного зміни людиною своєї зовнішності; патологічні – викликані внаслідок захворювання.

Сприйняття зовнішнього вигляду може бути довготривалим, неодноразовим, в тому числі при сприятливих для запам'ятовування умовах (спільне проживання, робота та ін.) або короткочасними (при скоєнні злочину) [3, с. 347–353].

При фіксації уявного образу однією з основних проблем є найбільш повне перенесення уявного образу на матеріальні об'єкти відображення. У сучасній

практиці застосовуються такі найбільш часто використовувані способи деталізації уявного образу: реконструкція особи за черепом, словесний портрет, суб'єктивний портрет та інші. Дані методи є не тільки способами фіксації уявного образу, але і часто можуть бути способами відновлення уявного образу [4, с. 50].

Таким чином, запам'ятовування зовнішності людини, як сукупності певних факторів, залежить від об'єктивних та суб'єктивних причин. При чому останні створюють певні труднощі при відтворення інформації, однак теоретичні та практичні напрацювання дозволяють долати ці перешкоди.

Список використаної літератури

1. Рягузова Е. В. Социокультурная обусловленность восприятия внешности незнакомого другого. *Акмеология образования. Психология развития*. 2015. Вып. 2(14). С. 166–169.
2. Топорков А. А. Словесный портрет : практическое пособие. Москва, 2015. 112 с.
3. Криминалистика : Учебник для вузов. Под ред. Р. С. Белкина. Москва, 2001. 990 с.
4. Захарова Л. Мысленный образ и его использование в уголовном судопроизводстве. *Вестник Московского университета МВД России*. 2019. Вып. 1. С. 48–51.

М. М. Ячменська

*студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: д.ю.н., проф. А. В. Смітюх

НОВЕЛИ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО КОНЦЕСІЮ» ЩОДО ПЛАТЕЖІВ ЗА КОНЦЕСІЙНИМИ ДОГОВОРАМИ

Проекти державно-приватного партнерства є одним із способів розбудови національної інфраструктури. Така форма взаємодії держави та приватних інвесторів сприяє зменшенню навантаження на державний бюджет, покращує якість публічних послуг для суспільства та підвищує ефективність управління об'єктами державної та комунальної власності шляхом залучення інвестиційних ресурсів приватного партнера. Зокрема, досвід економічно розвинутих країн свідчить про ефективність державно-приватного партнерства для реалізації масштабних проектів в різних секторах економіки. Так, згідно статистичних даних European PPP Expertise Centre 2018 р. в Європі у проекти державно-приватного партнерства було залучено понад 14,6 млрд. євро [1].

Правове регулювання концесійної діяльності в Україні було представлено Законом України «Про концесії» 1999 р. [2], але цей Закон не відповідав вимогам часу. Зокрема, як стверджують у Проектному офісі з розвитку ДПП SPILNO при Міністерстві інфраструктури України, основними причинами низького залучення приватного капіталу є нестабільна економічна та політична ситуація, високий рівень інфляції, складність ведення бізнесу, неефективна взаємодія між державними та місцевими органами влади, низька купівельна спроможність населення, швидка зміна державної політики, відсутність досвіду та кваліфікованих спеціалістів у реалізації державно-приватних проектів, відсутність законодавчої стабільності та недосконалість, застарілість законодавства у сфері концесії [3].

Тому удосконалення правового регулювання концесійної діяльності та консолідації галузевого концесійного законодавства стало нагальною вимогою часу. У зв'язку з цим 03.10.2019 був прийнятий Закон України «Про концесію» [4]. Як зазначається в пояснювальній записці до закону: «В Україні жодного масштабного проекту на умовах концесії не було реалізовано, що значною мірою зумовлено недосконалістю, застарілістю та неузгодженістю законодавства в сфері застосування концесії та державно-приватного партнерства» [5].

У тому, що стосується фінансових умов реалізації проектів, що здійснюються на умовах концесії, треба звернути увагу на наступне.

Це, перш за все, види платежів за концесійними договорами, встановлені ст. 34 Закону України. Крім обов'язкової умови щодо платежів за суспільно значущі послуги, які концесіонер отримує від користувачів (споживачів) таких послуг, концесійним договором можуть бути передбачені платежі концесіонера на користь концесієдавця та/або платежі концесієдавця на користь концесіонера.

Закон України «Про концесії» 1999 р. не передбачав можливості здійснення платежів концесієдавцем на користь концесіонера [2].

Такі платежі за новим Законом можливі у випадку, якщо концесіонер не може отримати повне відшкодування здійснених ним інвестицій за рахунок користувачів (споживачів) послуг. Фактично це означає, що концесієдавець прийматиме на себе ризики підприємницької діяльності концесіонера. Така новела є, як мінімум, суперечливою.

Натомість платежі концесіонера на користь концесієдавця можуть включати концесійні платежі та/або одноразову фіксовану плату, визначену концесійним договором з урахуванням положень цієї статті. Таким чином,

новий закон закріплює можливість внесення концесіонером одноразового фіксованого платежу замість регулярних концесійних платежів (відповідно до п. 9 ст. 1 Закону України «Про концесію» концесійний платіж – це періодичний платіж, що здійснюється концесіонером відповідно до умов концесійного договору).

Якщо такі платежі все ж таки передбачаються концесійним договором, то вони можуть визначатися: як частка (у відсотках) отриманого концесіонером чистого доходу від провадження концесійної діяльності; як частка (у відсотках) вартості наданого об'єкта концесії, визначеної за результатами його ринкової оцінки; як фіксований платіж, що може залежати від обсягів товарів, робіт чи послуг, які надаються концесіонером; в іншій формі, що відповідає законодавству України. Також концесійний платіж може визначатися шляхом поєднання різних підходів до його розрахунку [4].

Таким чином, новий Закон України розвинув підходи, що були вперше закріплені Постановою Кабінету Міністрів України від 04.02.2016 № 130 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 12.04.2000 № 639» [6], і які, на думку прес-служби Мінекономрозвитку втілюють перехід від радянської фондівдачі до ринкових формул розрахунків у залежності від доходу або вартості ринкових активів, оскільки саме такі підходи використовуються в розвинутих країнах світу» [7].

Відтепер спосіб розрахунку різниться в залежності від виду концесійного проекту: концесія на управління майном та/або добудови об'єкта незавершеного будівництва (brown-field проекти) та концесія на створення (будівництво) нових об'єктів (green-field проекти) з декількома опціями для brown-field проекту.

Нова метода критикувалась деякими науковцями, зокрема О. В. Цімошинська вказує на такі недоліки: відсутність обмежень щодо мінімального розміру концесійного платежу, встановлення концесійного платежу перед визначенням переможця конкурсу, що суперечить міжнародній практиці, невизначеності на законодавчому рівні періодичності проведення експертної оцінки об'єкта концесії (строк концесійного договору має становити не менше п'яти років та не більше 50 р., а, отже, стан, вартість майна протягом такого значного проміжку часу істотно змінюється), відсутності стимулів концесіонерів до збільшення доходів [8].

Як було зазначено вище, новий Закон запроваджує, окрім концесійних платежів, ще один вид платежу концесіонера на користь концесієдавця – одноразова фіксована плата. Як зазначається в законі така плата

встановлюється «з метою повного або часткового виконання зобов'язань балансоутримувача, для отримання додаткових надходжень до державного та/або місцевого бюджетів, для покриття витрат на підготовку проекту, що здійснюється на умовах концесії». Крім того, що такий платіж може виявитися єдиним платежем, що його концесіонер сплачуватиме концесієдавцю, викликає стурбованість відсутність будь-якого алгоритму щодо механізму формування одноразової фіксованої плати, що може стати передумовою для зловживань.

Теж саме стосується і плати за експлуатаційну готовність. В ст. 35 Закону України «Про концесію» перелічені види державної підтримки, одним із них є плата за експлуатаційну готовність. Для приватного інвестора, який бере участь у довгостроковому концесійному проекті, державна підтримка є важливою умовою концесійного договору, оскільки саме на концесіонері лежить переважна частина ризику попиту/пропозиції. Однак, ні в законі, ні на рівні підзаконних нормативних актів не встановлені правила, рекомендації формування розміру плати за готовність, тому це знов ж таки може призвести до корупційних ризиків.

Таким чином, новели Закону України «Про концесію» щодо платежів за концесійними договорами видаються такими, що потребують удосконалення.

Список використаної літератури

1. Максимчук К. Що стоїть на заваді концесіонерам? URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/derzhavnoprivatne-partnerstvo/shcho-stoyit-na-zavadi-koncesioneram.html> (дата звернення: 07.04.2020).
2. Про концесії : Закон України від 16.07.1999 № 997-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 41. Ст. 372.
3. Звіт проектного офісу з розвитку державно-приватного партнерства SPILNO. URL: https://www.slideshare.net/Easy_Business/spilno (дата звернення: 07.04.2020).
4. Про концесію : Закон України від 03.10.2019 № 155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20> (дата звернення: 07.04.2020).
5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про концесію» від 10.09.2019 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66278 (дата звернення: 07.04.2020).
6. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 12.04.2000 № 639 : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.02.2016 № 130. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/130-2016-p> (дата звернення: 07.04.2020).
7. Уряд затвердив ринкову методіку розрахунку платежів за концесію. URL: <http://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=2cd8fed3-2a7d-4ac7-bb05-56c5d7659c7d&title=UriadZatverdivRinkovuMetodikuRozrakhunkuPlatezhivZaKontsesiiu> (дата звернення: 07.04.2020).
8. Цімошинська О. В. Методика розрахунку концесійних платежів за brown-field та green-field проектами концесії автодоріг за ціннісно-орієнтованим підходом. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2018/20.pdf (дата звернення: 07.04.2020).

Секція 2

ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

R. D. Baron

*IV-th year student, Economics and Law Faculty, Odessa Mechnikov National University
specialty «Management»*

Supervisor: Ph.D., Assoc. Prof. K. O. Lytvynenko

MODERN TOOLS FOR MANAGING ONLINE BUSINESS REPUTATION

In 2020, Internet penetration in Ukraine exceeded 71%, which means that 23 million Ukrainians regularly use the Internet. At the same time, the most popular site in the world and in Ukraine remains the site of the Google search engine, with an audience reach of 22 million Ukrainians. Almost every Internet user does not search for information in the library, as 30 years ago, but in Google. And how you or your company is represented in the search results determines the perception and attitude to your personality, company or brand. This determines the urgency of the research problem. The purpose of this work is to find out what importance SERM plays in the activities of a large company and how it can help build a business reputation on the network [1, p. 14].

Search Engine Reputation Management or SERM – a term that refers to a series of systematic activities that allow you to create, protect and maintain the reputation of a brand, company or individual online.

In the Ukrainian market, reputational management has been in its infancy and has recently been perceived as an anti-crisis measure in competition. But those companies that have managed to realize in time that SERM is a long-term and very effective marketing strategy, today are significantly ahead of their competitors.

To understand the value of public opinion about your brand, it is enough to refer to public statistics – more than 60% of users read manufacturer reviews before buying a product, and more than 80% refuse an order, finding the majority of negative reviews [2, p. 26]. This fact is more than enough to seriously and permanently take care of building a brand reputation for the sake of growing sales and expanding the audience of loyal customers.

In 2011–2012, the first Ukrainian agency dealing with reputation management in the SERM network drew attention to the topic of reputation management on the Internet, publishing the results of a series of its own studies. The agency analyzed the online reputation of Ukrainian banks and popular politicians.

The analysis results were published in the anti-rating format «AntiTOP-20 banks of Ukraine» and «AntiTOP-20 politicians of Ukraine». The methodology for compiling anti-ratings was based on an analysis of search engine results. Among the factors influencing the assessment: the frequency of reputational queries, the tonality of the results in Google's issuance, the position and CTR of the material in the search. From this moment in Ukraine there was such a direction of management as managing business reputation in the network.

Let's look at how SERM works with the example of a network of medical clinics. The agency's employees regularly monitor search results on the request of «clinic [name] + reviews». Checking each site for reviews and comments is long enough, it is much more appropriate to use automatic programs to work. For example, «Youscan» service [3] daily analyzes search results and generates a heat map of a brand's reputation environment. At the same time, representatives of the agency ensure that negative publications about the problem already solved are removed. The reputation of the network of clinics on the Internet is getting positive [4, p. 386].

The delicacy of SERM tasks and the need to maintain a high level of confidentiality result in agencies not disclosing customer names. The practice is adopted when a non-disclosure agreement is signed between clients and contractors. Because of this, it is impossible to understand the level of competence of an agency from the outside. Accordingly, another specific feature of SERM is that the most popular channel for attracting clients of SERM services is «sundial» or recommendations, not the Internet [5, p. 60].

To sum up, the key task of reputation management is to displace «negative» brand information from the top of search results. An effective solution is to publish significant volumes of «positive» about the company and promote it in search engines.

From these facts, one may conclude that SERM guarantees huge benefits for the brand, as a positive image and reputation enhancement are the most valuable intangible asset. For large companies, it makes sense to set up a dedicated department (or hire specialists) to track and respond promptly to any brand or product references.

References

1. Авдеев С. А. Формирование и оценка репутации компании. *Корреспондент*. 2018. № 3. С. 14–17.
2. Кузин А. В. Проблемы и перспективы развития репутации компании. *Экономист*. 2018. № 1. С. 25–28.

3. AI-powered Social Media Listening. *Youscan*. URL: <https://youscan.io/> (дата звернення: 13.04.2020).
4. Wilde E., Pautasso C. REST: From Research to Practice. New Yourk : Springer Science & Business Media. 2019. 540 p.
5. Прохоров Н., Сидорин Д. Управление репутацией в интернете. Москва : Издательский дом «Синергия», 2017. 160 с.

E. P. Bielienskaia

*IV year student, Economics and Law Faculty, Odessa Mechnikov National University
specialty «Management»*

Scientific adviser: Ph.D., Assoc. Prof. K. O. Lytvynenko

THE ROLE OF BRANDS IN THE MODERN WORLD

It is common knowledge, that brands play an essential role in our daily routine. Power brands like McDonald's, Apple, Manchester United, Google and even Harry Potter became an important part of cultural globalization. Nowadays, competitors can copycat products easily, but successful brand is always unique. That is why, it is considered that a popular brand is the most valuable asset, a company owns.

The objectives of this study are to find out the reasons, why companies have to develop their brands, to analyze top 10 rankings of the world's best brands, countries and sectors, where they are presented, and to learn how to evaluate a brand.

A brand is a name, term, design, symbol or any other feature that identifies one seller's good or service as distinct from those of other sellers [1].

There are three main reasons, why branding really matters. First of all, a brand defines your company's values and sets expectations for your audience [2]. It means that brand shows, which social, environmental and other values a company shares with consumers.

Secondly, strong branding builds trust and authentic connections with customers [2]. Multiple strong brands usually have a long history of their origin and development. In addition, they stick to principles of transparency and trust that causes customers' loyalty towards products.

Thirdly, branding creates value and memorability. It's the cumulative effect of the previous points [2]. Everything a company does to build brand's identity serves to add value to it. However, it is possible, when people remember your brand and associate it with a particular product.

The one of famous ways to evaluate brands is called «Young and Rubicam brand asset valuator». It has four different measures: differentiation, relevance, esteem, knowledge.

Differentiation is the ability for a brand to stand apart from its competitors. Thus, brand should be as unique as it's possible [3, p. 135]. Relevance answers the question, how appropriate the brand is to consumers today. Esteem defines the reputation of the brand among customers. Knowledge is the extent of the consumers' awareness of the brand and understanding of its identity [3, p. 136]. Differentiation and relevance together give the brands strength: an indicator of their potential. Brand Stature is the combination of esteem and knowledge that indicates brand status and the consumers' response to a brand. It is used as the strategic indicator.

According to the statistics, based on the list of Top 10 best global brands set up by Interbrand, the most powerful brands in the world are represented by sectors such as beverages, tobacco, car industry, technology, restaurants, media, business and telecommunications, retail services [4, p. 37].

Successful brands in the field of technology include the following: Microsoft, Intel, Nokia, Google, Apple, Samsung, and Facebook. Popular brands in the field of car industry were Ford, Mercedes-Benz and Toyota. It is interesting, that none of these brands could stay permanently among the Top 10.

Coca-cola was representing the sector of beverages for 19 years. IBM (Business services sector) was in the list of the strongest brands 18 times, and McDonald's (fast food services) – 17 times.

The Disney (media sector) has managed to rank in the Top 10 for 12 times. Marlboro represented the tobacco market four times.

Amazon achieved outstanding results in the retail services market. During the analyzed period, it was among the Top 10 world brands for 4 times [4, p. 38].

The data shows, that such countries as The United States of America, South – Korea, Finland, Germany, Japan were able to create the most powerful brands in the world. However, the United States of America has been able to design brands and launch products on the international market. Most of these brands have gained worldwide fame. By the way, other countries have not achieved success in having more than one product/service in the list of the Top 10 most valuable brands in the world. The technology and automotive sectors demonstrate the variety of brands, in contrast to other fields.

Conclusions: Companies try to build powerful brands, because they want to establish a strong connection with their consumers to form long-term relationship with them. For the brand's evaluation, firms employ «Young and Rubicam brand

asset valuator» that helps to indicate brand's potential and strategy. Over the last 19 years, the United States of America was able to produce the most successful brands.

References

1. Brand definition. *Common Language Marketing Dictionary*: website. URL: <https://marketing-dictionary.org/b/brand/> (дата звернення: 07.04.2020).
2. Messick M. Reasons Why Branding (Really) Matters in the Modern Business World. *Zoominfo*: website. URL: <https://blog.zoominfo.com/b2b-branding/> (дата звернення: 07.04.2020).
3. Sasikala D. Brand Asset Valuator – Measuring Brand Value. *International Journal of Social Science & Interdisciplinary Research*. 2013. Vol 2 (6). P. 133-138.
4. Kulcsár E. Analysing The Sectors and Countries of Origin for The Top Ranking Brands. Are There Any Common Patterns. *Management & Marketing*. 2019. Vol. XVII. P. 35-53.

А. В. Березюк

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Менеджмент»*

Науковий керівний: к.е.н., доц. К. О. Литвиненко

ІЄРАРХІЯ БІЗНЕС-ПОТРЕБ КОМПАНІЇ НА ОСНОВІ ПІРАМІДИ А. МАСЛОУ

Теорія ієрархії потреб, розроблена А. Маслоу, відіграла важливу роль для розуміння того, що лежить в основі прагнень і дій людей. Згідно цієї теорії, потреби людини можна згрупувати у 5 категорій, які ієрархічно розташовані одна щодо одної. Таким чином, людина не може перейти до потреб вищого рівня, доки потребує більш примітивних фізіологічних речей.

В останні часи є певна тенденція до персоніфікування компаній. Так компаніям схильні надавати такі гуманістичні цінності, як усвідомленість, відповідальність, довіра та ін. І згідно з тим, що компаніям притаманне певне прагнення вижити і досягти успіху, можна припустити, що подібна ієрархія потреб може бути застосована і до бізнесу.

Так, ієрархія бізнес-потреб ставить в основу мотиви компаній, тобто пояснює, до чого вони прагнуть. Застосування даної теорії дасть змогу визначити, які потреби для бізнесу є пріоритетними, а які напрямки є незначними в даний період.

При адаптуванні цієї теорії для бізнесу, для компанії застосовується схожа схема, коли всі потреби бізнесу необхідно розподілити на 5 груп, що розташовані ієрархічно.

Так, першими в піраміді бізнес-потреб є потреби виживання. Багато з цих потреб бізнесу є елементарними. Для бізнесу потрібні кошти, власні або позикові. Компанія має пропонувати певний товар чи послугу, і відповідно для цього бізнесу необхідні певні ресурси (матеріальні та людські), певне виробниче приміщення. Також у компанії мають бути клієнти, які готові платити за певний товар чи послугу.

Наступними йдуть потреби безпеки, які пов'язані з досягненням певної стабільності. Так, в бізнесі має бути покрита точка беззбитковості, і навіть має бути досягнутий певний коефіцієнт безпеки (запас фінансової міцності) підприємства. На цьому етапі, бізнес прагне швидко зростати, і продажі стають ще більш важливими. Також, на цьому етапі стає важливим створення ціннісної пропозиції для клієнта, та можлива сегментація клієнтів.

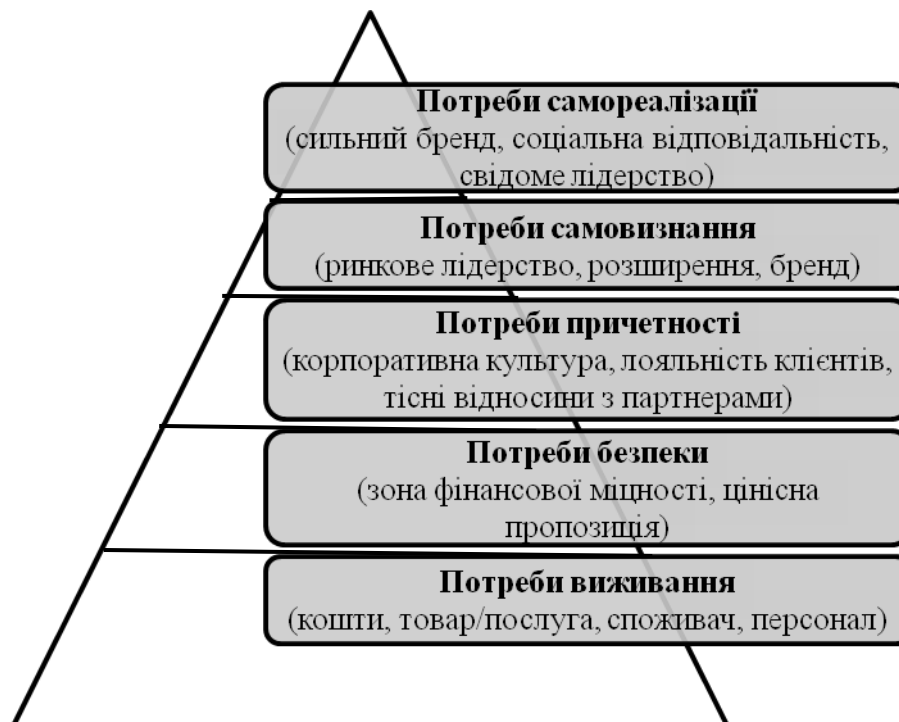
До третього рівня відносяться потреби належності і причетності, тобто потреби в певних стійких взаємовідносинах. Найголовніше, на чому компанії зосереджуються, є вдосконалення взаємовідносин з клієнтами. Також на цьому етапі має формуватись лояльність клієнтів. Важливою потребою є формування стійких відносини з постачальниками та партнерами. І не менш важливою є взаємодія з співробітниками, так на цьому етапі має бути сформована певна корпоративна культура. Компанія має будувати довгі взаємовідносини з ефективними людьми.

Четвертою групою потреб є потреби визнання. Саме в цей момент підприємства починають зосереджуватись на тому, щоб стати лідерами на своєму ринку. Великого значення набуває розроблення стійких конкурентних переваг. Також, часто компанії починають розвивати нові рівні амбіцій, вони можуть диверсифікуватися, розширюватись географічно та ін. Саме в цей період компанії починають переосмислювати суть свого існування і починають формувати бренд.

У ієрархії бізнес-потреб самореалізація відноситься до вищої мети для бізнесу, часто більш значною, ніж початкова причина створення компанії. Цей етап тісно пов'язаний з формуванням саме сильного бренду, коли компанія замислюється над тим, як зробити життя людей краще. На цьому етапі значна увага приділяється соціальній відповідальності бізнесу та свідомому лідерству.

Важливо зазначити, що виникнення потреб не є раптовим, навпаки цей процес є поступовим. Так, наприклад, якщо потреба А задоволена тільки на 10%, то потреба В може не виявлятися зовсім. Однак, якщо потреба А задоволена на 25%, то потреба В «пробуджується» на 5%, а коли потреба А

задоволена на 75%, потреба В може виявити себе на всі 50% [1, с. 74]. Піраміда бізнес-потреб представлена на рис. 1.

Рис. 1. Піраміда бізнес-потреб компанії

Джерело: складено автором на основі [2], [3].

В умовах нестабільності та кризи застосування даної ієрархії потреб дозволить оптимізувати бюджет компанії завдяки визначенню певних напрямків, що грають на даному етапі меншу роль у вашому успіху.

На практиці небагато підприємств задовольняють навіть частку вищезазначених потреб. Це пов'язано з тим, що більшість підприємств просто не розуміють потреб у розвитку, або не розуміють, що саме потрібно розвивати.

Однак, крім оптимізації бюджету, піраміда може слугувати і певним помічником у формуванні цілей організації. Так, моніторинг положення компанії згідно піраміди бізнес-потреб дозволить формувати нові цілі, досягнення яких на даному етапі розвитку компанії приведе до росту.

Не від кожної компанії слід очікувати соціальної відповідальності, особливо коли вони ледве тримаються на плаву. Але ті компанії, які досягли успіху, займають певну лідерську позицію, мають тісні взаємини з клієнтами і партнерами, не мають виправдання.

Список використаної літератури

1. Маслоу А. Мотивация и личность / пер. с англ. Т. Гутман, Н. Мухина. Санкт-Петербург : Питер, 2016. 400 с.
2. Introducing the Business-To-Business Hierarchy of Needs. *The B2B Market Research Company*: веб-сайт. URL: <https://is.gd/ciecPn> (дата звернення: 13.04.2020).
3. Рогач С. М. Економіка і підприємництво, менеджмент. Київ : Компринт, 2015. 714 с.

А. В. Бондар

студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: к.е.н., доц. І. П. Скороход

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВИХ БІРЖ УКРАЇНИ

Фондовий ринок є невід'ємним та важливим елементом фінансової системи сучасної ринкової економіки. Тому, становлення ефективного та дієвого фондового ринку є важливим етапом у розвитку кожної держави. Фондовий ринок опосередковує кредитні відносини і відносини спільного володіння за допомогою цінних паперів.

Фондова біржа – це основний елемент фондового ринку. Фондові біржі відіграють вирішальну роль при формуванні основних ринкових цін та курсів [1, с. 11–12].

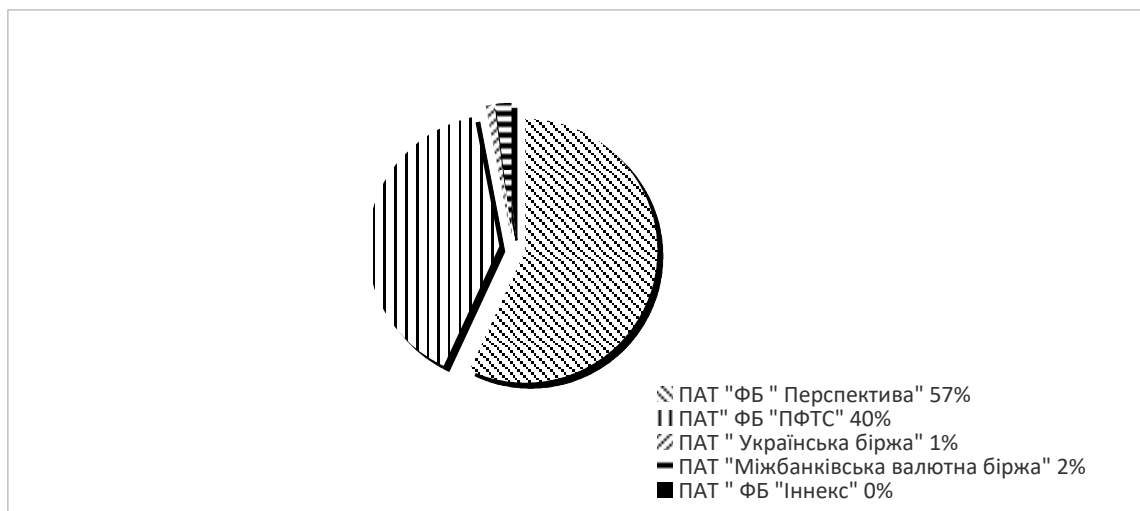
На фондовій біржі обертаються такі цінні папери, як акції та облігації. Цінні папери, які пройшли процедуру допуску до квотування і дозволені для купівлі-продажу реалізуються на ринку або партіями на певну суму або за видами.

Найбільшими біржами у світі є Нью-Йоркська, Лондонська і Токійська. На них обертається близько 75% всього фондового капіталу світу. В Україні, щоб створити фондову біржу необхідно щонайменше 20 засновників. Для функціонування біржа повина отримати ліцензію НКЦПФР.

Реєстр всіх бірж України міститься у Реєстрі ліцензованих учасників фондового ринку, що ведеться НКЦПФР. Наразі в Україні функціонують лише 6 фондових бірж: АТ «Українська біржа» (м. Київ), ПрАТ «Фондова біржа «Перспектива» (м. Дніпро), ПрАТ «Українська міжбанківська валютна біржа» (м. Київ), ПАТ «Фондова біржа ПФТС» (м. Київ), ПрАТ «Фондова біржа «Іннекс» (м. Київ), ПрАТ «Українська фондова біржа» [2].

Найбільшим учасником фондової біржі України є ФБ «Перспектива» та ФБ «ПФТС» (рис. 1)

Рис. 1. Фондові біржі за обсягом торгів в 2018 році.

В основними організаторами торгів цінними паперами в Україні були: ПАТ «Фондова біржа «Перспектива»»; ПАТ «Фондова біржа ПФТС»»; ПАТ «Українська біржа» (табл. 1) [3].

Табл. 1. Обсяг біржових контрактів на організаторах торгівлі протягом січня 2020 р., млн. грн.

Організатор торгівлі	Акції	Облігації підприємств	Державні облігації України	Усього
ПФТС	2,74	196,36	5 605,44	5 804,54
Перспектива	0,00	0,53	16 204,44	16 205,43
УБ	9,84	3,59	9,41	23,13
УФБ	0,00	0,00	0,00	0,00
Усього	12,57	200,48	21 819,28	22 033,10

Найбільшим організатором торгів цінних паперів і основним джерелом інформації по фондовому ринку була і залишається Фондова біржа Перспектива. Ця біржа функціонує з 1997 р. і технологічно складається з «Ринку котировок», «Ринку заявок», РЕПО. А в 2018 р. індекс фондового ринку України (ПФТС) злетів на 80% і став найбільш успішним за своїми показниками в світі.

Незважаючи на хороші показники, в Україні існує низька проблем, які заважають розвитку фондових бірж. Через незначний обсяг операцій на біржовому ринку інвестори не можуть здійснювати операції з активами за

ринковими цінами через відсутність або недостатній обсяг попиту та пропозиції на них. Це в свою робить ціну на акції недостовірним індикатором успішності та перспектив розвитку підприємств, акції яких продаються. Як наслідок, значна недооцінка більшості біржових активів, низький рівень капіталізації фондового ринку [4].

Нормативна база, що регулює біржову діяльність в Україні, все ще перебуває на стадії становлення. Значна кількість нормативних актів не відповідають міжнародним стандартам і потребують подальшого розвитку. Особливо це актуально з позиції прозорості ринку та організації вільного доступу до біржової інформації. Недосконалість податкового стимулювання. Відсутність пільг для інвесторів, подвійне оподаткування дивідендів, оподаткування інвестиційних доходів, плата за реєстрацію цінних паперів, ліцензійні платежі тощо стримують розвиток фондового ринку України [5].

Сама інформація щодо біржової діяльності України є дуже обмеженою з позицій актуальності, повноти, доступності. Є питання й щодо її достовірності. Крім того, на ринку присутні дуже незначні обсяги біржової аналітики та іншого інформаційного фону.

Фондовий ринок не розглядається домогосподарствами як інструмент розміщення заощаджень, у тому числі і через низький рівень інформованості населення щодо біржової діяльності.

Обмежена кількість інвестиційних компаній і брокерів, аналітичних та консалтингових компаній перешкоджають формуванню адекватного ринку праці біржових професіоналів.

Вирішити вищезазначені проблеми можливо за умови адекватного державного регулювання, результатом якого повинен стати розвиток біржової культури в країні, переорієнтація підприємств з ринку банківських продуктів на залучення фінансових ресурсів на фондовому ринку, залучення іноземних інституційних інвесторів, розширення асортименту біржових інструментів, розвиток нових технологій біржової торгівлі тощо.

Без становлення ефективного біржового ринку цінних паперів в Україні, розраховувати на стрімкий економічний розвиток не варто. Внутрішніх ресурсів для економічного розвитку наразі недостатньо, а для іноземних інвесторів діяльність фондових бірж є своєрідним (інтегрованим, консолідованим) показником якості економічних трансформацій.

Список використаної літератури

1. Клименко В. В., Акімова Л. М., Докієнко Л. М. Фінансовий ринок : посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 358 с.
2. Реєстр ліцензованих учасників фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/register/litsenzuvannia-ta-reestratsiia/stock-exchanges/> (дата звернення: 07.04.2020).
3. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня 2020 року. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (дата звернення: 07.04.2020).
4. Шапран В. Украинский фондовый рынок: провал стратегии развития? URL: <http://ubr.ua/finances/stockmarket/ukrainskii-fondovyi-rynok-proval-strategii-gazvitiia-170076> (дата звернення: 07.04.2020).
5. Веселовська О. Є. Проблеми розвитку фондового ринку в Україні та шляхи їх подолання. URL: http://www.confcontact.com/20121221/5_veselovska.htm (дата звернення: 07.04.2020).

М. С. Вашковская

студ. II курса экономико-правового факультета ОНУ имени И.И.Мечникова

специальность «Менеджмент»

Научный руководитель: ст. преп. А. В. Жмай

НЕДОСТАТКИ SHARING ECONOMY В УСЛОВИЯХ «ИДЕАЛЬНОГО ШТОРМА» В VUCA-МИРЕ

Долгое время наш мир был устойчивым и предсказуемым SPOD-миром, в котором экономические субъекты действовали согласно проверенным и надёжным стратегиям. Не так давно на смену ему пришёл VUCA-мир, полный неопределенности, изменчивости и неоднозначности. Теперь все – от простых рабочих до мировых корпораций – должны быть гибкими к изменениям. Умение быстро приспосабливаться, «ловить волну» стало крайне необходимым для всех субъектов экономики. Появляется всё больше переменных, влияющих на их деятельность. И предсказать это влияние становится всё сложнее [1].

Также тесная взаимосвязь экономик разных стран приводит к более глобальным последствиям, если одна из них переживает изменения, будь то подъём или кризис. Это усиливает негативный эффект «идеального шторма» – ситуации, в которой несколько негативных факторов приносят суммарно больший вред, нежели по отдельности. Так, пандемия, начавшаяся в Китае, привела к уменьшению мировой торговли, значительным убыткам офлайн-бизнеса, стала толчком к падению цен на нефть и сопутствующим проблемам в разных сферах.

В таких условиях как никогда становятся заметны недостатки экономических моделей, в том числе и sharing economy. Стоит отметить, что экономика совместного потребления является актуальной в современном мире и имеет ряд преимуществ, но, как и любая другая модель, имеет изъяны.

Во-первых, совместное использование автомобилей, квартир, предметов быта с большим количеством незнакомых людей повышает риск распространения инфекций. Кроме того, сложно обеспечить должный контроль за соблюдением правил дезинфекции. Большие компании, такие как Airbnb, просто физически не в состоянии полностью проконтролировать всех хозяев, сдающих помещения. Из-за последних событий в Airbnb разработали памятку по уборке помещений на время пандемии коронавируса [2]. Но нет стопроцентной гарантии того, что данные рекомендации будут добросовестно выполнены всеми хозяевами. Что касается маленьких и малоизвестных компаний (чьи услуги выбирают из-за их низкой стоимости, а не хорошей репутации), либо отдельных людей, сдающих своё имущество в аренду, здесь соблюдение правил гигиены вызывает ещё большее сомнение.

Второй недостаток – увеличение риска упадка компаний, придерживающихся концепции совместного потребления, даже после затихания «идеального шторма». Sharing economy строится на доверии, и потребители доверяют таким компаниям, как Blablacar и Airbnb. Они знают о возможных рисках, но всё равно продолжают ездить с малознакомыми людьми и прибегать к краткосрочной аренде жилья.

В условиях «идеального шторма» эти риски становятся более явными, что снижает уровень доверия потребителей, которые впоследствии будут отдавать предпочтение традиционным моделям. Ситуация с пандемией хорошо демонстрирует эту проблему. Вопросам гигиены и дезинфекции стали уделять большое внимание, и теперь преимущества отелей перед хостелами стали более очевидными. Учёные считают, что даже когда туристическая индустрия возродится, люди будут менее склонны бронировать Airbnb из-за проблем с чистотой [3].

Ещё один недостаток sharing economy – усиление взаимосвязи между экономическими субъектами. Сегодня в логистике широко распространена тенденция, когда совместное использование складов и фургонов дистрибьюторами позволяет значительно снизить логистические расходы, следовательно, и цены на продукцию. Но при возникновении «идеального шторма» звенья хорошо налаженной цепочки подвергаются негативному воздействию целого ряда факторов: снижение потребительского спроса или

резкое его повышение, сокращение инвестиционных программ и неблагоприятные экономические условия в целом. Выход из строя одного звена сильно сказывается на других ввиду их взаимозависимости. Соответственно, экономические субъекты, которые могли бы пережить «идеальный шторм» с меньшими потерями, подвергаются ещё большему риску.

Sharing economy – очень подходящая модель для динамичного VUCA-мира, она открывает такие возможности для экономических субъектов, которые недоступны им в традиционных моделях. Но в ситуации «идеального шторма» её недостатки, которые гораздо слабее проявляются в нормальных условиях, могут нанести значительный вред как потребителям, так и компаниям.

Список использованной литературы

1. Мир VUCA и подходы выживания в нём. URL: <http://becmology.ru/blog/management/vuca.htm> (дата обращения: 10.04.2020).
2. Правила уборки во время пандемии. URL: <https://www.airbnb.ru/resources/hosting-homes/a/cleaning-guidelines-to-help-prevent-the-spread-of-covid-19-163> (дата обращения 10.04.2020).
3. Can Airbnb survive coronavirus? URL: <https://www.citylab.com/life/2020/04/coronavirus-safe-travel-airbnb-rental-business-host-bailout/608917/> (дата обращения: 10.04.2020).

А. О. Войцеховська

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Економіка»*

Науковий керівник: к.е.н., доц. Т. В. Матюк

СТАЛИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК ОСНОВА ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

В науковій літературі спостерігаються різні підходи до визначення поняття «соціально-економічний розвиток». Якщо узагальнити всю викладену в ній інформацію, то в загальному сенсі соціально-економічний розвиток можна визначити як процес структурної перебудови економіки, що призводить до більш досконалого стану економічних, духовних, політичних і соціальних процесів, які протікають в суспільстві.

Що ж стосується сталого розвитку, то необхідно зазначити, що нинішнє трактування основних положень концепції сталого розвитку – це науковий синтез багатьох теоретичних положень, які несуть у собі значне історичне підґрунтя. Слід приділити увагу тому, що самі концептуальні положення теорії

ґрунтуються на врахуванні базових принципів не тільки економічної науки, але й багатьох галузей суспільствознавства.

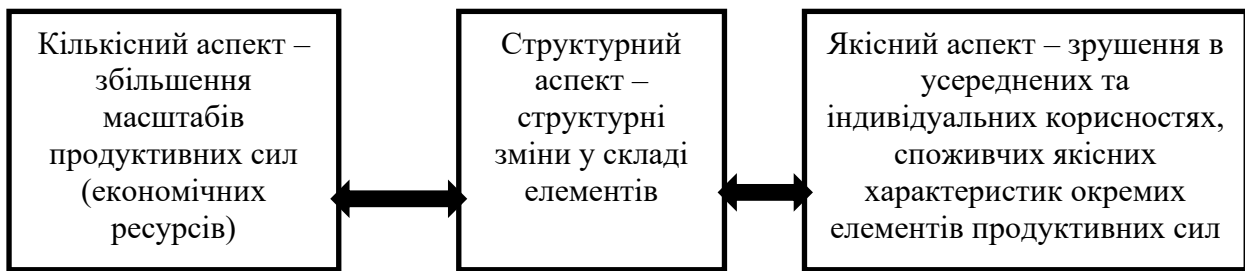

Рис. 1. Категорії розвитку сталого соціально-економічного розвитку
Джерело: складено автором на основі [1, с. 257].

Можна прийти до висновку, що саме науково-технічний прогрес безпосередньо сприяє якісному і структурному вдосконаленню продуктивних сил суспільства, якщо брати за увагу те, що кількісний аспект характеризує екстенсивний розвиток продуктивних сил, а структурний і якісний – інтенсивний тип розвитку.

Соціально-економічний розвиток суспільства виражається в зростанні реальних доходів населення, пов'язаного з поліпшенням конкурентних переваг і фінансових результатів діяльності всіх господарюючих суб'єктів, зростанні якості, кількості і асортименту надаваних благ і послуг та покращенні їх розподілу.

Концепціями сталого соціально-економічного розвитку та постіндустріального суспільства можна обґрунтувати спрямування суспільством розвитку глобальної економіки. Ці концепції є визначальними у відображенні бажаних напрямів розвитку економіки [2, с. 25].

Постіндустріальне суспільство – це новий принцип соціально-технологічної та економічної організацій та новий тип життя, який витісняє індустріальну систему. Це суспільство, засноване на послугах, насамперед освіти, охорони здоров'я, планування та програмування. Теоретичні знання в постіндустріальному суспільстві відіграють роль джерела оновлення і зміни природи технічного прогресу [3, с. 173].

В свою чергу, економіка постіндустріального суспільства характеризується насамперед інформаційно-інтелектуальним та телекомунікаційним розвитком технологій, які привели до істотної зміни структури зайнятості населення і виробленого продукту, а також до посилення динамічності та глобалізації її еволюції. Сталий розвиток передбачає

встановлення економічного балансу життєдіяльності людини у споживанні та відтворенні природних ресурсів, а також забрудненні навколишнього середовища.

Таким чином, центральна ознака постіндустріального суспільства – це панування науки, освіти, наукових знань і, на цій основі, технологічна сторона становлення нового суспільства. Вирішення проблеми забезпечення сталого розвитку потребує періодичного корегування механізму управління. Він повинен включати в себе такі елементи: оцінку процесу розвитку, вибір стратегічного напрямку, визначення додаткових тактичних пріоритетів розвитку, оцінку стратегічного й тактичного напрямків сталого розвитку.

Теоретико-методологічний аналіз засад сталого суспільно-економічного розвитку, як основа побудови постіндустріального суспільства, обов'язково повинен передбачати адаптацію його застосування до конкретних суспільно-економічних умов. Для забезпечення сталого розвитку необхідно формування оптимального навколишнього середовища [4, с. 39].

Що стосується України, то необхідно створити механізм державно-правового регулювання в умовах стабільного суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку. Важливо закладати ефективний, надійний та стійкий фундамент для забезпечення майбутнього стабільного розвитку суспільно-економічної системи у кризовій ситуації, яка склалася в Україні та усьому світі на даний момент часу.

Список використаної літератури

1. Арутюнов В. Х. *Методологія сталого розвитку: цивілізаційний контекст* : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2010. 296 с.
2. Фоміна М. В. *Сталий розвиток економіки в умовах глобалізації: теорія і методологія* : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.01. Донецьк, 2010. 38 с.
3. Маркова В. Д. *Економічні проблеми сталого розвитку* : навчально-методичний посібник для студентів. Суми : Сумський державний університет, 2012. 193 с.
4. Скибінський С. О. *Стратегія і тактика сталого розвитку економіки України* : науковий посібник. Тернопіль : Крок, 2012. 108 с.

Ю. С. Вольневич

студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Менеджмент»

Науковий керівник: к.е.н., доц. К. О. Литвиненко

ІНСТРУМЕНТИ ПРОЕКТНОГО МАРКЕТИНГУ У DIGITAL

З точки зору маркетолога, проектний маркетинг є низкою різних маркетингових заходів, які ведуть до успішних контрактів. Проектний маркетинг тісно співпрацює з клієнтами для виявлення та розвитку можливостей проектів; зосереджується на довгострокових наслідках цих бізнес-проектів для конкретного замовника. Дана сфера дослідження базується на замовниках та зацікавлених сторонах, а залучені суб'єкти можуть бути внутрішніми або зовнішніми для організації. Концепція проектного маркетингу однак, досі знаходиться на початковому етапі свого розвитку і сьогодні широко не реалізується. Маючи таку мінімальну обізнаність, дослідники стикаються з проблемами, бо не уявляють, як пов'язати теоретичну сферу з реальними програмами в реальному часі. Організації вимагають від проектів більшої ринкової орієнтації, а це потребує обізнаності в інструментах, які в цьому можуть допомогти. Тож пошук і визначення таких інструментів з акцентом на сферу digital-проектів, що є особливо актуальними сьогодні, і становить предмет даного дослідження.

Таким чином, проектний маркетинг – це інструмент, за допомогою якого здійснюється просування проекту на ринок і взаємодія з клієнтом (зовнішній маркетинг) та реалізується мотивація виконавців (внутрішній маркетинг).

Дослідники проектного маркетингу [1, с. 355] стверджують, що організаційними та управлінськими питаннями в проектному менеджменті займається саме маркетинг. Вони визначають проект строго з маркетингової точки зору, припускаючи, що це – складна трансакція, що охоплює пакет товарів, послуг та робіт, спеціально розроблених для створення капітальних активів, які приносять користь покупцеві протягом тривалого періоду [1, с. 356]. Такий підхід переосмислює концепцію проекту і вимагає включення в управління проектами діяльність проектної команди від найпершої фази передпроекту до дуже пізньої післяпроектної фази. Проектний маркетинг в даній концепції охоплює наступні бізнес-процеси:

- клієнтський підхід до управління проектами;
- управління ланцюгами поставок;
- стратегічна орієнтація проекту [1, с. 356].

Для оцінки ефективності маркетингу проекту використовують наступні інструменти.

CAC (customer acquisition cost, вартість залучення клієнта) – це сукупні витрати, що вимагаються для конвертації потенційного клієнта в фактичного покупця.

$CAC = (\text{сума витрат на залучення клієнта за період } t) / (\text{кількість нових клієнтів за той же період } t)$

Виділяють два підходи до розрахунку вартості залучення клієнта:

1. Для зовнішніх користувачів (акціонерів та інвесторів) – у формулі враховуються всі витрати на маркетинг, що дозволяє оцінити загальну життєздатність бізнесу. Формула включає не тільки безпосередні вкладення в рекламу, але і будь-які витрати, які зробили рекламу можливою – оплата праці фахівців, ціна допоміжних інструментів, накладні витрати.

2. Для внутрішніх користувачів – метрику CAC обчислюють окремо по кожному каналу просування [2].

CAC використовують для наступних цілей:

1) рахування і покращення показника LTV/CAC, тобто співвідношення прибутку з одного клієнта до суми коштів, витрачених на його залучення (про нього нижче);

2) впевненості, що вартість залучення клієнта не більше, ніж компанія може собі дозволити;

3) пошуку способів оптимізації цієї метрики [3].

При розрахунку CAC виникають проблеми з визначення каналу, з якого прийшов той чи інший клієнт, і з вибором правильного періоду, бо деякі канали (SEO, контент-маркетинг і маркетинг впливу) приносять віддачу не в тому місяці, в якому в них були вкладені кошти.

LTV (lifetime value, довічна цінність клієнта) – це поточна оцінка сукупного обсягу грошових потоків від одного клієнта за весь термін його взаємодії з компанією [2].

$LTV = (\text{дохід від клієнта}) - (\text{витрати на залучення і утримання клієнта})$

Цей показник важливий з наступних причин:

- розраховує ROI (повернення інвестицій);
- допомагає визначити цільову аудиторію в маркетингу і краще розуміти роботу бізнесу;
- допомагає будувати ефективну рекламну стратегію і модифікувати стратегію утримання клієнтів;

- допомагає в сегментації клієнтів, показує, яка частина аудиторії найбільш вигідна для бізнесу;

- допомагає планувати витрати на просування [3].

Зіставивши значення LTV і САС отримуємо оцінку рентабельності інвестицій в маркетинг (ROI). Оптимізація показників полягає в збільшенні розриву між ними, змінюючи LTV в більшу сторону, а САС – в меншу. Бізнес вважається прибутковим при співвідношенні $LTV > 3 \times \text{САС}$. Тобто якщо цінність клієнта в три рази більше, ніж витрати на його залучення [4].

Зменшити САС допомагають перерозподіл бюджету на канали з меншою САС, оптимізація конверсій на сайті та воронки продажів.

Щоб збільшити LTV, варто підвищувати лояльність клієнтів, збільшувати середній чек, вкладати більше в пропозиції з максимальним LTV і оптимізувати продукти з низьким LTV [2].

CRR (customer retention, утримання клієнтів) – це коефіцієнт, який показує здатність бізнесу зберігати відносини з клієнтом. Якщо CRR високий, то клієнти повертаються за новими покупками. Робота над утриманням клієнтом починається з першого контакту бізнесу і людини.

Показники САС і LTV важливо розрахувати і використовувати на етапі прогнозування. В рамках однієї і тієї ж ніші може бути кілька груп клієнтів, у яких буде відрізнятися вартість залучення, дохід від конверсій і довічна цінність. Розрахунок і прогноз в такому випадку необхідно зробити для кожної категорії замовників окремо. Так само важливо здійснювати перерахунок даних показників на кожному етапі здійснення проекту [3].

Таким чином, САС і LTV використовуються для планування, дають можливість ставити цілі і розробляти подальшу програму маркетингу. Усвідомлення того, скільки компанія може отримати або втратити, змушує по-іншому поглянути на значимість клієнта і спрямувати зусилля на задоволення його запитів. Вони дають загальне уявлення про ефективність маркетингу і допомагають вибрати найбільш вигідні канали просування.

Список використаної літератури

1. Cova B., Salle, R. Six key points to merge project marketing into project management. *International Journal of Project Management*. 2005. Vol. 23(5). P. 354–359.
2. Бізнес метрики САС, LTV, ROI. URL: <https://www.cossa.ru/405/238551/> (дата звернення: 07.04.2020).
3. LTV, САС, CRR: веб-сайт. URL: <https://pengstud.com/blog/ltv-cac-crr/> (дата звернення: 07.04.2020).
4. Як враховувати LTV та використовувати цю метрику для підвищення ефективності бізнесу. URL: <https://sendpulse.com/ru/blog/ltv> (дата звернення: 07.04.2020).

А. О. Гусєв

студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Т. В. Матюк

РИНОК ПРАЦІ У СФЕРІ ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА АУДИТУ В УКРАЇНІ: ПОТОЧНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Досліджувана тема є актуальною, оскільки становлення ринкових відносин в Україні спричинили трансформації на ринку праці в країні. При цьому стрімке збільшення кількості підприємств сприяло збільшенню попиту на професії економічного спрямування в тому числі у сфері бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту. Дослідження попиту і пропозиції робочої сили в сфері обліку, оподаткування та аудиту в Україні, а також пошук шляхів удосконалення ринку праці у цій сфері поставлено за мету в даних тезах.

Ринок праці в широкому розумінні є системою економічних відносин, за якої формуються попит і пропозиція, а також встановлюється ціна праці [1, с. 274]. Отже, аналіз ринку праці у сфері обліку, оподаткування та аудиту передбачає аналіз наступних показників:

- рівень навантаження на одне робоче місце (відношення загальної кількості безробітних у цій сфері до загальної кількості вакансій) – попит і пропозиція на ринку праці;

- середній рівень оплати праці у цій сфері – визначення ціни праці.

За даними Державної служби зайнятості, станом на 01.04.2020 в Україні на ринку праці за професіями сфери бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту спостерігаються наступні статистичні дані (табл. 1):

Табл. 1

Ринок праці в Україні за професіями у сфері обліку, оподаткування та аудиту [2]

Професія (сфера)	Чисельність безробітних, осіб	Кількість вакансій, одиниць	Дефіцит вакансій (-) / дефіцит кадрів (+)	Навантаження на одне робоче місце
Бухгалтер	6592	886	- 5706	7,440
Головний бухгалтер	1931	244	- 1687	7,914
Аудитор	66	13	- 53	5,077
Інші професії даної сфери	455	54	- 401	8,426
«Облік, оподаткування, аудит» разом	9044	1197	- 7847	7,556
Усі професії разом	349424	64057	- 285367	5,455

Таким чином, на сьогоднішній день у сфері бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту спостерігається суттєвий дефіцит вакансій, що свідчить про наявність безробіття (понад 7,5 безробітних на кожну вакансію – більше, ніж всього на ринку праці).

Однак, аналізуючи дані Державної служби зайнятості, слід звернути увагу на наступні викривлення:

- стрімке зниження кількості вакансій протягом березня 2020 року внаслідок тимчасового зменшення загальної кількості функціонуючих підприємств, що спричинило різке збільшення навантаження на одне робоче місце;

- дані враховують лише випадки, офіційно зареєстровані в Державній службі зайнятості, питома вага яких невисока;

- дані враховують переважно вторинний ринок праці – бухгалтерів та аудиторів низької кваліфікації, пропозиція яких є істотно вищою.

Тому більш точною є інформація щодо поточного попиту і пропозиції на ринку праці у сфері обліку, оподаткування та аудиту згідно з сайтами працевлаштування. Так, за даними веб-сайту «work.ua», за період 13.03.2020 – 12.04.2020, загальна кількість вакансій в Україні в цілому у категорії «Бухгалтерія. Аудит» становить 2341, резюме (тобто безробітних) – 10248 [3]. Навантаження на одне робоче місце складає 4,378, що є значно нижчим показником, ніж за даними Державної служби зайнятості (7,556).

Відповідно до даних сайту працевлаштування Work.ua, середній рівень оплати праці у даній сфері за вакансіями складає 10800 грн., що майже збігається із середнім рівнем оплати праці в Україні [3]. При цьому характерною особливістю сфери обліку, оподаткування та аудиту є великі розбіжності між ціною праці (відносно велика частка як низького, так і високого рівня заробітної плати). Це свідчить, насамперед, про високу залежність ціни праці безпосередньо від рівня кваліфікації працівника, що зумовлено високим попитом на бухгалтерів та аудиторів високої кваліфікації (первинного ринку) за відносно низького рівня пропозиції.

Слід зазначити, що в сьогоднішніх умовах світової економічної рецесії, особливого значення набувають висококваліфіковані бухгалтери як антикризові фінансові менеджери, що утворює у цій сфері дефіцит робочої сили на первинному ринку праці.

Отже, сучасний стан ринку праці у сфері обліку, оподаткування та аудиту в Україні характеризується наявністю т. з. «подвійною диспропорцією»:

- суттєвий надлишок робочої сили на вторинному ринку праці;

- дефіцит робочої сили на первинному ринку праці.

Основними заходами держави, спрямованими на усунення диспропорцій і, як наслідок, розвиток ринку праці у цій сфері є:

- стимулювання ділової активності, збільшення кількості підприємств та кількості робочих місць – підвищення попиту на робочу силу, усунення надлишку робочої сили (на вторинному ринку праці);

- підвищення якості освіти (і, як наслідок, робочої сили) у сфері обліку, оподаткування та аудиту – підвищення пропозиції висококваліфікованої робочої сили) на первинному ринку праці).

Таким чином, поточний стан ринку праці у сфері обліку, оподаткування та аудиту характеризується наявністю одночасно надлишку і дефіциту робочої сили залежно від рівня кваліфікації працівників. Усунення диспропорцій є основним шляхом вдосконалення ринку праці у даній сфері в Україні.

Список використаної літератури

1. Брич В. Я., Дяків О. П., Надвиничний С. А., Островерхов В. М. та ін. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навч.-метод. посіб. Тернопіль : ТДЕУ. 2006. 374 с.
2. Державна служба зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua> (дата звернення: 12.04.2020).
3. Work.ua. URL: <https://www.work.ua> (дата звернення: 12.04.2020).

В. П. Доценко

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Менеджмент»*

Науковий керівник: к.е.н., доц. К. О. Литвиненко

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

В процесі глобалізації економіки та розвитку міжнародного корпоративного співробітництва все більша кількість організацій переходять до нових стратегічних моделей управління. В нових умовах все більшу увагу привертають питання своєчасного виявлення та керування міжнародними метаморфозами, особливо тими, що провокують кризові стани та є перешкодою до нормального функціонування бізнесу. Цим обґрунтовується актуальність проведення досліджень за задекларованою тематикою.

Метою дослідження є аналіз основних чинників, що спричиняють кризові ситуації у процесі управління міжнародним бізнесом, а також виявлення шляхів їх подолання та виведення бізнесу у стан стабільного функціонування.

Антикризове управління – це управління, яке спрямовано на передбачення небезпеки кризи, аналіз її симптомів і усунення загроз появи кризових ситуацій, а в разі їх появи – аналіз і прийняття швидких заходів ліквідаційного характеру з найменшими втратами її негативними наслідками. Велике значення при цьому має використання факторів кризи для наступного розвитку підприємства [1, с. 30].

Головною метою антикризового управління є забезпечення стійкого фінансового стану в результаті своєчасного реагування на зміни, спричинені зовнішнім середовищем (економічні, політичні, соціальні, міжнародні метаморфози) через введення в дію антикризових інструментів, що дають змогу усунути тимчасові фінансові ускладнення на підприємстві та подолати симптоми банкрутства [2, с. 279].

Раціональними класифікаційними ознаками криз є: масштаб прояву (загальна, локальна), структура відносин у соціально-економічній системі і диференціації проблематики (економічна, соціальна, організаційна, психологічна, технологічна), характер виникнення (передбачувана, несподівана), фактор виникнення кризи (ендогенна, екзогенна), стадія життєвого циклу підприємства, на якій виникла криза (криза росту, стагнація, занепад), ступінь наслідків (легкий, важкий, катастрофічний), фаза розвитку (криза прибутковості, стратегічна криза, криза платоспроможності, банкрутство), рівень управлінського впливу на кризу (керована, некерована), локальна сфера прояву (криза збуту, виробнича криза, фінансова криза, криза менеджменту) [3, с. 19].

Вибір конкретних механізмів фінансової стабілізації в процесі реструктуризації основних параметрів фінансової діяльності підприємства в умовах його кризового розвитку повинен бути спрямований на поетапне вирішення таких завдань: усунення неплатоспроможності; відновлення фінансової стійкості; фінансове забезпечення стійкого зростання підприємства в довгостроковій перспективі [4].

Основні шляхи подолання кризи: підвищення мобільності капіталу підприємства; підвищення загального рівня конкурентоспроможності шляхом створення і випуску відповідної продукції; зміна форми власності; придбання знань в області антикризового управління; зміцнення бюджетної дисципліни; поліпшення механізму управління фінансовими потоками; створення системи

маркетингового управління; створення принципово нових моделей управління; розробка ефективної системи мотивації персоналу впровадження інновацій в усіх сферах господарювання; інвестування для впровадження інновацій та розвитку підприємництва; створення нових і трансформація існуючих організаційних форм управління на всіх рівнях; диверсифікація суб'єктів підприємницької діяльності; санація підприємств; реструктуризація та реінжиніринг діючих підприємств; банкрутство підприємства як метод пошуку ефективного власника; консалтинг-менеджмент як елемент антикризового управління [5, с. 130].

Криза – це також поштовх до оновлення компанії, та поштовх до вагомих змін. Результати досліджень Центру креативного лідерства в США показують, що керівник, який стикається з труднощами, набуває важливого досвіду для себе та має простір для навчання. Також ними було проведено опитування більше ста керівників, згідно з яким 34% менеджерів зазначили, що завдяки труднощам, які виникали в період їх керівництва компанією в кризовий період, вони здобули дуже цінні знання та навички. Також слід пам'ятати, що криза несе в собі новизну в процесі функціонування компанії [6].

У сучасному темпі розвитку новітніх технологій перед фірмами постає завдання вчасно виявити їх переваги та недоліки, а також вдало застосувати методи для їх регулювання. Саме тому актуальним є впровадження антикризового управління як того, що спрямоване на запобігання або пом'якшення криз, а також на утримання функціонування підприємства в режимі виживання в даний період і вивід підприємства з кризи з мінімальними втратами. Головним завданням є визначення можливостей підприємства в умовах кризи, реструктуризація та реінжиніринг діючих процесів, санація підприємств, запобігання банкрутства підприємства та визначення заходів для її усунення.

Список використаної літератури

1. Воронін О. Є., Товма І. О. Сутність та основні принципи антикризового управління. *Культура народів Причорномор'я*. 2011. № 216. С. 30–33.
2. Ладунка І. С. Антикризове управління підприємством. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 8. С. 278–281.
3. Козик В. В., Андрушко О.Б. Базові положення теорії кризового стану підприємства. *Економіка, підприємництво, менеджмент*. 2008. Вип. 2. С. 13–19.
4. Смірнов К. Г., Селиверстова К. Г. Теоретичні засади антикризового управління. URL: <http://knu.td.com.ua/publications/pdf/TD/2013-1/13skgzau.pdf> (дата звернення: 07.04.2020).

5. Чернявський А. Д. Антикризове управління підприємством. Київ : МАУП, 2006. 256 с.
6. Невмержицька С. М., Марценюк С. О. Причини виникнення та шляхи подолання кризи на підприємстві. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2018/68.pdf (дата звернення: 07.04.2020).

А. А. Дроздина

студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. С. О. Нікола

ФІНАНСОВІ ПІРАМІДИ ХХІ СТОЛІТТЯ: ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Історія показує, що здійснено клопіткий і визначальний шлях до високоморального, толерантного та винахідливого суспільства. Досягнувши досить суттєвого ступеня розвитку, першочергові прагнення людей не змінилися, збільшилися лише їх розміри. Настільки привабливою є ідея заробляти на отриманні відсотків від вкладених коштів, що вона користувалася популярністю як 300 років тому, так і нині. Сумнівні фінансові організації – фінансові піраміди – мали на власних банківських рахунках кошти не тільки пересічних громадян, а й заможних та впливових осіб з країн різного рівня економічного розвитку.

В українському законодавстві немає нормативно-правової бази щодо визначення терміну «фінансова піраміда», основних її ознак та покарання організаторів. Це свідчить про те, що теоретично фінансові піраміди заборонені, але фактично в Україні немає покарання за цей злочин. Злочини в організації фінансових пірамід можуть бути висвітлені у ракурсі фінансового шахрайства «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» [1, ст. 209], «Шахрайство з фінансовими ресурсами» [1, ст. 222] відповідно до Кримінального кодексу України. Була спроба прийняти проект Закону України «Про заборону фінансових пірамід в Україні» відповідно до Постанови Верховної Ради України від 19.11.2013, який так і не був доопрацьований [2].

З 1991 р. в Україні були виявлені такі фінансові піраміди, які замасковані під ювелірні салони, банки, букмейкерські компанії, пенсійні фонди: B2B Jewelry, Edelweiss, Evo Binary, Fexbet, Helix, King's Capital, MMCIS, Алькор-Траст, Лавина Подарунків, Ліонебанк-Україна, Меркурій, Оберіг [3].

Спираючись на наукові праці багатьох вітчизняних та іноземних науковців, ми розробили власне тлумачення «фінансової піраміди» – це надання особою фінансових активів у розпорядження організаторам фінансової піраміди в обмін на отримання можливості одержати фінансову вигоду за рахунок залучення фінансових активів від інших осіб. Раніше фінансова піраміда мала типову схему дії банку або кредитно-фінансової установи, нині власники пірамід маскуються під брокерів на валютних біржах, агентів з нерухомості, ювелірів. Незважаючи на різний тип діяльності, можна виокремити характерні ознаки фінансових пірамід, які допоможуть їх відрізнити від іншої фінансової діяльності: відсутність ліцензії наглядового органу; договір не містить реальну інформацію, до кого звертатись у разі невиплат; надзвичайно висока стабільна дохідність; відсутність інформування про можливі ризики; приховування інформації про керівництво компанії та її реквізити; мотивація або обов'язок залучення людей від вкладника [4].

Отже, фінансова піраміда – це інвестиційний проект, що має, членство в якому набувають за умови внесення певних платежів, внесків чи іншої оплати, що дає змогу отримувати прибуток членам організації залежно від кількості етапів залучення нових учасників. Слід зазначити, що Україні в особі Національного банку України та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку необхідно законодавчо закріпити роль держави у регулюванні, контролі та нагляді за фінансовими пірамідами, поширенні інформації про них, підвищенні ступеня захисту інвесторів, а також підвищенні рівня обізнаності населення про функціонування пірамідальних схем.

Список використаної літератури

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 22.03.2020).
2. Про прийняття за основу проекту Закону України про заборону фінансових пірамід в Україні : Постанова Верховної Ради України від 19.11.2013 № 687-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-18> (дата звернення: 22.03.2020).
3. Топ-10 фінансових пірамід, обікравших Україну. URL: <http://domik.ua/novosti/top-10-finansovux-piramid-obokravshix-ukrainu-n161106.html> (дата звернення: 22.03.2020).
4. Бабенко-Левада В. Г., Скірко М. А. Заборона фінансових пірамід як шлях до припинення шахрайств на ринку фінансових послуг. *Ефективна економіка*. 2014. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3038> (дата звернення: 22.03.2020).

Е. С. Зозуля

студ. IV курс экономико-правового факультета ОНУ имени И.И.Мечникова

специальность «Экономика»

Научный руководитель: к.э.н., доц. Т. В. Матюк

ОСОБЕННОСТИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В СОВРЕМЕННЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ УСЛОВИЯХ

Интеллектуальная собственность играет важную роль в развитии экономики на различных уровнях. Технологической основой для перехода человечества на новый этап развития становится процесс создания, обработки и передачи информации. Физический труд человека уходит на второй план и вытесняется интеллектуальной деятельностью. Использование новых технологий позволяет наращивать объемы производства, увеличивать ассортимент выпускаемой продукции. При этом, наблюдается экономия первичных ресурсов, а также менее негативное влияние производства на окружающую среду. Промышленный потенциал, создан за счет развитого технологического уровня, является основой перехода к постиндустриальному обществу.

Интеллектуальная собственность является результатом интеллектуальной, творческой деятельности одного лица, либо группы лиц.

Лицо или группа лиц осуществляющая интеллектуальную деятельность, имеет право владения и распоряжения результатом данной деятельности, что и является правом интеллектуальной собственности.

Основным недостатком интеллектуальной деятельности является то, что с возрастанием её роли растут и риски посягательства на результат интеллектуальной деятельности человека. Основными проблемами в охране прав интеллектуальной собственности остаются: выпуск пиратской продукции, долгий процесс оформления патентов и торговых марок, отсутствие достаточного информационного обеспечения деятельности в сфере охраны интеллектуальной собственности

Согласно годовому отчету за 2019 г., Украина находится в рейтинге стран, которые нарушают права ИС и при этом приносят экономический ущерб интересам Евросоюза. Страна занимает второе место по количеству нарушений прав интеллектуальной собственности, уступая Китаю, который занимает первую позицию рейтинга [1, с. 31–32].

Очередной проблемой, для Украины, в сфере ИС является несовершенное налоговое стимулирование инновационной деятельности, результатом которой

и есть объекты ИС. Система налоговых льгот способствует не развитию экономики, а лишь дальнейшему расширению налоговых льгот, что ведет к их полной ликвидации.

Как и в любой системе, система защиты прав интеллектуальной собственности имеет свои явные достоинства и недостатки.

Главным достоинством защиты прав интеллектуальной собственности является защита прав её субъектов, позволяющая им осуществлять свою деятельность на законных основаниях, имея при этом защиту со стороны государства. При этом, решается дилемма, связанная со знаниями, что гарантирует распространение новых знаний при сохранении стимула для частного лица инвестировать в производство на основе этих знаний.

К недостаткам же можно отнести недостатки, связанные с патентным правом. Суть этих недостатков заключается в том, что патенты дают исключительное право на пользование знаниями, что в свою очередь ограничивает использование знаний обществом и соответственно замедляет темпы роста инновационной деятельности в целом.

В условиях глобализации информационного общества «защита авторского права», требует использования новейших мер охраны, которые должны идти в ногу с развитием общества. Для усовершенствования нормативной базы, а так же для упрощения процедуры защиты прав интеллектуальной собственности требуется внедрение новейших технологий, таких как IT технологии юриспруденции.

Решение проблем связанных с защитой прав субъектов интеллектуальной собственности, позволяющей им осуществлять свою деятельность на законных основаниях, имея при этом защиту со стороны государства, позволит стимулировать рост производства с использованием новых технологий, что повлечет за собой увеличение темпов экономического роста и позволит стране выйти на новый уровень.

Список использованной литературы

1. European commission. Report on the protection and enforcement of intellectual property rights in third countries. URL: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/january/tradoc_158561.pdf (дата обращения: 05.04.2020).

О. С. Кіров

студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Л. М. Івашко

ІНТЕРНЕТ-ШАХРАЙСТВО В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ЕПІДЕМІЇ COVID-19

Через затяжний карантин, компанії змушені перейти на віддалену роботу, а громадяни – почати активно освоювати та використовувати онлайн-сервіси. Ці події стали благодатним підґрунтям для розквіту шахрайства.

Згідно з даними Департаменту кіберполіції Національної поліції України, злочинці переважно діють у двох напрямках: (1) створення підроблених сайтів з нібито продажу дефіцитні під час карантину товари – маски, рукавички, дезінфектори тощо; (2) викрадення даних банківських карт та рахунків [1].

Служба безпеки України щоденно попереджає українців про те, що у зв'язку з переведенням на дистанційну роботу значної кількості українців, у мережі інтернет активізувалися кіберзлочодії, які намагаються заволодіти особистою інформацією і майном громадян [1].

Наприклад, 25.03.2020 в Україні було повідомлено про 139 зафіксованих випадки шахрайства під виглядом продажу масок і антисептиків у мережі, а вже через чотири тижні було зафіксовано 157 шахрайських інтернет-злочинів, тобто злочинність збільшує свої оберти [2].

Ще більшу небезпеку становлять хакерські групи, що полюють за рахунками та персональними даними. Використовуються масові фішинг-атаки, та поширюються шкідливі програми, які повинні інформувати людей про стан пандемії, насправді викрадаючи особисті дані громадян [3]. Ізоляція, паніка та недостатність інформації у громадян розширюють злочинцям можливості для шахрайства.

Окрім цього, хакери розповсюджують віруси-злочодії та шкідливі додатки, маскуючи їх під сервіси, які нібито виявляють спалахи вірусу поряд на вулиці, в районі або в місті. Насправді ж така програма після встановлення на телефон або комп'ютер займається лише блокуванням файлів. Щоб вирішити цю проблему злочинці вимагають викуп. Це один із видів НОАХ-програм. Зазвичай, спочатку така програма надається у вигляді демо-версії. Після запуску в демо-режимі користувач бачить її інтерфейс, де йому повідомляється про деякі обмеження, усунути які можливо лише за допомогою певної суми.

Після переказу зазначеної суми можливі два варіанти розвитку подій. В одному випадку програма просто зникає, а в іншому – імітує процес злому [2].

Також існують НОАХ-програми, що імітують віруси і антивіруси. Схема роботи даного шахрайства досить проста. Комп'ютер користувача заражається спеціальною програмою, яка імітує зараження комп'ютера вірусами і наполегливо рекомендує завантажити і встановити спеціальний антиспайвер. Найцікавіше полягає в тому, що навіть після оплати та установки антиспайвера, програма продовжує вводити в оману користувача і вимагати встановлення ще однієї програми [3].

Для того щоб захиститися від злочинних програм не потрібно встановлювати на комп'ютер незнайоме програмне забезпечення, особливо у той час, коли активізуються дії кібершахраїв. Крім цього, комп'ютер повинен мати хороший і перевірений антивірус. У такому випадку, якщо програма все-таки проникла у комп'ютер, антивірусна програма швидко її визначить і заблокує. Якщо ж це телефон – то варто встановлювати додатки лише з офіційного магазину додатків, який єдиний для всіх гаджетів на Android, та для всіх iOS [4].

Також до шахрайських онлайн-сервісів відносяться підроблені сторінки, замасковані під відомі послуги доставки медикаментів, консультацій сімейного лікаря, обмін валюти. На таких сайтах або пропонується оплатити послугу на підставний рахунок, або збираються реквізити карт. Це всім відомий фішинг в інтернеті [4].

Усі скарги приймає Управління по боротьбі з кіберзлочинністю Міністерства Внутрішніх Справ України у формі електронних заявок про правопорушення. Контактні дані залишаються в онлайн-формі. Потрібно звернути увагу на заповнення графи «Зміст Звернення» відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян».

Епідемія COVID-19 на Україні та у світі стала поштовхом до збільшення шахрайства в інтернеті. Росте пандемія – росте й злочинність [5]. Потрібно бути пильним та не піддаватися паніці. Не варто надсилати особисті дані через соціальні мережі. Листи з вкладеними в них документами краще видаляти, як тільки їх було відправлено або отримано, не треба зберігати їх у пошті. Не потрібно довіряти неперевіреним з'єднанням, які не мають пароля. Не можна заходити в онлайн-банки та будь-які інші комерційні сервіси або сайти через відкриті мережі. Варто користуватися лише мобільним інтернетом.

Список використаної літератури

1. 11 мошеннических схем, которые расцвели в карантине. Как аферисты зарабатывают на эпидемии. URL: <https://minfin.com.ua/2020/03/31/42666657/> (дата звернення: 09.04.2020).
2. «Кіберполіція заблокувала 157 шахрайських інтернет-посилань пов'язаних з коронавірусом. URL: <https://cyberpolice.gov.ua/news/z-pochatku-karantynu-vyyavleno--faktiv-rozprovsvyudzhennya-fejkiv-perevireno--povidomlennya-shhodo-mozhlyvux-shahrajstv-u-tomu-chysli-pry-onlajn-kupivli-zasobiv-individualnogo-zaxystu-5687/> (дата звернення: 09.04.2020).
3. Шахрайство в інтернеті. Як аферисти розводять довірливих українців на гроші. URL: <https://www.unian.ua/society/10787132-shahrajstvo-v-interneti-yak-aferisti-rozvoyat-dovirlivih-ukrajinciv-na-groshi-y-ogoleni-foto-ta-video.html> (дата звернення: 09.04.2020).
4. Новітні шахрайства. Як не стати жертвою. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/1991012-novitni-sahrajstva-ak-ne-stati-zertvou.html>. (дата звернення: 09.04.2020).
5. Кіберполіція попереджає про активізацію хакерів в період карантину. URL: <https://cyberpolice.gov.ua/news/kiberpolicziya-poperedzhae-pro-aktyvizacziyu-hakeriv-v-period-karantynu-617/> (дата звернення: 09.04.2020).

Ю. В. Мазур

студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Т. В. Матюк

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Сьогодні найефективніша інноваційна діяльність розвивається виключно на основі інтелектуальної власності, джерелом якої є наукові досягнення, отримані у галузі науки та освіти. Однак традиційно в літературі з питань управління інноваціями недостатня увага приділяється питанням інтелектуальної власності, а в основному її розглядають з юридичної точки зору [1, с. 33].

На сьогоднішній день інтелектуальна власність та інновації розглядаються як інститути, які розвиваються досить швидкими темпами, значення і роль яких в системі світових економічних відносин різко змінилися. Якщо раніше переважала правова складова, то зараз, в умовах формування інноваційної економіки, економічна складова інтелектуальної власності та інновацій набуває ключового значення.

Кожна країна з перехідною економікою має можливості для розвитку. Однією з умов інтеграції країн з перехідною економікою в нову, більш розвинену економічну систему є створення механізму ефективного використання їх інтелектуальних ресурсів, зокрема тих, які отримали права інтелектуальної власності.

Такі умови надають особливої актуальності двом проблемам: розуміння природи феномена інтелектуальної власності, що дозволяє використовувати її в якості ефективного ресурсу економічного розвитку; формування державної стратегії розвитку інтелектуальної власності, яка є складовою частиною загальної стратегії інноваційного розвитку [2, с. 56].

На сьогоднішній день, одним з найважливіших елементів стратегії розвитку держави є ефективне управління інтелектуальною власністю. У той же час формування стратегії управління є найважливішим елементом процесу інноваційного розвитку. Для країн з перехідною економікою проблеми інноваційного розвитку особливо актуальні, так як це перспектива розвитку. Зрозуміло, що експлуатація праці та природних ресурсів не здатна повністю вивести державу з кризового стану.

Одним з найефективніших джерел розвитку є практична реалізація нових знань у всіх сферах діяльності, тобто інновації. Під терміном інновація ми розуміємо кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впроваджене на ринку, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, який використовують у практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг [3, с. 12]. Інновація означає комплекс заходів, які сприяють розвитку виробництва, освіти, управління, соціальної сфери тощо. Історично багато інновацій знайшло своє відображення у сфері наукових досліджень та розробок та запуску нових продуктів. Хорошим прикладом і беззаперечним підтвердженням ефективності найбільших інновацій сучасності є досягнення науково-технічного прогресу.

Таким чином, можна стверджувати, що у всіх випадках, коли створюються і використовуються об'єкти інтелектуальної власності, ми маємо справу з інноваціями, тобто це значить – що достатньою (але не необхідною) умовою для наявності інновацій – є наявність інтелектуальної власності. Іншими словами, найчастіше інновації – це застосовані на практиці об'єкти інтелектуальної власності.

Сьогодні інтелектуальна власність відіграє незамінну роль у розвитку інновацій. Інтелектуальну власність можна розглядати як результат інноваційної діяльності, з одного боку, а з іншого – основою її подальшого

розвитку. В інноваційній економіці добробут держав значною мірою буде залежати від інтенсивності інноваційного процесу та швидкості, з якою його результати перетворюються на реальні товари. Інтелектуальна власність стає важливою складовою стратегії розвитку країни, одним із факторів залучення інвестицій та економічного зростання в умовах обмеженості ресурсів.

Список використаної літератури

1. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність : підручник. Київ : Знання, 2008. 431 с.
2. Карпова Н. Н. *Интеллектуальная собственность в условиях инновационной экономики*. Интеллектуальная собственность-XXI век. Правовая защита инноваций. Москва : РАП, МФГС, 2010. С. 10–20.
3. Стойко І. І. Управління інноваціями (Програма, курс лекцій, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальні завдання, тести) : навч.-метод. посібник. Тернопіль : ТНТУ імені Івана Пулюя, 2016. 200 с.

О. В. Паук

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Менеджмент»
Науковий керівник: ст. викл. А. В. Церковна*

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ РОБОЧОЇ СИЛИ УКРАЇНИ

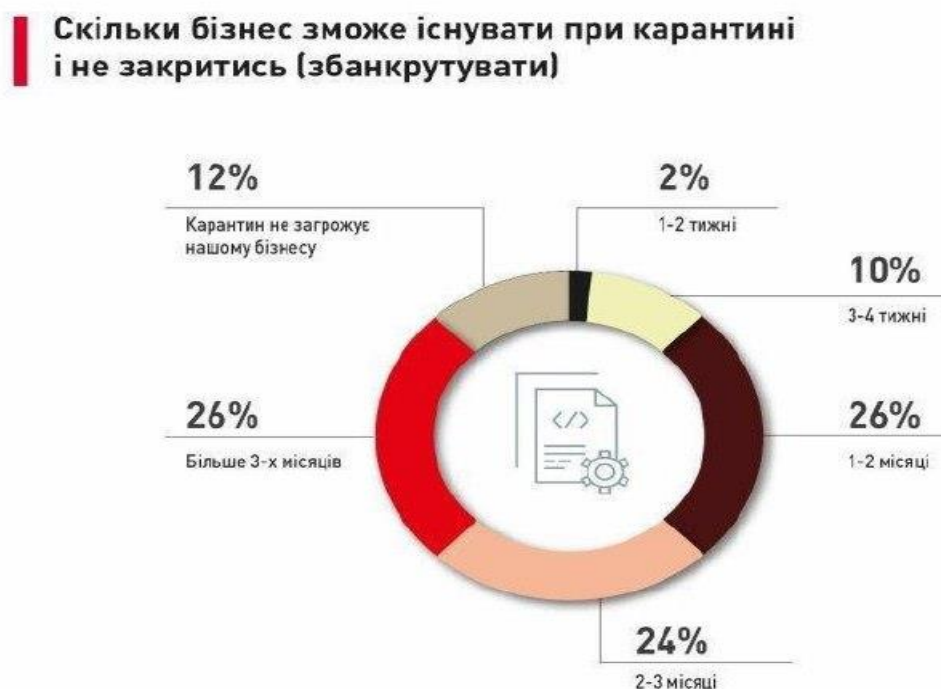
Українські заробітчани є вагомою підтримкою для економіки України, так як за офіційними даними Міністерства економіки у 2019 р., об'єм грошових переказів з боку трудових мігрантів в Україну склав близько 12 млрд. дол. США. Найбільш «популярними» країнами для українських заробітчан є країни Європейського Союзу: Італія, Польща, Чехія і т.п. Безумовно, найбільша кількість українців знаходяться в Польщі, і тому є декілька пояснень. По-перше, це відбувається через дію безвізового режиму. По-друге, Польща розташована найближче до України, ніж інші країни, в яких є можливість заробити, особливо враховуючи той факт, що найбільша кількість трудових мігрантів виїжджають з західних регіонів України, відповідно Польща стає ідеальним варіантом. По-третє, для людей, які вперше їдуть на заробітки, на психологічному рівні легше сприймати Польщу, так як польська мова є схожою з українською, та майже у кожного українця є знайомий, який там працював, тобто зменшується моральний тиск на потенційного мігранта. Це підтверджується і статистичними даними, у відповідності з якими у 2019 р., вид

на проживання у країнах Європейського Союзу отримали 527 тис. українців, 78% з яких отримали польські документи [1].

Через спалах пандемії COVID-19, очікується світова криза, яка безпосередньо вплине на міграційні потоки. Загалом, існує дві точки зору з цього приводу:

Першим варіантом розвитку подій є зменшення міграційних потоків на фоні зниження пропозиції на ринку праці. Пандемія охопила майже увесь світ, і в першу чергу негативний вплив відображається на економічному стані країн і, відповідно, на бізнес-сфері. Багато людей втратили роботу через те, що підприємства і організації просто не мають змоги працювати далі та припиняють свою діяльність. Відповідно, після закінчення пандемії, попит на роботу буде значно більшим ніж його пропозиція, у зв'язку з чим постає питання – чим будуть займатися люди, які звикли працювати закордоном? З цього приводу, радник Президента з економічних питань Олег Устенко висловив свою точку зору. Згідно з його баченням, українці залишаться вдома, адже на його думку світова криза триватиме як мінімум 3 роки – «Навіщо мені на протязі трьох років українські заробітчани, якщо в мене, наприклад, свій ресторан в Італії? Там свій ринок, своє безробіття – робочих рук і так буде достатньо» [2]. Отже, за першим сценарієм, повернуті українці залишаться вдома, і після завершення карантинних заходів, почнуть шукати роботу в Україні, що буде ще більшим навантаженням на фінансову систему країни та буде супроводжуватися соціальною напруженістю. У разі, якщо держава зможе підтримати малий та середній бізнес і пропозиція на ринку не буде мати негативну тенденцію, то частково заробітчани залишаться в Україні, що є маловірогідним у сьогоднішніх реаліях. Необхідно зауважити, що подальша ситуація в країні, з точки зору бізнесу, багато в чому залежить від дій держави у період карантину. При введенні більш жорсткого карантинного режиму, є більша вірогідність, що кількість заражених людей буде менша, і відповідно епідеміологічні заходи можна буде припинити швидше, таким чином більший відсоток бізнесу зможе продовжити свою діяльність на ринку. Це підтверджує дослідження аналітичного центру Advanter (див. рис. 1).

Рис. 1 – Дослідження аналітичного центру Advanter

Досліджено 458 підприємств в період 28.03–2.04. Дослідження проведено Advanter Group за підтримки Бізнес-співтовариства України. bit.ly/advanterua

Advanter
strategy.advanter.ua
Аналітичний центр

Джерело: [3].

Більш очікуваною є ситуація, при якій кількість робочих місць значно скоротиться, і тільки постійне населення, не в повній кількості, зможе знайти роботу, при чому рівень заробітної плати або залишиться на сталому рівні, або ж знизиться, адже у кризових умовах люди будуть згодні на будь-яку заробітну плату, аби ж тільки її мати. Заробітчани, які вже звикли до іншого рівня оплати праці навряд чи будуть згодні працювати в Україні, навіть якщо будуть мати таку можливість. Отже, вірогідно, що в таких умовах заробітчани або зовсім залишаться без джерел доходу, або відкриють свій бізнес за рахунок привезених з-за кордону коштів.

Другою точкою зору є те, що мігранти не залишаться без роботи, адже, на жаль, українці згодні виконувати за кордоном такі види робіт, які не погоджується виконувати корінне населення з запропонованим за це рівнем оплати праці. Це такі сфери, як будівництво, сільськогосподарська діяльність, промисловість, сфера послуг і т.п. За даними Міністерства закордонних справ України, за кордоном працює близько 3,2 млн. українців, але враховуючи той факт, що є змога працювати неофіційно на сезонних роботах завдяки біометричному паспорту, ця статистика не є достовірною [4]. Посилаючись на

офіційні дані по кількості мігрантів, Національний банк Польщі звітував, що українці створюють 7% польського ВВП [5]. Це свідчить про те, що Польща зацікавлена в збереженні об'ємів міграційних потоків, адже, якщо мігранти повернуться додому, у багатьох секторах економіки буде спостерігатися спад, а враховуючи той факт, що на сьогоднішній день у Польщі демографічна криза та старіння населення, на нашу думку, польський уряд буде стимулювати українців до повернення, шляхом спрощення отримання документів, які надають змогу офіційно жити та працювати у країні.

Наступною небезпекою для України і можливістю для потенційних мігрантів є працевлаштування у Німеччині. За результатами 2018 р. Україна увійшла до топ-5 країн, які постачають Німеччині висококваліфікованих трудових мігрантів. Якщо Польща та Чехія загалом потребувала мігрантів – різноробочих, то зараз існує ще привабливіша можливість для висококваліфікованих спеціалістів. Згідно з новим міграційним законом Німеччини, який вступив в силу у 2020 р., українці тепер можуть подавати своє резюме не тільки на дефіцитні посади, а німецькі роботодавці більше не зобов'язані перевіряти, чи претендують на вакантну посаду громадяни Німеччини чи інших країн ЄС, яким раніше віддавали перевагу [6]. Отже, існує велика вірогідність остаточної еміграції в більш розвинуті країні, які зможуть вийти з кризи з меншими економічними збитками.

Отже, сьогодні велика ноша лягає на плечі Уряду України. Від подальших кроків керівництва країни залежить не тільки величина кризи на ринку праці після завершення карантину, а і демографічна ситуація країни в цілому. На нашу думку, необхідно посилювати епідеміологічні заходи для запобігання поширення COVID-19, збереження життя українського населення та більш швидкого завершення пандемії, що безпосередньо вплине на бізнес-сферу і стане найкращою підтримкою бізнесу з боку держави.

Список використаної літератури

1. Що чекає трудових мігрантів у 2020 році.
URL: <https://minfin.com.ua/ua/2020/01/23/40099930/> (дата звернення: 11.04.2020).
2. Устенко О. Заробитчане за пределы страны больше не уедут.
URL: <https://strana.ua/articles/interview/258543-sovetnik-prezidenta-oleh-ustenko-rasskazal-chto-zhdet-ukrainskuju-ekonomiku-kohda-ona-vyjdet-s-karantina.html> (дата звернення: 11.04.2020).
3. Протримаємось не довго – що станеться з українським бізнесом через карантин.
URL: <https://znaj.ua/ru/politics/304430-protrimayemos-ne-dovgo-shcho-stanetsya-z-ukrajinskim-biznesom-cherez-karantin> (дата звернення: 11.04.2020).

4. Куди подінуться наші заробітчани після карантину.
URL: <https://minfin.com.ua/2020/04/09/42805517/> (дата звернення: 11.04.2020).
5. Без денег и работы – что ждет заробитчан в Украине после возвращения.
URL: <https://vesti.ua/business/finance/bez-deneg-i-raboty-chto-zhdet-zarobitchan-v-ukraine-posle-vozvrashheniya> (дата звернення: 11.04.2020).
6. Уряд Німеччини спростив працевлаштування для українців.
URL: <https://minfin.com.ua/ua/2018/12/20/36055349/> (дата звернення: 11.04.2020).

М. О. Пашинова

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Менеджмент»
Науковий керівник: к.е.н., доц. К. О. Литвиненко*

ЩОДО МОЖЛИВОСТЕЙ ДИСТАНЦІЙНОГО РЕЖИМУ РОБОТИ В УКРАЇНІ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

Сьогодні, в період нових цивілізаційних викликів, зокрема глобального карантину, аналіз можливостей переходу на дистанційний режим роботи стає особливо актуальним, адже може стати одним з драйверів конкурентоспроможності національних економік. Пандемія, карантин і, як наслідок, глобальна криза призводить до того, що в даний момент майже 30% українців працюють дистанційно і 4% втратили роботу [1]; що ж до решти 66% робочого населення, то ситуація потребує більш детального розгляду.

Кількість працездатного населення в Україні на 2019 р. нараховує близько 17 млн. людей [2], рівень безробіття оцінюється в 8,6% [2], отже загальна кількість працюючих становить 15 538 000 осіб. Як вже було сказано, близько 66% робочого населення продовжують свою роботу безпосередньо на своїх трудових місцях, тобто 10 255 080 осіб змушені працювати в умовах пандемії.

«Дистанційна робота» визначається як «форма організації та/або виконання роботи, коли відповідно до трудового договору робота може виконуватися віддалено від місця роботи за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій». Сторони у трудовому договорі погоджують умови про виконання роботи дистанційно та умови праці, пов'язані з віддаленим виконанням роботи. Виконання роботи дистанційно здійснюється з урахуванням положень колективного договору, локальних актів власника або уповноваженого ним органу, домовленості сторін [3]. У нинішніх реаліях, даний тип роботи найбільш актуальний, як для роботодавця, так і для

підлеглого, проте 66% робітників все ще не перейшли на дистанційну форму зайнятості. Дані цифри мають під собою важливе організаційне підґрунтя.

Такі професії, як програміст, SMM-менеджер, маркетолог, бухгалтер і дизайнер є одними з найбільш затребуваних і прибуткових для віддаленої роботи професіями. Однак, найчастіше, фірмам немає потреби наймати цілий штат за даними вакансіями (тільки якщо підприємство не працює в даному напрямку). Звідси випливає, що основний штат займають співробітники таких професій, які вимагають безпосереднього знаходження на робочому місці.

Проаналізувавши список трьох найбільших роботодавців України (табл. 1), можна помітити, що всі підприємства орієнтуються в наданні послуг, тобто вимагають особистий контакт з клієнтами: їх співробітники не мають можливості перейти на дистанційний режим роботи.

Табл. 1

Найбільші роботодавці в Україні [4]

Назва компанії	Кількість працівників
Укрзалізниця	271 тисяча
Укрпошта	понад 70 тисяч
АТБ-маркет	52 тисячі

Однак, така ситуація складається не тільки в Україні. Нижче наведено список найбільших роботодавців Німеччини і Франції (табл. 2).

Табл. 2

Найбільші роботодавці в Німеччині та Франції

Німеччина [5]		Франція [6]	
Назва компанії	Кількість працівників	Назва компанії	Кількість працівників
Edeka	352 000	Carrefour	363 862
Volkswagen	281 000	Auchan Holding	340 577
Deutsche Bahn	205 000	La Poste	233 076

З даних таблиці 2 випливає, що перші три позиції в Німеччині займають: німецька корпорація супермаркетів, виробник автомобілів і залізничний транспорт, у Франції ж це компанія роздрібної торгівлі, корпорація супермаркетів і поштова компанія. П'ять із шести позицій є сферами послуг і так само не мають можливості дистанційної роботи.

Наведені дані говорять про те, що ситуація, яка склалася в сферах зайнятості України не є винятком, – це норма: в будь-якій країні велика частина робітників так само працюють в сферах обслуговування: від супермаркетів до пошти і залізничних перевезень. І це не випадково, адже уявити життя без сфери сервісу неможливо: на кожному кроці соціум стикається саме з представниками даних професій. Всі вищеописані доводи говорять про незамінність сфери послуг і про її непомірний внесок в суспільне життя.

Розглядаючи інші підприємства, які продовжують свою роботу в звичайному, не дистанційному режимі, можна виділити підприємства критичної інфраструктури, державної і комунальної власності: дозволено сказати що вони – фундамент, на якому тримається безтурботна повсякденність соціуму. Адже будні без води, їжі та опалення більше асоціюються з кам'яним століттям, але ніяк не зі століттям безкрайніх технологічних можливостей, де всі ці блага – буденність. Заперечувати важливість роботи всіх цих підприємств і організацій не має сенсу, але це не заперечує очевидного факту: дані підприємства не здатні працювати без людської праці; позначається недолік автоматизації та нерозвинена механізація ринку України.

Окремо можна виділити такі професії, як лікарі і поліцейські, яких нараховувалося в 2019 р. 185 000 [7] і 118 500 [8] осіб відповідно. Представники даних професій змушені працювати в будь-яких ситуаціях, оберігаючи здоров'я і сон населення. Зайвим буде обґрунтовувати неможливість віддаленого режиму роботи співробітників даного ремесла.

Розглянувши наймасштабніші за кількістю працевлаштування, фундаментальні для життєдіяльності соціуму і пріоритетні для всього населення підприємства і професії, можна прийти до висновку, що Україна не здатна повністю перейти на дистанційний режим роботи, – це обумовлюється як важливістю і неможливістю відмови від сфери обслуговування, так і недостатньою автоматизацією національного ринку, з цього випливає такий високий відсоток (66%) працюючих в умовах карантину.

Список використаної літератури

1. Україна на карантині: моніторинг суспільних настроїв. Звіт соціологічної групи «Рейтинг». URL: http://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_cc_032020_press.pdf (дата звернення: 06.04.2020).
2. Рівень безробіття в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/labour/unemploy/> (дата звернення: 06.04.2020).
3. Особливості домашньої та дистанційної роботи. URL: <https://hrliga.com/index.php?module=news&op=view&id=18964> (дата звернення: 06.04.2020).

4. Десять найбільших роботодавців України. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/business/news/277585-10-naubilshih-robotodavtsiv-ukrayini> (дата звернення: 06.04.2020).
5. Die Top 10 Unternehmen in Deutschland. URL: <https://zutun.de/jobs/top-10-unternehmen> (дата звернення: 06.04.2020).
6. Classement des vingt plus importantes entreprises françaises en 2019, selon le nombre d'employés. URL: <https://fr.statista.com/statistiques/698448/classement-entreprises-selon-effectifs-france/> (дата звернення: 06.04.2020).
7. Супрун У. В Украине нет проблемы нехватки врачей. URL: https://sensor.net.ua/news/3118294/v_ukraine_net_problemy_nehvatki_vracheyi_suprun (дата звернення: 06.04.2020).
8. Штатна чисельність Національної поліції України. URL: <https://www.npu.gov.ua/bout/struktura/shtat-ta-chiselnist.html> (дата звернення: 06.04.2020).

Т. Є. Сорокова

*студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Менеджмент»*

Науковий керівник: к.е.н., доц. Н. В. Орлова

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ЦІНОУТВОРЮЮЧИХ ФАКТОРІВ НА НОВИЙ ТОВАР

Визначення вартості для нового продукту – важливий етап, що впливає на успіх продукту на ринку. Від початкової ціни товару залежить рівень прибутку з продажів, перше сприйняття продукту цільовою аудиторією, можливості по збільшенню прибутку в довгостроковому періоді, а також загальна конкурентоспроможність продукту.

Ринок нових товарів дуже різноманітний і багатофункціональний. В першу чергу, це може бути науково-технічна продукція – унікальний продукт, який є результатом інтелектуальної праці. Така продукція відрізняється ступенем завершеності, новизною, науковою та практичною значущістю, економічною ефективністю. В процесі ціноутворення повинні бути враховані більшість перерахованих факторів, що є складним завданням цінової політики підприємства. Попит на такі товари в світі постійно зростає, оскільки вони більш досконалі і є висококонкурентними.

За характером нова продукція є продукцією одиничного виробництва, тому ринку нових товарів притаманні риси чистої монополії, тобто, здатність продавця значно впливати на рівень цін.

Перш ніж приступити до розрахунку ціни, необхідно проаналізувати попит, валові витрати, пропоновані ціни конкурентів на товари, які можуть замінити новий товар за призначенням. Остаточна ціна повинна відповідати наступним вимогам:

- відшкодувати всі вкладені витрати;
- забезпечувати отримання прибутку;
- бути придатною для покупців;
- відображати новизну споживчих властивостей.

При встановленні рівня ціни вибирають один із напрямів: мінімальні ціни, які визначені витратами; максимальні ціни, сформовані попитом і оптимальні, можливі ціни (рис. 1).

Занадто низька ціна	Можлива ціна			Занадто висока ціна
Отримання прибутку за цією ціною неможливо	Собівартість продукції	ціни конкурентів ціни товарів-субститутів	Унікальні якості товару	формування попиту при цій ціні

Рис. 1. Три напрямки встановлення рівня ціни

Для того щоб новий товар з'явився на ринку, підприємцю слід пройти такі етапи, як: складання різних ідей про товар; уявлення про те, яким він буде; вибір ключових з можливих варіантів; далі піде перевірка задуму і розробка маркетингової стратегії. Якщо товар пройшов перевірку, відбувається оцінка можливостей виробництва і логістики, безпосередньо аналіз технології виробництва. Фінальними етапами будуть випробування товару в ринкових умовах, а також початок масового випуску [1, с. 27].

Будь-який товар, запущений в комерційне виробництво, має свій життєвий цикл. Життєвий цикл товару – це час, за який продукт обертається на ринку – з часу виходу товару на ринок та до припинення його реалізації і зняття з виробництва.

Цінова стратегія «зняття вершків» – маркетингова стратегія конкурентного ціноутворення, яка полягає у встановленні навмисно завищеної ціни на новий товар. Завищена ціна необхідна для отримання сверх-прибутку, яка в короткий термін окупає інвестиції, витрачені на розробку, виробництво і виведення на ринок товару.

Вибираючи стратегію «зняття вершків» в плані маркетингу треба відобразити ціну, до якої планується прийти в довгостроковій перспективі і спланувати етапи і умови поступового зниження вартості продукту.

Цінова стратегія проникнення на ринок полягає у встановленні навмисно заниженої ціни на новий товар. Мета такої стратегії: досягти визнання ринку, забезпечити необхідний рівень пробних покупок, в короткостроковий період максимізувати рівень продажів і досягти високої частки ринку. При виборі стратегії проникнення необхідно в маркетинговій стратегії відобразити ціну, до якої планується прийти в довгостроковій перспективі і спланувати етапи і умови поступового підвищення цін [2].

Встановлення ціни на новий товар-імітатор. У сучасних ринкових умовах виробник повинен постійно вдосконалювати свою продукцію технічно і покращувати її якість. Удосконалення товару тягне за собою збільшення витрат, а отже, і збільшення ціни на товар. Щоб успішно конкурувати на ринку, фірмі необхідно використовувати стратегію, що дозволяє знижувати ціни на традиційні для даного сегмента ринку товари.

У деяких випадках фірми знижують ціни на свою продукцію нижче рівня ринкових цін, а при деяких умовах навіть нижче рівня витрат. Знижки виступають в ролі винагороди покупця за покупку або за ті чи інші дії. Тобто фірми змінюють вихідні ціни на свою продукцію.

Встановлення ціни в рамках товарного асортименту. Якщо фірма виробляє цілий товарний асортимент, а не окремий товар, то необхідно встановлювати ступінчасті ціни на різні товари. При встановленні цінової сходинки потрібно враховувати різницю у витратах, оцінках їх характеристик споживачем, а також ціни на конкурентні товари [3, с. 52].

Часто як додаток до основного товару фірми пропонують допоміжні. У процесі ціноутворення необхідно вирішити, які вироби слід включити в ціну як стандартний комплект, а які запропонувати в якості додаткових.

Встановлення цін за географічним принципом. Полягає у встановленні різних цін в різних частинах країни. Встановлення дискримінаційних цін полягає в реалізації товару фірмою за різними цінами без урахування різниці у витратах.

Список використаної літератури

1. Чухрай Н. І., Беспалюк Х. М. Установлення оптимальної ціни на новий товар. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 4. С. 23–33.

2. Як визначається ціна: методи ціноутворення і цінова політика бізнесу. URL: <https://staff-capital.com/uk/articles/tziniutvorennya-i-tziniva-polityka-biznesu.html> (дата звернення: 21.03.2020).
3. Красностанова Н. Е., Горголюк Я. Ю. Особливості ціноутворення в сучасних умовах. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки».* № 5(5). 2017. С. 50–55.

М. А. Филатова

студ. I курса економіко-правового факультета ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Менеджмент»

Научный руководитель: ст. преп. А. В. Жмай

ЗНАЧЕНИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА В УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Современные организации всегда стремятся улучшить производительность, чтобы максимизировать свою выгоду. Дополнительная выгода может быть получена от более высокого эмоционального интеллекта. Например, набор лучших кадров теперь осуществляется по новым критериям, которые все больше стали ориентироваться не только на уровень профессиональной подготовки и эрудиции, но и на уровень социальной адаптивности. Понятие «социальной адаптивности» раскрывает способность человека в разных ситуациях владеть собой, а также ладить с другими людьми для достижения синергии. Стало широко распространённым мнение, что IQ, или обычный интеллект, слишком узок. Некоторые люди академически могут быть блестящими, но в социальной жизни и межличностных коммуникациях – неумелыми.

Однако, даже если высокий коэффициент умственного развития не гарантирует преуспевание, престиж или счастье в жизни, наши учебные заведения и культура заиклены на академических способностях, игнорируя эмоциональный интеллект (EQ) [1, с. 76].

Проблема эмоционального интеллекта является относительно новой, а сам термин стал популярным после выхода одноименной книги Дэниела Гоулмана в 1995 г.

Но еще в 1920 г. Роберт Торндайк использовал термин «социальный интеллект» для описания умения понимать и управлять другими людьми. В 1940-х гг. Дэвид Векслер определил интеллект как «совокупную или

глобальную способность человека целенаправленно действовать, рационально мыслить и эффективно взаимодействовать с окружением» [2, с. 330].

Эмоциональный интеллект состоит из четырех категорий, к которым относятся самосознание, самоуправление, эмпатия и социальные навыки.

На сегодняшний день все большую роль в производстве приобретают не сырьевые ресурсы, а интеллектуальные. Вместе с этим появляется проблема грамотного распределения и управления этими ресурсами, от которых зависит успех компании и ее развитие в будущем. Одним из таких ресурсов является человеческий капитал, для управления которым был разработан такой нестандартный подход, как «эмоциональный менеджмент».

Эмоции можно рассматривать как ресурсы, потому что они имеют энергетическое, ценностное, информационное и мотивирующее значения. Для того чтобы данные ресурсы работали, возникает необходимость управления ими.

Эмоциональный менеджмент – это система управления эмоциями, направленная на создание психологического благополучия как на уровне отдельной личности (самоменеджмент), так и на уровне организации: программирование эмоций коллектива на достижение общей цели, формализация эмоциональных состояний, обеспечение позитивной эмоциональной среды организации [3, с. 74].

Воздействуя на эмоции, которые являются мотиваторами поведения, происходит сильное влияние на поведение другого человека. Существуют как более эффективные инструменты эмоционального менеджмента (как правило, они не нарушают этические нормы и ценности общества), так и менее или вовсе неэффективные: шантаж, угрозы, постановка ультиматумов и т. д.

Например, манипуляция является одним из наиболее сильных способов управления эмоциями других людей. Она связана с действиями манипулятора на подсознание человека с целью получения определенной эмоции. Манипуляция может использоваться как в позитивном ключе, так и в негативном.

Успех эмоционального менеджмента в организации непосредственно зависит от уровня доверия персонала по отношению к менеджеру. Достаточно эффективной техникой управления эмоциями является предоставление человеку возможности выговориться. Лишь при определенном уровне доверия подчиненный будет готов открыть свои эмоции и переживания перед руководителем.

При прийнятті управленчеських рішень на рівні окремої особистості важливим є самооменеджмент. Менеджер може опиратися на розум, емоції або їх поєднання. Найефективнішими рішеннями є збалансовані, які приймаються з допомогою як логіки, так і емоцій.

Сучасні бізнес-організації дуже потребують в управленцях з високою емоційною компетентністю. Важливо, щоб керівники спочатку все розпізнавали, керували і адекватно оцінювали свої емоції. Також вони повинні турбуватися про комфорт всередині організації, вилучаючи і аналізуючи інформацію з емоційних станів і настроїв підлеглих. Для забезпечення ефективного діяльності управленці повинні створити таку організаційну культуру, яка б породила позитивні емоційні стани і мотивувала співробітників.

Список использованной литературы

1. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект. Почему он может значить больше, чем IQ. Москва, 2018. 544 с.
2. Serrat O. Knowledge solutions. Singapore : Springer, 2017. 1140 p.
3. Добрусина М. Е., Бауэр К. В. Эмоциональный и интеллектуальный менеджмент: противостояние или сочетание. *Вестник Томского государственного университета*. Вып. № 2 (14). 2011. С. 73–77.

В. В. Форова

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Менеджмент»
Науковий керівник: к.е.н., доц. К. О. Литвиненко*

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ФАХІВЦІВ З МАРКЕТИНГУ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА

Як відомо, Інтернет стрімко соціалізується, і саме це є головним трендом сучасного онлайн середовища. На сьогоднішній день існують десятки тисяч найрізноманітніших соціальних мереж і сервісів: комунікаційних, новинних, професійних, графічних, блогів, відео та багатьох інших. І тим не менше щодня в цій ніші з'являються нові проекти. Сумарна аудиторія соціальних майданчиків перевищує мільярд користувачів і за деякими оцінками найближчим часом обжене аудиторію пошукових систем [1, с. 42]. Як наслідок утворилася нова категорія агентств, що пропонують свої послуги.

У зв'язку зі стрімким зростанням на ринку перед споживачем відкриваються безмежні можливості при виборі та купівлі товарів і послуг. Як показує практика, вибір споживача буде ґрунтуватися на рекомендаціях та відгуках знайомих і незнайомих людей. Це і формує нові методи ведення маркетингу – процес залучення трафіку або уваги до бренду або продукту через соціальні платформи [2].

Досліджувана тема є актуальною, оскільки, як відомо, успіх компанії залежить від її гнучкості, здатності швидко реагувати і підлаштовуватися під зміни навколишнього середовища. А так як, розвиток технологій і нововведень набирає обертів, з'являються нові методи просування, а отже й необхідність у кваліфікованих фахівцях, які вже знають і вміють ці методи застосовувати.

В останні кілька років професія SMM-спеціаліста перетворилася в одну з найбільш затребуваних професій на ринку. У цю спеціальність приходять блогери, копірайтери, SEO оптимізатори і ті, хто переглядає список вакансій. Але, досі мало хто розуміє, що саме повинен вміти та робити фахівець з маркетингу соціальних медіа [3].

Розуміння необхідних знань і навичок спеціаліста починається з огляду завдань, які він повинен виконувати. Тому в роботі надано перелік основних обов'язків і блоків завдань SMM-фахівця:

1. Маркетинг:

- створення стратегії просування бренду в соціальних медіа;
- проведення конкурентного аналізу;
- виявлення споживчих бар'єрів по використанню продукту;
- визначення цільової аудиторії бренду, сегментація ЦА;
- уміння вибудувати позитивний діалог з користувачами соціальних мереж, розуміння психології споживачів.

2. Загальні менеджерські навички:

- планування роботи над проектом по SMM просуванню.
- постановка завдань іншим членам команди (дизайнери, копірайтери).
- документообіг [4].

3. Вузькоспеціалізовані SMM навички:

- розуміння можливостей SMM і постановка KPI (ключових показників ефективності роботи). Знання соціальних мереж, форумів, їх технічних можливостей;
- уміння створити акаунти, групи на всіх соціальних майданчиках;
- відстеження SMM трендів і їх використання в своїй роботі;
- уміння налаштувати рекламу.

4. Аналітичні дані:

- вибір більш ефективного каналу просування, в тому числі за рахунок розрахунку вартості контакту;
- підрахунок показників замученості;
- розрахунок ефективності конкретних інструментів (реклама, конкурс, активність);
- аналітика рекламної кампанії.

5. Креативна складова:

- уміння писати тексти на будь-яку тему і для різних завдань;
- здатність придумувати регулярні активності для різної аудиторії [5].

Отже, маркетинг соціальних медіа виконує два основних завдання маркетингу – залучення і утримання клієнтів. Використання реклами в соціальних мережах приводить до залучення нових цільових відвідувачів на вебсайт або лендінг. А робота з контентом на сторінці призводить до їх утримання. SMM – це не просто впізнаваність компанії і нові користувачі. Це посилення авторитету бренду, збільшення лояльності та залученості клієнтів, робота над репутацією і з негативом, поліпшення рейтингу в пошукових мережах. Ось чому ця професія так швидко розвивається і є однією з найбільш затребуваних.

Список використаної літератури

1. Кунанбаев Е. Б. Развитие SMM-маркетинга в мировой практике. *Научное сообщество студентов. междисциплинарные исследования* : сб. ст. по мат. LXVII междунар. студ. наук.-практ. конф. Новосибирск : Изд. АНС «СибАК», 2019. № 8 (67). С. 41–48.
2. Кожевников К. В., Кельбах Е. И. SMM – менеджеры – новый этап развития маркетинга. *Электронный научный журнал «Контентус»*. 2014. Вып. 7 (24). URL: <http://kontentus.ru/?p=940> (дата звернення: 10.04.2020).
3. SMM специалист – кто это и что должен знать? *SMM агентство Socialair*. 2020. URL: <https://socialair.ru/articles/smm-specialist-who-is/> (дата звернення: 10.04.2020).
4. 10 законов SMM-маркетинга: чего от вас ждут клиенты. *Genius Marketing*. 2020. URL: <https://geniusmarketing.me/lab/10-zakonov-smm-marketinga-chego-ot-vas-zhdut-klienty/> (дата звернення: 10.04.2020).
5. Записки о торговом маркетинге. *Записки маркетолога*. 2019. URL: http://www.marketch.ru./notes_on_marketing/ (дата звернення: 10.04.2020).

И. А. Якимова

студ. III курса экономико-правового факультета ОНУ имени И.И.Мечникова

специальность «Менеджмент»

Научный руководитель: ст. преп. А. В. Жмай

СИТУАЦИОННЫЙ ПОДХОД К УПРАВЛЕНИЮ МАРКЕТИНГОМ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНЫХ ПОТряСЕНИЙ

Современные условия экономики и бизнеса постоянно изменяются, создавая кризисные ситуации для отдельных организаций, сфер и пр. Однако случаются глобальные кризисы, которые затрагивают весь мир. Именно в таких ситуациях самым главным для компаний становится умение адаптироваться и подстраиваться под происходящее. Одним из самых явных примеров такой адаптации становятся необычные маркетинговые ходы, осуществляемые организациями в периоды глобальных кризисов.

Во время кризиса большинство компаний входят в режим жесткой экономии, и в первую очередь «под нож» пускают маркетинг и рекламу. И сами от этого страдают: как показывают исследования, в выигрыше остаются те компании, которые оставили на прежнем уровне или увеличили свои рекламные расходы. Таким образом они увеличивали свои продажи и долю рынка, которая оставалась у них и после экономического спада [1]. Сегодня мы столкнулись как раз с такой ситуацией, когда в результате пандемии коронавируса многие компании меняют свою маркетинговую политику.

Говоря о ситуативном маркетинге, в первую очередь необходимо сказать, что это активность бренда, основанная на оперативном реагировании на актуальные и трендовые среди потребителей темы. Главная цель ситуативного маркетинга заключается в увеличении показателей объекта маркетинга и его продвижения. Для этого должны выполняться такие задачи:

- актуальность;
- синергия ситуации;
- экономия ресурсов [2, с. 25].

Полезность такого подхода в предложении рекламы неоспорима. Довольно сложно привлечь внимание людей чем-то повседневным и рутинным, но когда компания начинает обращать внимание на популярные проблемы, акцентирует на них внимание и показывает свое небезразличие к ситуации, сама ситуация буквально становится одной большой рекламой. Ведь при любом упоминании темы, которая волнует всех, всплывает ассоциация с теми, кто так или иначе связал себя с этим.

Ситуативный маркетинг активно использовался в разные периоды. Так, в 2017 г. выборы президента США вдохновили многие бренды для создания своих кампаний. К помощи ситуативного маркетинга обратился мексиканский производитель пива Tecate. Так как одним из самых скандальных пунктов в предвыборной кампании Дональда Трампа была идея построить стену на границе с Мексикой, бренд в своей рекламе предлагает строить не стену раздора, а вместо нее – стену из пивных банок, объединяющую и радующую народы [3].

В условиях нынешней пандемии, многие транснациональные корпорации и крупные компании также приняли решение использовать ситуацию в своих интересах. К примеру, некоторые компании изменили свои логотипы, поставив буквы и знаки в них дальше, чем все привыкли. «Оставаясь дома, вдали от друзей и близких, вы на самом деле только помогаете и делаете добро. Мы, видите, даже логотип меняем, чтобы держать дистанцию. Присоединяйтесь», – написали Platfor.ma в Facebook [4]. Сеть ресторанов быстрого питания Макдональдс не только изменила временно свой логотип, разделив «арки» буквы «М», но и стали иначе относиться к своим потребителям. Как стало известно из социальных сетей, когда медсестра в Абу-Даби заказала доставку из Макдональдса рядом со своим местом работы после ночной смены, к ее заказу была приложена следующая записка: «Привет, мы обратили внимание, что вы заказали доставку в госпиталь. Надеемся, вы держитесь молодцом. Ваш заказ – за наш счет! Команда Макдональдс Абу-Даби» [5].

Таким образом, можно сказать, что ситуационный подход к маркетингу требует быстрого и креативного реагирования на любое изменение в мире. Правильно построенная маркетинговая кампания на популярных глобальных изменениях позволяет не только во время этих изменений увеличить свой рынок, но и после них оставить себе репутацию «неравнодушных» к проблемам всего мира.

Список использованной литературы

1. Digital-маркетинг: как пережить экономический кризис. URL: <https://vc.ru/marketing/113258-digital-marketing-kak-perezhit-ekonomicheskiy-krizis> (дата обращения: 10.04.2020).
2. Васина Ю. Д. Ситуативный маркетинг: понятие, история и применение. *Символ науки*. «Омега Сайнс» : Уфа. 2018. № 11. С. 25–27.
3. 91 идея для ситуативного маркетинга осенью. URL: <https://www.cossa.ru/smmkuku/213561/> (дата обращения: 10.04.2020).
4. Украинские и мировые компании меняют логотипы, чтобы показать важность дистанции во время карантина. URL: <https://bzh.life/mesta-i-veshi/ukrainskie-kompanii->

menyayut-logotipy-chtoby-pokazat-vazhnost-dstantsii-vo-vremya-karantina?fbclid=IwAR0bfhJe4GnspRRTtOiL_LEFDqHTxPlzcBTvZ9xsRpVP20G2E1XbR3sFetw (дата обращения: 10.04.2020).

5. Коваленко Н. Правильный ситуативный маркетинг. URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=3498241906858122&set=a.178056442210035&type=3&theater> (дата обращения: 10.04.2020).

Зміст

Секція 1

ПРАВОВІ СТУДІЇ

І. О. Біла

ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК У ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ..... 3

К. В. Бородата

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ОБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ:
ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ 6

В. В. Булат

ПЕРЕМІЩЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН
УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЇХ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ 10

П. С. Гаджієва

ПРОВЕДЕННЯ ОДНОЧАСНОГО ДОПИТУ ДВОХ ЧИ БІЛЬШЕ ВЖЕ
ДОПИТАНИХ ОСІБ: ПОРІВНЯННЯ ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ 15

Д. Л. Драч

АБСТРАКТНІСТЬ ЗМІСТУ ЗАКОНУ ЯК КОМПОНЕНТ МЕТАПРАВА..... 17

І. В. Зубицька

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ
РОБОТИ 19

Т. В. Іванова

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЩОДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛЮДИНИ З
ІНВАЛІДНІСТЮ..... 22

Є. К. Карлюга

ЩОДО ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОКУРОРОМ
ПРЕДСТАВНИЦТВА ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН ТА ДЕРЖАВИ В
ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ 26

Є. О. Каташинський

ЩОДО НАБУТТЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ УЧАСНИКА ТОВАРИСТВА З
ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ СПАДКУВАННЯМ
(ПРАВОНАСТУПНИЦТВОМ) 29

Е. О. Ковальчук

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕН-
НИЯ В ИТАЛИИ В УСЛОВИЯХ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ..... 31

О. Ю. Колеснік

ЩОДО ВИКЛЮЧЕННЯ НЕДОБРОСОВІСНОГО УЧАСНИКА ТОВАРИСТВА
З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ 34

Х. П. Кореновська

ЮРИДИЧНІ ПРОБЛЕМИ ДИПЛОМАТИЧНОГО ЗАХИСТУ 36

А. С. Кривошликова ПРО ДЕЯКІ НЕДОЛІКИ ІНСТИТУТУ АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ В УКРАЇНІ.....	41
К. В. Курандо ЩОДО КВАЛІФІКАЦІЇ ОСОБИ, ЯКА ЗАЛУЧАЄТЬСЯ ДО ПРОЦЕСУ В ЯКОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА	43
О. С. Левченко, Г. С. Шкробот ЩОДО ПОНЯТТЯ ТА ВИДІВ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ	45
О. С. Максименко ДОСУДОВА ДОПОВІДЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОБАЦІЇ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	48
К. К. Мальцева ЕЛЕКТРОННИЙ ПРАВОЧИН: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ	51
О. Ю. Махненко «FAILED STATES»: НА ШЛЯХУ ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ.....	53
Т. М. Меленчук ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРІВ ПРЕЗИДЕНТА В США	57
О. Е. Петросян СУЧАСНИЙ СТАН СПІВПРАЦІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС ЩОДО ТЕХНІЧНИХ БАР'ЄРІВ В ТОРГІВЛІ	60
М. М. Роїк АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРИМИРЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	63
Г. Р. Самородова ПРОБЛЕМИ НАГЛЯДУ У СФЕРІ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, ІНОЗЕМЦЯМИ.....	65
Є. О. Сачаєва ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО КВАЛІФІКАЦІЇ ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА (СТ. 120 КК УКРАЇНИ).....	68
І. В. Сівак ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ВИДИ ДОГОВОРУ АУТСОРСИНГУ	70
Н. О. Федорук ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ.....	73
О. Г. Формода СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО У КОНТЕКСТІ ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ	77
О. Г. Хрїщева ПРОБЛЕМА КОСМІЧНОГО СМІТТЯ В МІЖНАРОДНОМУ ЕКОЛОГІЧНОМУ ПРАВІ.....	79

О. Г. Чекал	
ЩОДО ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ЗВИЧАЮ ЯК ДЖЕРЕЛА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА	82
І. В. Чепис	
ЩОДО ПОНЯТТЯ «КОЛЕКТИВНІ ПЕРЕГОВОРИ» У НАУЦІ ТРУДОВОГО ПРАВА	85
Л. П. Чілік	
ЩОДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНУ ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ІНДИВІДА	88
М. С. Шевченко	
ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ОРЕНДИ АКЦІЙ ДО ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	91
М. Ю. Шнайдерман	
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТЛУМАЧЕННЯ ЄСПЛ КАТЕГОРІЇ «НЕЛЮДСЬКОГО АБО ТАКОГО, ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ ПОВОДЖЕННЯ»	95
О. С. Шульєва	
ПРАВОВИЙ СТАТУС БАЛАНСОУТРИМУВАЧА У КОНЦЕСІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ.....	99
В. А. Ясенко	
ПРОБЛЕМА ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ.....	101
М. М. Ячменська	
НОВЕЛИ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО КОНЦЕСІЮ» ЩОДО ПЛАТЕЖІВ ЗА КОНЦЕСІЙНИМИ ДОГОВОРАМИ.....	103

Секція 2 ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

R. D. Baron	
MODERN TOOLS FOR MANAGING ONLINE BUSINESS REPUTATION....	107
E. P. Bielienskaia	
THE ROLE OF BRANDS IN THE MODERN WORLD	109
А. В. Березюк	
ІЄРАРХІЯ БІЗНЕС-ПОТРЕБ КОМПАНІЇ НА ОСНОВІ ПІРАМІДИ А. МАСЛОУ	111
А. В. Бондар	
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВИХ БІРЖ УКРАЇНИ.....	114
М. С. Вашковская	
НЕДОСТАТКИ SHARING ECONOMY В УСЛОВИЯХ «ИДЕАЛЬНОГО ШТОРМА» В VUCA-МИРЕ	117

А. О. Войцеховська СТАЛИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК ОСНОВА ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	119
Ю. С. Вольневич ІНСТРУМЕНТИ ПРОЕКТНОГО МАРКЕТИНГУ У DIGITAL	122
А. О. Гусев РИНОК ПРАЦІ У СФЕРІ ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА АУДИТУ В УКРАЇНІ: ПОТОЧНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	125
В. П. Доценко ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ.....	127
А. А. Дроздина ФІНАНСОВІ ПІРАМІДИ ХХІ СТОЛІТТЯ: ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	130
Е. С. Зозуля ОСОБЕННОСТИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В СОВРЕМЕННЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ УСЛОВИЯХ.....	132
О. С. Кіров ІНТЕРНЕТ-ШАХРАЙСТВО В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ЕПІДЕМІЇ COVID-19....	134
Ю. В. Мазур ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ІНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	136
О. В. Паук ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ РОБОЧОЇ СИЛИ УКРАЇНИ.....	138
М. О. Пашинова ЩОДО МОЖЛИВОСТЕЙ ДИСТАЦІЙНОГО РЕЖИМУ РОБОТИ В УКРАЇНІ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ.....	142
Т. Є. Сорокова ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ЦІНОУТВОРЮЮЧИХ ФАКТОРІВ НА НОВИЙ ТОВАР.....	145
М. А. Филатова ЗНАЧЕНИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА В УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	148
В. В. Форова КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ФАХІВЦІВ З МАРКЕТИНГУ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА.....	150
И. А. Якимова СИТУАЦИОННЫЙ ПОДХОД К УПРАВЛЕНИЮ МАРКЕТИНГОМ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНЫХ ПОТряСЕНИЙ.....	153

Наукове видання

ТРЕТІ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ СТУДІЇ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

молодих вчених,

присвяченої 155-річчю

Одеського національного університету

імені І. І. Мечникова

15 травня 2020 р.

м. Одеса

Українською, російською та англійською мовами

Відповідальний редактор

А. В. Смітюх

**Економіко
Правий
Факультет**

ОНУ імені І.І.Мечникова

Підписано до друку 27.04.2020.

Формат 60x84/16. Ум.-друк.арк. 8,82.

Наклад 100 прим. Зам. № 2004-08.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»

(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).

Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.

Тел. +38 050 7775901 +38 048 7959160

e-mail: fenix-izd@ukr.net

www.feniksbooks.com